

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автор:

Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету
«29» серпня 2018 р.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету
«31» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018-2019

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Засоби діагностики навчальних досягнень студентів.
4. Конспект лекцій з дисципліни.
5. Комплекс контрольних робіт (KKР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для контрольних робіт.
6. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять.
7. Контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять, завдання для заліків.
8. Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети.
9. Методичні рекомендації та розробки викладача.
- 10.Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів.
- 11.Методичні матеріали щодо виконання контрольних робіт для заочної форми навчання.
- 12.Інші матеріали.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:

Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Кардаш Ірина Миколаївна, доцент кафедри дошкільної освіти, доктор філософії в галузі освіти

Програму схвалено на засіданні кафедри дошкільної освіти
Протокол від «27» серпня 2017 року № 1

Завідувач кафедри дошкільної освіти _____ (Трифонова О.С.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету дошкільної та початкової освіти

Протокол від «29» серпня 2017 року №1

Голова навчально-методичної комісії _____ (Курчатова А.В.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «5» вересня 2017 року № 2

Голова навчально-методичної комісії університету _____ (Василькова Н. І.)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Дитяча література» складена Кардаш І. М. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 012 Дошкільна освіта.

Предметом – процес оволодіння студентами знаннями з літератури для дітей в Україні та світі; організація педагогом художньо-мовленнєвої діяльності дітей.

Міждисциплінарні зв’язки: дошкільна педагогіка, дитяча психологія, культура мовлення і виразне читання, українська література, світова література, історія літератури, літературознавство, фахові методики дошкільної освіти.

Програма навчальної дисципліни складається з таких кредитів:

Кредит 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури

Кредит 2. Українська дитяча література

Кредит 3. Дитяча література XIX століття

Кредит 4. Українська дитяча література кінця XIX – початку XX ст.

Кредит 5. Дитяча література XX – XXI ст.

Кредит 6. Зарубіжна література в дитячому читанні

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів з ідейно-естетичним багатством художніх творів-зразків української та зарубіжної літератури, що входять у коло дитячого читання, виробити у майбутніх фахівців уміння самостійно аналізувати твори дитячої літератури, відбирати та оцінювати їх.

Основними завданнями дисципліни є:

- ознайомити студентів із зразками дитячої літератури, які ввійшли до золотої скарбниці вітчизняної та світової літератури;
- дати уявлення про українську дитячу літературу в сучасному розумінні.
- розширити уявлення студентів про місце і значення дитячої літератури у вихованні та формуванні особистості дитини;
- сприяти розвитку в них умінь і навичок самостійно аналізувати і правильно визначати ідейно-композиційний зміст дитячих творів, їх значення для виховання дітей;
- сприяти розвитку у студентів умінь розкривати науково-педагогічні основи творів, створених для дітей; визначати роль і місце книги в розумовому розвитку дітей, їх моральному та естетичному вихованні;
- сприяти розвитку творчих здібностей студентів, формувати в них зміння працювати самостійно з дитячою книгою;
- формувати у студентів зміння виховувати в дітей любов до книги, до читання їх дітям закладів дошкільної освіти;
- сприяти розвитку і вдосконаленню навичок виразного читання поетичних і прозових творів дитячої літератури.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-6 здатність володіти українською мовою в усній та писемній формах, інтерпретувати таблиці, схеми здатність застосовувати мову, символіку й тексти в різноманітних формах та ситуаціях для досягнення цілей, розвитку знань та власних можливостей;

ЗК-7 здатність визначати комунікативні стратегії з метою досягнення необхідного результату комунікації; завершувати комунікацію і контролювати посткомунікативні ефекти;

ЗК -13 здатність виявляти на рівні понятійного мислення проблеми людини для розуміння позиції людини іншого світогляду;

ЗК -14 здатність складати практичні рекомендації щодо використання результатів наукових досліджень;

П. Фахові:

ФК-67 здатність виховувати в дітей шанобливе ставлення до рідної мови, культури мовленнєвого спілкування;

ФК-68 здатність розробляти діагностувальні методики з метою виявлення сформованості різних видів мовленнєвої і художньо-мовленнєвої компетенцій у дітей дошкільного віку;

ФК-69 здатність створювати сприятливу комунікативну атмосферу, розвивальне мовленнєве середовище для дітей різних вікових груп;

ФК-70 здатність формувати в дітей мовленнєві вміння й навички, досвід мовленнєвої взаємодії з дорослими й однолітками;

ФК-71 здатність розробляти й застосовувати сучасні педагогічні технології організації та управління навчально-мовленнєвою й художньо-мовленнєвою діяльністю в закладі дошкільної освіти;

ФК-72 здатність здійснювати керівництво мовленнєвою й художньо-мовленнєвою діяльністю дітей у різних формах її організації;

ФК-73 здатність аналізувати й оцінювати навчально-мовленнєву й художньо-мовленнєву діяльність дітей дошкільного віку;

ФК-74 здатність створювати творчі проекти з організації мовленнєвої й художньо-мовленнєвої діяльності дітей у закладах дошкільної освіти із залученням батьків;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 6 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури

Тема 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури

Поняття «художня література», «дитяча література», «література для дітей дошкільного віку». Дитяча література як складова частина художньої літератури. Специфічні особливості дитячої літератури. Зміст і обсяг курсу.

Тема 2. Народнопоетична творчість для дітей

Поняття про дитячий фольклор, специфіку його творення, жанри. Наукова класифікація дитячого фольклору. Поетична творчість для дітей, види народних пісень, їх характеристика. Малі фольклорні жанри (загадки, прислів'я, приказки, лічилки, скормовки та ін.). Українські народні казки: визначення, класифікація, жанрові особливості.

Тема 3. Міфологія як джерело дитячої літератури

Міфологія як джерело дитячої літератури. Поняття «міф», «міфологія». Специфічні ознаки міфу. Персонажі міфу, час і простір у міфології. Класифікація міфів.

Біблія як важлива складова дитячої літератури. Поняття «Біблія». Структура Біблії. Старий Заповіт. Новий Заповіт. Апокрифи. Євангеліє. Притча. Переклади Біблії на українську мову. Біблія для дітей.

Кредит 2. Українська дитяча література

Тема 4. Українська дитяча література доби Київської Русі

Література Київської Русі з найдавніших часів свого розвитку має виразно Українська дитяча література доби Київської Русі. Історія розвитку книго писання й книгодрукування. «Повість минулих літ» та її значення для розвитку дитячої

літератури. «Повчання Володимира Мономаха...» – перший твір, адресований дітям. «Слово о полку Ігоревім». Творчість Г.Сковороди. Байки Харківські.

Тема 5. Нова українська дитяча література

Нова українська дитяча література. Особливості розвитку дитячої літератури зазначеного періоду. Значення «Енеїди» І.Котляревського для розвитку української дитячої літератури. Жанр байки. Байки П.Гулака-Артемовського, Л.Боровиковського, Є.Гребінки. Марко Вовчок як основоположника дитячої літератури.

Кредит 3. Дитяча література XIX століття

Тема 6. Українська дитяча література XIX ст.

Загальна характеристика української дитячої літератури XIX століття.

Творчість Т.Шевченка. Погляди великого українського поета на освіту й виховання молодого покоління. Пейзажна лірика Т. Шевченка («Тече вода з-під явора», «Ой, діброво, темний гаю», «Дивлюсь, аж світає», «Реве та стогне Дніпр широкий»). Картини природи і родинного побуту у віршах «Садок вишневий коло хати», «І досі сниться під горою», «Весна», «Встала весна», «Зацвіла в долині», «Не цурайтесь!», «Вечір», «Село!», «І серце одпочине»).

Участь Л.І.Глібова у створенні дитячої літератури. Тісний зв'язок його творчості з педагогічною діяльністю. Байки Л.Глібова у дитячому читанні («Вовк та Ягня», «Щука», «Коник-стрибунець», «Лисиця-жалібниця», «Музики»). Ліричні вірші Л.Глібова («Веснянка», «Щедрівка», «Зимня пісенька», «Книжка», «Бджілка», «Ясне сонечко», «Квіткове весілля»). Жанрова специфіка, широке використання народної поетики, вміння автора у простій і доступній для дітей формі змінювати навколишнє оточення.

Виховне та освітнє значення творів Т. Шевченка та Л.Глібова для дітей.

Тема 7. Творчість Олени Пчілки та Лесі Українки

Життєвий і творчий шлях Олени Пчілки (Ольги Драгоманової-Косач). Внесок письменниці у розвиток дитячої літератури. Жанрова різноманітність творів: вірші письменниці про дітей («Маленька українка», «Снігова баба», «Котик-мурчик», «З гринджолятами», «Вертаються школярики», «Школярик на виїзді», «Вишенъки-сережки», «Сестричка і братик», «Пісенька» тощо), пейзажні поезії О.Пчілки («Весна-красна», «Весняні квіти», «Як швидко літо проминуло», «До діточок», «Діточкам», «Змінилося все»), вірші про тварин («Замислений котик», «Тямущий котик», «Мудра кицька», «Співати», «Метелик»); казки О.Пчілки «Мишача рада», «Журавель та Чапля», «Казочка про Коржика». Байка «Котова наука»; оповідання письменниці про дітей («Сніг», «Сосонка», «Хлопчик та ведмідь», «Збентежена вечеря»); сміховинки («Злодій», «Незагублений чайник», «Роботячий син», «Сміховинка», «У школі», «Пріповітка про хліб» тощо).

Тематичне і жанрове розмаїття творів Лесі Українки. Поезія («Як дитиною, бувало...», «Мамо, іде вже зима», «Вишенъки», «Літо красне минуло», «Тиша морська», «На зеленому горбочку») та казки («Біда навчить», «Лілея») Лесі Українки в дитячому читанні, їх дидактичне значення.

Виховне та освітнє значення творів Олени Пчілки та Лесі Українки.

Кредит 4. Українська дитяча література кінця XIX - початку XX ст.

Тема 8. Участь великого педагога К.Ушинського у створенні літератури для дітей

Твори К.Ушинського для наймолодших читачів, їх повчальний характер («Козлята и вол», «Бишк», «Петух с семьей», «Чужое лицо», «Пчела на разведке», «Дети в роще», «Четыре желания», «Как рубашка в поле выросла», «Умей подождать»).

Тема 9. Педагогічна діяльність Івана Франка

Відображення вимог до дитячої літератури і дитячого читання у статтях «Жінка – мати» (розділ «Лектура для дітей»), «Байка про байку». Ідейно-тематичне і жанрове багатство творів Івана Франка для дітей. Вірші І.Франка для дітей дошкільного віку «Киця», «Коваль», «На підгір’ї», «Надійшла весна», «Гримить», «Маленька хмарка», «Полудень». Майстерне з малювання психології малої дитини в автобіографічних оповіданнях І.Франка «Малий Мирон», «У кузні», «Мій злочин», «Микитичів дуб». Казки І.Франка для дітей «Ріпка», «Лисичка і рак», «Заєць і їжак», «Лисичка і журавель». Дидактична і виховна спрямованість казок І.Франка. Цикл «Коли ще звірі говорили».

Тема 10. Творчість М.Коцюбинського, В.Винниченка, М.Вінграновського для дітей

Зв’язок творчості М.Коцюбинського для дітей з його педагогічним досвідом. Оповідання («Харитя», «Ялинка») та казки письменника («Про двох цапків», «Дві кізочки», «Іvasик і Тарасик», «Десять робітників», «Брати-місяці»), їх значення в моральному вихованні дітей.

Педагогічна діяльність Бориса Грінченка. Оповідання письменника для дітей «Мудра кицька», «Собака гріється», «Кицька грає», «Риби приятелюють», «Добра наука», «Як тигра лікували», «Кішка та папуга», «Розумна вівця», «Звірі дякують лікарям за поміч», «Собака рятує хазяїна». Дидактична спрямованість казок Б.Грінченка («Зайці та жаби», «Два Морози», «Сірко», «Три бажання», «Дівчинка Леся» та ін.).

Тематичне багатство творів Степана Васильченка для дітей («Неслухняний глечик», «Мандрівка з чумаками» тощо).

Тематичне і жанрове розмаїття поетичних творів Олександра Олеся для дітей («Білі гуси летять над лугами», «Щиглик», «Ялинка», «Ліс восени», «Колискова», «Спи, дитиночко кохана», «О моя дитино», «Все навколо зеленіє», «Пісня», «Два хлопчики на ставочку», «Давно вже літечко пройшло», «Зима», «На Різдво горить ялинка», «Весна, весна!», «Радійте дітки», «Степ», «Вовченя», «Жаби», «Рак-рибалка», «Зайчик і жабка», «Пташка», «Киця», «Дощик», «Метелики», «Гусятник», «Конвалія», «Дві зіроньки», «Хвалилася дівчина», «У нашого хлоп’ятонька», «Ой не сійте, сніги», «В лебединій зграй», «Веснянка», «Рідна мова в рідній школі», «Пролісок» тощо).

Освітнє та виховне значення творів М.Коцюбинського, Б. Грінченка та О.Олеся.

Кредит 5. Дитяча література ХХ – ХХІ ст.

Тема 11. Новітня українська література для дітей ХХ ст.

Розвиток літератури для дітей у ХХ столітті.

Життєвий і творчий шлях Н. Забіли. Жанрова різноманітність творів письменниці для дітей. Поетичні твори Н. Забіли для наймолодших читачів «Ладки, ладоньки, ладусі», «Ой чук, чуки», «Курочка», «Кульбаба», «Пісенька», «Сорока-білобока». Тема раннього дитинства в творчості Н.Забіли («Ясоччина книжка», «Про дівчинку Маринку», «Катруся велика», «Катруся і Павлусь», «Ми із братиком», «Про дівчинку, яка нічого не їла», «Марина Дмитрівна», «Скільки нас?», «Мамине свято», «У космосі», «Барвінок», «Гусінь»). Розуміння письменницею дитячої душі. Цикл «Навесні та влітку», «Восени та взимку», «Проліски», «Прогулянка до лісу», «Дванадцять місяців»,

«Казки лісової кринички». Майстерність письменниці у змалюванні краси і багатств природи. Вірші «Метелик», «Равлик», «На зеленому моріжку», «Жовтень», «Зима», «Наша ялинка». Пізнавальне та естетичне значення віршів про природу. Оповідання Н.Забіли для наймолодших слухачів «І в Ясочки є грядка», «Ластівки», «Олівець-малювець», «Ясоччин садок», «Ведмедикова хата», «Древній Київ». Переказ народних казок – збірка «Під дубом зеленим», «Прабабині казки». Щедре використання сюжетів та образів дитячого фольклору. «Весела абетка», «Веселий рахунок» – енциклопедія для маленьких дітей.

Творчість Оксани Іваненко для дітей. Казки письменниці про дітей («Що Ромко їв?», «Няв-няв», «Кульбабка», «Бурулька», "На добранич", «Сандалики, повна скорість», «Великі очі», «Чудесна квітка»). Казка «Галочка».

Життєвий і творчий шлях Марійки Підгірянки. Тематичне розмаїття творів поетеси для наймолодших читачів («Їде віз з гори в долину», «Мій дідусь старенький», «Моя мама», «Де нам наймиліше». Збірка «Безконечні казочки». Зв'язок із фольклором, щедре використання народних традицій. Загадки поетеси для дітей. Значення їх у розвитку підростаючої особистості.

Життєвий і творчий шлях Марії Познанської. Збірка віршів Марії Познанської «Мій квітник». Тематичне багатство поезій для найменших читачів «Ой котику-коточку», «Коза», «Корівка», «Моя ляля», «Здраствуй, сонечко», «Сніг іде», «Новачок Тарас», «Коли киця любить, коли сердиться», «Півень», «Зайчики», «Здраствуй, хлопчику маленький!», «Права ж, мамо, я великий?», «Вітер», «Горобина», «Лютий», «Конвалія», «Моїй мамі», «Журавлі летять», «Ромашка», (відображення безмежної любові до рідної матусі, тема природи, зміни пір року та ін.). Відображення теми любові до праці у збірці «Про золоті руки». Пізнавальне та виховне значення поезій для дітей.

Тема 12. Українська проза для дітей II половини ХХ століття

Життєвий і творчий шлях В. Сухомлинського. Жанрова і тематична різноманітність творів письменника (оповідання, казки тощо). Оповідання «Ледача подушка», «Петрик, собака і кошеня», «Конвалія в саду», «Хто свічки засвітив?», «Я вирошу внучку, дідуся», «А хто ж вам казку розповідає, бабусю?», «Втрачений день», «Кмітливий скляр», «Хлопчик і сніжинка», «Щоб метелик не поколовся», «Через потік», «Лялька під дощем», «Як котові сало соромно», «Як синичка будить мене», «Дуб під вікном», «Камінь», «Як Сергійко навчився жаліти», «Сиві волосинки», «Як Микола став хоробрим», «Райдуга в бурульці», «Через потік», «Найкрасивіше і найбрудніше», «Чому заплакав Метрик», «Красиві слова і красиве діло», «Пурпурова квітка», «Скільки ж ранків я проспав!», «Безрідний дятел», «Краса, натхнення, радість і таємниця». Казки В.Сухомлинського «Сьома дочка», «Фіалка і бджілка», «Зайчик і місяць», «Пелюстка і квітка», «Для чого півневі гребінець», «Їжацок і світлячок», «Два метелики», «Найгарніша мама», «Велике і мале», «Жаба, що співала по-журавлиному», «Як починається осінь», «Як зайчик грівся взимку проти місяця», «Зайчик і горобина», «Шпак прилетів», «Флейта і вітер».

Твори Віктора Кави для дітей («Юля», «Добранич, мамочко!», «Гроза над луками», «Мені не страшно», «Він живий!», «Вітя на вулиці», «Я і мій телевізор» та ін.).

Твори Василя Чухліба у дитячому читанні. Оповідання «Як сонце сходить», «Брилик», «Голубий дощик», «Чи далеко до осені», «Велика сила», «Обруч».

Виховне та освітнє значення творів українських прозаїків II половини ХХ століття.

Тема 13. Українська дитяча поезія II половини ХХ століття

Тематика творів Платона Вороњка для дітей. Збірки «Читаночка», «Малятам – соколятам», «Сніжна зіронька горить», «Облітав журавель», «До нас наближаються зорі», «Колисанки», «Всім по сім». Актуальність тематики віршів. Змалювання картин дитинства, праці («Ходить сон», «Доня хоче спати», «Кіт не знав», «Кіт у чоботях», «Друзяки», «Чому чапля стоїть на одній нозі», «Хвіст», «Дід Мороз несе мішок», «Муха-звір», «В лісі є зелена хата», «Зайчика злякались», «Їжачок-хитрячок», «Є у мене киця Мурка», «Ніколи не хвались», «Кожушок», «Липка», «Казка про рукавичку», «Чобітки», «Каша, аби не наша», «Наша мама», «Гра у сніжки», «Гість», «Дід Мороз і Весна», «Найкращі вісті», «Як багато знаю я», «Кошеня», «Помагай», «У нас зробили дощ», «Поливала я порічки», «А у нас ростиме ліс», «Оленка маленька», «Картина» тощо). Майстерність поетичних мініатюр. Казки П.Вороњка («Чотири вітри», «Спір», «Цап-забіяка», «Лісовий гомін», «Лісова казка», «Нехо-Него», «Казка про сніжину-краплину», «Казка про незвичайні покупки» тощо). Використання фольклорних традицій. Образність, гумор, дотепність.

Тематичне розмаїття творів Грицька Бойка для наймолодших читачів («Хлюп, хлюп, водиченько», «Маля-немовля», «Бублики», «Морозець, морозець...», «Дощик, дощик...», «Ясне сонечко не гріє», «Перші крапельки весни», «Сонечко», «Ти не бійся, Милочко», «Перу, перу платтячко», «Люда милитись не хоче», «Я вже велика дівчинка», «Майбутній адмірал», «Вишенка», «Сіяв півничок горох», «Качечка», «Ведмедики», «Зайчик», «Кіzonьки-бриkalочки», «Білочка», «Козуля», «Гусигусенята», «Побігайчик», «У слона болить нога»). Вірші Г. Бойка («Коник», «А ми шпаківні будували», «Дятел», «Соловейко», «Посадила я берізку», «На санчатах», «Зимова пісенька», «Для мами», «Де п'ятирі», «Здоровим будь!», «Я вже велика дівчинка», «Де носовичок?», «Розкажи про себе», «Кажани», «Шуліка», «Коло моря», «День такий знаменний», «Зелена аптека», «Отакий у мене ніс», «Вереда»).

Життєвий і творчий шлях Д. Павличка. Збірки поезій і казок для дітей («Звернення», «Мрія», «Золотий олень», «Дядько Дощ», «Де найкраще місце на землі», «Обруч», «Смерічка», «Плесо», «Калачі», «Осінь», «Нічний гість» тощо).

Життя і творчість В.Симоненка. Поезія та віршовані казки письменника для дітей («Грудочка землі», «Лебеді материнства» («Виростеш ти сину...»), «Снігу, снігу сиплеється довкола», «Засівна»; віршовані казки для малечі «Цар Плаксій та Лоскотон», «Подорож у країну Навпаки»).

Життєвий і творчий шлях Л. Костенко. Збірка творів для наймолодших читачів «Бузиновий цар». Виховне та освітнє значення творів українських поетів II половини ХХ ст. для дітей.

Тема 14. Сучасна українська література для дітей

Поет і педагог С.Жупанин. Тематичне багатство творів поета для найменших читачів («Помідорчик», «Колосочки», «Сонячні зайчики», «Журавлик», «Перукар». Збірки «Зорі над Карпатами», «Променисті колоски», «Лісові годинники»). Казка «Подорожник».

Твори М.Сингаївського у дитячому читанні. Виховне та освітнє значення творів письменника для дітей. Вірші «Як ходила гуска жати», «Ведмідь малює», «Сливка», «Вересень», «Гречана каша», «Садівник», «Мати-Україна», «Спитала мати в сонця...», «Квіти пам'яті», «Марічка і звичка», «Не хочу», «Садівник». Збірки віршів для дітей «Стежка до криниці», «Метелик у портфелі», «Листи до всіх». Оповідання та казки М.Сингаївського для дітей дошкільного віку («Про їжакову книжку», «Звідки в їжака

колючки», «Їжачок-співачок», «Їжачок і струмок», «Їжачок-помічничок», «Як їжачок над лугом літав» та інші твори).

Твори Катерини Перелісної для дитячого читання (вірші «Тупу, тупу, тупенята», «Дибу-дибу-дібки», «Курка і курчатка», «Дощик», «Для потішечки», «До річки», «Черевички», «Талюся», «У маленької онучки», «Маленька», «Проворні», «До садочка», «Сестрички», «Швачка», «Поспішайте, любі діти», «Для вас», «Моя сопілка», «Ковзани», «Теплий дощик», «Ой ти сонечко», «Вітер», «Зимонька», «Сніжок», «Польова мишка», «Переляк», «Равлик», «Ящірка», «Бджілка», «Метелик», «Сорока», «Чапля», «Яблучка», «Грушка», «Пролісок», «Шипшина», «Горішки», «Бузок», «Кульбаби», «Мак», «Чебрець», «Не забудь!», «Дзвіночки», «Сунички», «Хто я?», «Золота осінь», «Осінні танці», «Писанка»; оповідання «Довгоніс»).

Тематичне розмаїття творів Ігоря Січовика (вірші «Виховані діти», «Хвалько», «Є у мене вірний друг», «Іграшки», «Страшний вовк», «Півникова пригода», «Черепаха», «Вуж», «Огірок», «Цибуля», «Реп'яшок», «Листопад», «Загадкова підкова», «Земля», «Дніпро», «Колискова від журавлика», «Приблуда», «Павук», «Грамотій», «Редиска», «Незвичайна машина», «Новорічне привітання») оповідання «Хліб чи халва?»).

Творчість Р. Завадовича для дошкільнят. Вірші письменника «Вмиєм, діти, личка!», «Лялечка», «Песик і киця», «Листопад», «Великодні гості», «Українська мова», «Радість України», «Наша коломийка», «Я Шевченка поважаю», «Українські діти», «Бабусина квітка», «Ярослав Мудрий», «Наша книжка», «Мій тато», «Малі моряки», «День подарунків», «Колядники», «Про весну-господиню». Оповідання «Ната». Казки «Як кущик і павучок віддячилися мишці».

Казки І.Андрusяка, Б.Харчука та ін.

Кредит 6. Зарубіжна література в дитячому читанні

Тема 15. Дитяча література Європи XVII – XIX століть

Поняття про літературну казку.

Арабські казки «Тисяча і однієї ночі». Французька літературна казка. Твори Ш. Перро для дітей («Червона Шапочка», «Кіт у чоботях», «Хлопчик-мізинчик» «Зачарована красуня», «Попелюшка, або кришталевий черевичок»). Фольклорна основа. Захоплюючі сюжети, яскраві образи, стиль і мова казок.

Німецькі літературні казки братів Грімм («Бременські музиканти», «Казка про рибалку та його дружину», «Вовк та семеро козенят», «Шість лебедів», «Попелюшка», «Горщик каші», «Мішок хитрощів»). Багатство змісту, відображення народного життя, мрій про краще майбутнє в казках. Уславлення працьовитості, охайності, кмітливості. Гумор і сатира як засіб створення комічного.

Казки Г.Андерсена в дитячому читанні («Гидке каченя», «Соловей», «Дюймовочка», «Непохитний олов'яний солдатик», «Снігова королева», «Свинопас», «Принцеса на горошині», «Дикий лебеді», «Русалонька»), їх виховне значення.

Тема 16. Російська дитяча література

Особливості розвитку дитячої літератури зазначеного періоду. Творчість О.Пушкіна, Л.Толстого, П.Єршова, К.Ушинського для дітей.

Літературна діяльність К. Чуковського в галузі дитячої літератури. Узагальнення поглядів на дитячу літературу в книзі «От двух до п'яти». Літературні казки К. Чуковського, їх дидактичне спрямування («Айболіт», «Мойдодыр», «Федорино горе», «Муха-Цокотуха», «Тараканище», «Телефон», «Топтыгин и лиса», «Бармалей», «Краденое сонце», «Приключения Бибигона», «Крокодил»).

Тематичне і жанрове багатство творів С.Маршака для дітей. Тематична спрямованість лірики письменника («Хороший день», «Друзья-товарищи», «Покатилось, покатилось Олино колечко...», «Мяч», «Усатый-полосатый», «Чего боялся Петя?», «Вот такой рассеянный», «Рассказ о неизвестном герое», зб. «Разноцветная книга», «Детки в клетке», «Из лесной книги»). Сатиричні твори письменника («Мастер-ломастер», «Кот и лодыри», «Четыре глаза», «Книжка про книжки», «Басенка о Васеньке», «Угомон», «Ежели вы вежливы»), зб. «Веселые приключения», «Где тут Петя, где Сережа?», «Мороженое». Фольклор у творчості С. Маршака. Казки «Терем-теремок», «Кошкин дом», «Петрушка-иностраниц», «Сказка про козла», «Старуха, дверь закрой», «Двенадцать месяцев», «Новогодняя сказка», «Сказка о дурной мыше», «Сказка о умной мише». Використання елементів народної поетики

Літературна діяльність А. Барто в галузі дитячої літератури. Жанрова і тематична різноманітність творів А.Барто. Вірші для дітей молодшого дошкільного віку «Медведь», «Лошадка», «Мячик», «Солнышко», «Помощница», «Девочка-замазура». Вірші А.Барто для дитячого читання «Снегирь», «Мечтатель», «Пугач», «Но поймите и меня», «Обида», «Я выросла», «Звонки», «Чтоделать с Алексеем?», «Сережа учит уроки», «Муха», «Егосемья». Гумор і сатира в творах «Очки», «Есть такие пальчики», «Мальчик на оборот». Цикли віршів «Игрушки», «Машенька», «Машенька кастет», «Младший брат». Тонка спостережливість поетики, досконале знання особливостей маленьких дітей. Теплий гумор, почуття материнської ніжності у цих творах.

С.Михалков – поет з країни дитинства. Жанрове і тематичне розмаїття творів С.Михалкова дня наймолодших читачів. Майстерне відображення дитячої психології, розмовної мови у творі «А что у вас?». Гумористичні та сатиричні вірші С.Михалкова («Дядя Степа», «Про мімозу», «Бараны», «Мы с приятелем», «Фома», «Тридцать шесть и п'ять», «Сашина каша», «Всадник»). Казки «Как старик корову продавал», «Мороз и Морозец», «Как Медведь трубку нашел», «Зайка-Зазнайка», «Три поросенка». Байки С.Михалкова в дитячому читанні («Заец и черепаха», «Слон-живописец», «Ромашка и Роза», «Полкан и Шавка»).

Тема природи у творчості М.Пришвіна та В.Біанкі. Екологічне виховання дошкільнят засобами художнього слова.

3. Рекомендована література Базова

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Українська дитяча література. Маловідомі твори українських дитячих письменників II половини XIX ст. –

I половини XX ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 280 с.

2. Богданець-Білоскаленко Н. І. Дитяча література. Твори українських письменників II половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 480 с.

3. Дитяча література. Хрестоматія. Маловідомі твори українських письменників II половини XIX – першої половини ХХ століття. Навчальний посібник / Упорядник Н.І.Богданець-Білоскаленко. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 256 с.

4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.

5. Українська дитяча література : Хрестоматія / Вступна ст.. та упор. Л.П. Козачок . – 2-ге вид. стер. – К. : Вища школа, 2006. – 519 с.

6. Українська дитяча література. Хрестоматія: У 2ч.: навч. посібник / Упоряд.: І.А.Луценко, А.М.Подолинний, Б.Й.Чайковський. — К. : Вища школа, 1992. — Ч. 1 – 382 с.

7. Українська дитяча література. Хрестоматія: У 2ч.: навч. посібник / Упоряд.: І.А.Луценко, А.М.Подолинний, Б.Й.Чайковський. — К. : Вища школа, 1992. — Ч. 2 – 286 с.

Допоміжна

1. Аксонова Л. В. Чарівний барвінок / Л. В. Аксонова, В. Т. Гридіна. –Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. – 512 с.

2. Анатолій Качан: «Я ще не виписався як поет незабутніх дитячих вражень» [Текст] : біобібліографічний нарис / авт.-уклад. Н. Загайна. – К. : Вища школа, 2012. – 64 с.

4. Арзамасцева И. Н. Детская литература : [учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений] / И. Н. Арзамасцева, С. А. Николаева. — 5-е год., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 576 с.

5. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.

6. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. – К. : Либідь, 2001. – 487 с.

7. Детская литература : Учебник / Е. Е. Зубарева, В. К. Сигов, И. Д. Скрипкина и др. / Под ред. Е. Е. Зубаревой. – М. : Издательский центр «Академия», 2004.

8. Допитливим чомучкам : Книга для читання дітям п'ятого року життя / А. А. Ємець та ін.; заг. ред. О. В. Джежей. – Х. : Вид. група «Основа», 2007.

9. Звичайне і незвичайні / уклад. О. Списа. – Донецьк : ІГО, 2007. – 207 с.

10. Калуська Л. Дивокрай. У 2-х книгах / Л. Калуська. – Тернопіль, 2007.

11. Качак Т. Б. Зарубіжна дитяча література [Текст] : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Б. Качак, Л. М. Круль. – К. : Академвидав, 2014. – 416 с. – (Альма-матер).

12. Качак Т. Б. Зарубіжна література для дітей [Текст] : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Б. Качак, Л. М. Круль. – К. : Академвидав, 2014. – 416 с.

13. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва [Текст] : підручник / Т. Качак. – К. : Академія, 2016. – 352 с. – (Альма-матер).

14. Сухомлинський В. А. Я розповім вам казку...: Філософія для дітей [Текст] / В. А. Сухомлинський ; уклад. О. Сухомлинська. – Х. : Школа, 2016. – 576 с.

15. Книга для читання у дитячому садку / Ред.-упор. О. А. Кузнецова. – Д. : Сталкер, 2002. – 320 с.

16. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2005. – 752 с.

17. Майбутнім першокласникам : Книга для читання дітям шостого року життя / А. А. Ємець та ін.; Заг. ред. О. В. Джежей. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 320 с.

18. Малятам-дошкільнятам : Книга для читання дітям четвертого року життя / А. А. Ємець та ін.; Заг. ред. О. В. Джежей. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.

19. Минералова И. Г. Детская литература : учебное пособие / И. Г. Минералова. – М., 2007.

20. Новальська Т. Читання в Україні в новому столітті / Т. Новальська // Вісник книжкової палата. – 2002. – №12. – С. 21-24.
21. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії: до проблеми конституювання об'єктів наукового дискурсу/ О. Папуша // Слово і час. – 2004. – №12. – С. 20-26.
22. Українська дитяча література : [хрестоматія] / вступ, ст. та упорядкув. Л. П. Козачок. – К. : Вища школа, 2009. – 519 с.
23. Українські традиції і звичаї / авт.-упорядн. В. М. Скляренко, А. С. Шуклінова, В. В. Сядро; худ. В. М. Юденков, Л. Д. Киркач-Осипова. – Харків : Фоліо, 2007. – 318 с. – (Дитяча енциклопедія).
24. Філатова О.С. Українська література 20-30-х років ХХ століття: основні тенденції розвитку й естетична стратегія: навчальний посібник / О.С.Філатова, О.В.Казанжи. – Миколаїв: Іліон. 2013. – 235 с.

4. Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про дошкільну освіту» //
www.mon.gov.ua/img/zstored/files/zakon_zso.doc
2. Базовий компонент дошкільної освіти //
mon.gov.ua/images/files/doshklnacerednya/.../
[bazov-komponent.doc](http://mon.gov.ua/images/files/bazov-komponent.doc)
3. Електронний репозиторій публікацій професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса Грінченка <http://kubg.edu.ua/2012-08-15-10-06-19.html>
4. Електронні бібліотеки: <http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://nbuv.gov.ua/>
6. Ящур В. М. Бібліографічний покажчик літератури для дітей. ХХІ ст. /В.М.Яшур [Електронний ресурс] // Бібліографічний покажчик. – 2009. – №3. – С.37. – Режим доступу до каталогів: <http://www.ua.catalog.2009.literature>.
7. <http://www.chl.kiev.ua/>- веб-сайт Національної бібліотеки України для дітей.

- 4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит**
5. Засоби діагностики успішності навчання: тестування

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:

Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Робоча програма навчальної дисципліни **Дитяча література** для студентів

спеціальності 012 Дошкільна освіта

Розробник: Кардаш Ірина Миколаївна, доцент кафедри дошкільної освіти, доктор філософії в галузі освіти _____ (Кардаш І. М.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри дошкільної освіти

Протокол № 1 від «27» серпня 2018 р.

Завідувач кафедри _____ (Трифонова О. С.)

«27» серпня 2018 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна
Індивідуальне науково-дослідне завдання	Спеціальність: 012 Дошкільна освіта Ступінь бакалавра	<i>Рік підготовки:</i> 2-й <i>Семестр</i> 3-й <i>Лекції</i> 20 <i>Практичні, семінарські</i> 40 <i>Лабораторні</i> - <i>Самостійна робота</i> 120
Загальна кількість годин – 180		Вид контролю: іспит
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,8 самостійної роботи студента – 120		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 180 год.: __ год. 60 аудиторні заняття, 120 год. – самостійна робота (33,3 % / 67 %).

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів з ідейно-естетичним багатством художніх творів-зразків української та зарубіжної літератури, що входять у коло читання дітей дошкільного віку, виробити у майбутніх фахівців уміння самостійно аналізувати твори дитячої літератури, відбирати та оцінювати їх.

Основними завданнями дисципліни є:

- ознайомити студентів із зразками дитячої літератури, які ввійшли до золотої скарбниці вітчизняної та світової літератури;
- дати уявлення про українську дитячу літературу в сучасному розумінні.
- розширити уявлення студентів про місце і значення дитячої літератури у вихованні та формуванні особистості дитини;
- сприяти розвитку в них умінь і навичок самостійно аналізувати і правильно визначати ідейно-композиційний зміст дитячих творів, їх значення для виховання дітей;
- сприяти розвитку у студентів умінь розкривати науково-педагогічні основи творів, створених для дітей; визначати роль і місце книги в розумовому розвитку дітей, їх моральному та естетичному вихованні;
- сприяти розвитку творчих здібностей студентів, формувати в них вміння працювати самостійно з дитячою книгою;
- формувати у студентів вміння виховувати в дітей любов до книги, до читання їх дітям закладів дошкільної освіти;
- сприяти розвитку і вдосконаленню навичок виразного читання поетичних і прозових творів дитячої літератури.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-6 здатність володіти українською мовою в усній та писемній формах, інтерпретувати таблиці, схеми здатність застосовувати мову, символіку й тексти у різноманітних формах та ситуаціях для досягнення цілей, розвитку знань та власних можливостей;

ЗК-7 здатність визначати комунікативні стратегії з метою досягнення необхідного результату комунікації; завершувати комунікацію і контролювати посткомунікативні ефекти;

ЗК -13здатність виявляти на рівні понятійного мислення проблеми людини для розуміння позиції людини іншого світогляду;

ЗК -14 здатність складати практичні рекомендації щодо використання результатів наукових досліджень;

II. Фахові:

ФК-67 здатність виховувати у дітей шанобливе ставлення до рідної мови, культури мовленнєвого спілкування;

ФК-68 здатність розробляти діагностувальні методики з метою виявлення сформованості різних видів мовленнєвої і художньо-мовленнєвої компетенцій у дітей дошкільного віку;

ФК-69 здатність створювати сприятливу комунікативну атмосферу, розвивальне мовленнєве середовище для дітей різних вікових груп;

ФК-70 здатність формувати у дітей мовленнєві вміння й навички, досвід мовленнєвої взаємодії з дорослими й однолітками;

ФК-71 здатність розробляти й застосовувати сучасні педагогічні технології організації та управління навчально-мовленнєвою й художньо-мовленнєвою діяльністю в дошкільному закладі;

ФК-72 здатність здійснювати керівництво мовленнєвою й художньо-мовленнєвою діяльністю дітей у різних формах її організації;

ФК-73 здатність аналізувати й оцінювати навчально-мовленнєву й художньо-мовленнєву діяльність дітей дошкільного віку;

ФК-74 здатність створювати творчі проекти з організації мовленнєвої й художньо-мовленнєвої діяльності дітей у днз із залученням батьків;

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури

Тема 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури

Поняття «художня література», «дитяча література», «література для дітей дошкільного віку». Дитяча література як складова частина художньої літератури. Специфічні особливості дитячої літератури. Зміст і обсяг курсу. Основи теорії літератури (тема, ідея, сюжет, композиція, образна система тощо).

Тема 2. Народнопоетична творчість для дітей

Поняття про дитячий фольклор, специфіку його творення, жанри. Наукова класифікація дитячого фольклору. Поетична творчість для дітей, види народних пісень, їх характеристика. Малі фольклорні жанри (загадки, прислів'я, приказки, лічилки, скормовки та ін.). Українські народні казки: визначення, класифікація, жанрові особливості.

Тема 3. Міфологія як джерело дитячої літератури

Міфологія як джерело дитячої літератури. Поняття «міф», «міфологія». Специфічні ознаки міфу. Персонажі міфу, час і простір у міфології. Класифікація міфів.

Біблія як важлива складова дитячої літератури. Поняття «Біблія». Структура Біблії. Старий Заповіт. Новий Заповіт. Апокрифи. Євангеліє. Притча. Переклади Біблії на українську мову. Біблія для дітей.

Кредит 2. Українська дитяча література

Тема 4. Українська дитяча література доби Київської Русі

Література Київської Русі з найдавніших часів свого розвитку. Українська дитяча література доби Київської Русі. Історія розвитку книгописання й книгодрукування. «Повість минулих літ» та її значення для розвитку дитячої літератури. «Повчання Володимира Мономаха...» – перший твір, адресований дітям. «Слово о полку Ігоревім». Творчість Г.Сковороди. Байки Харківські.

Тема 5. Нова українська дитяча література

Нова українська дитяча література. Особливості розвитку дитячої літератури зазначеного періоду. Значення «Енеїди» І.Котляревського для розвитку української дитячої літератури. Жанр байки. Байки П.Гулака-Артемовського, Л.Боровиковського, С.Гребінки. Марко Вовчок як основоположниця дитячої літератури.

Кредит 3. Дитяча література XIX століття

Тема 6. Українська дитяча література XIX ст.

Загальна характеристика української дитячої літератури XIX століття.

Творчість Т.Шевченка. Погляди великого українського поета на освіту й виховання молодого покоління. Пейзажна лірика Т. Шевченка («Тече вода з-під явора»,

«Ой, діброво, темний гаю», «Дивлюсь, аж світає», «Реве та стогне Дніпр широкий». Картини природи і родинного побуту у віршах «Садок вишневий коло хати», «І досі сниться під горою», «Весна», «Встало весна», «Зацвіла в долині», «Не цурайтесь!», «Вечір», «Село!», «І серце одпочине»).

Участь Л.І.Глібова у створенні дитячої літератури. Тісний зв'язок його творчості з педагогічною діяльністю. Байки Л.Глібова у дитячому читанні («Вовк та Ягня», «Щука», «Коник-стрибунець», «Лисиця-жалібниця», «Музики»). Ліричні вірші Л.Глібова («Веснянка», «Щедрівка», «Зимня пісенька», «Книжка», «Бджілка», «Ясне сонечко», «Квіткове весілля»). Жанрова специфіка, широке використання народної поетики, вміння автора у простій і доступній для дітей формі змінювати навколошнє оточення.

Виховне та освітнє значення творів Т. Шевченка та Л.Глібова для дітей.

Тема 7. Творчість Олени Пчілки та Лесі Українки

Життєвий і творчий шлях Олени Пчілки (Ольги Драгоманової-Косач). Внесок письменниці у розвиток дитячої літератури. Жанрова різноманітність творів: вірші письменниці про дітей («Маленька українка», «Снігова баба», «Котик-мурчик», «З гринджолятами», «Вертаються школярики», «Школярик на виїзді», «Вишеньки-сережки», «Сестричка і братик», «Пісенька» тощо), пейзажні поезії О.Пчілки («Весна-красна», «Весняні квіти», «Як швидко літо проминуло», «До діточок», «Діточкам», «Змінилося все»), вірші про тварин («Замислений котик», «Тямущий котик», «Мудра кицька», «Співати», «Метелик»); казки О.Пчілки «Мишка рада», «Журавель та Чапля», «Казочка про Коржика». Байка «Котова наука»; оповідання письменниці про дітей («Сніг», «Сосонка», «Хлопчик та ведмідь», «Збентежена вечеря»); сміховинки («Злодій», «Незагублений чайник», «Роботячий син», «Сміховинка», «У школі», «Приповітка про хліб» тощо).

Тематичне і жанрове розмаїття творів Лесі Українки. Поезія («Як дитиною, бувало...», «Мамо, іде вже зима», «Вишеньки», «Літо красне минуло», «Тиша морська», «На зеленому горбочку») та казки («Біда навчить», «Лілея») Лесі Українки в дитячому читанні, їх дидактичне значення.

Виховне та освітнє значення творів Олени Пчілки та Лесі Українки.

Кредит 4. Українська дитяча література кінця XIX - початку ХХ ст.

Тема 8. Участь великого педагога К.Ушинського у створенні літератури для дітей

Твори К.Ушинського для наймолодших читачів, їх повчальний характер («Козлята и вол», «Бишк», «Петух с семьей», «Чужое лицо», «Пчела на разведке», «Дети в роще», «Четыре желания», «Как рубашка в поле выросла», «Умей подождать»).

Тема 9. Педагогічна діяльність Івана Франка

Відображення вимог до дитячої літератури і дитячого читання у статтях «Жінка – мати» (розділ «Лектура для дітей»), «Байка про байку». Ідейно-тематичне і жанрове багатство творів Івана Франка для дітей. Вірші І.Франка для дітей дошкільного віку «Киця», «Коваль», «На підгір’ї», «Надійшла весна», «Гримить», «Маленька хмарка», «Полудень». Майстерне змалювання психології малої дитини в автобіографічних оповіданнях І.Франка «Малий Мирон», «У кузні», «Мій злочин», «Микитичів дуб». Казки І.Франка для дітей «Ріпка», «Лисичка і рак», «Заєць і їжак», «Лисичка і журавель». Дидактична і виховна спрямованість казок І.Франка. Цикл «Коли ще звірі говорили».

Тема 10. Творчість М.Коцюбинського, В.Винниченка, М.Вінграновського для дітей

Зв'язок творчості М.Коцюбинського для дітей з його педагогічним досвідом. Оповідання («Харитя», «Ялинка») та казки письменника («Про двох цапків», «Дві кізочки», «Іvasик і Тарасик», «Десять робітників», «Брати-місяці»), їх значення в моральному вихованні дітей.

Педагогічна діяльність Бориса Грінченка. Оповідання письменника для дітей «Мудра кицька», «Собака гріється», «Кицька грає», «Риби приятелюють», «Добра наука», «Як тигра лікували», «Кішка та папуга», «Розумна вівця», «Звірі дякують лікарям за поміч», «Собака рятує хазяїна». Дидактична спрямованість казок Б.Грінченка («Зайці та жаби», «Два Морози», «Сірко», «Три бажання», «Дівчинка Леся» та ін.).

Тематичне багатство творів Степана Васильченка для дітей («Неслухняний глечик», «Мандрівка з чумаками» тощо).

Тематичне і жанрове розмаїття поетичних творів Олександра Олеся для дітей («Білі гуси летять над лугами», «Щиглик», «Ялинка», «Ліс восени», «Колискова», «Спи, дитиночко кохана», «О моя дитино», «Все навколо зеленіє», «Пісня», «Два хлопчики на ставочку», «Давно вже літечко пройшло», «Зима», «На Різдво горить ялинка», «Весна, весна!», «Радійте дітки», «Степ», «Вовченя», «Жаби», «Рак-рибалка», «Зайчик і жабка», «Пташка», «Киця», «Дощик», «Метелики», «Гусятник», «Конвалія», «Дві зіроньки», «Хвалилася дівчина», «У нашого хлоп'ятонька», «Ой не сійте, сніги», «В лебединій зграй», «Веснянка», «Рідна мова в рідній школі», «Пролісок» тощо).

Освітнє та виховне значення творів М.Коцюбинського, Б. Грінченка та О.Олеся.

Кредит 5. Дитяча література ХХ – ХХІ ст.

Тема 11. Новітня українська література для дітей ХХ ст.

Розвиток літератури для дітей у ХХ столітті.

Життєвий і творчий шлях Н. Забіли. Жанрова різноманітність творів письменниці для дітей. Поетичні твори Н. Забіли для наймолодших читачів «Ладки, ладоньки, ладусі», «Ой чук, чуки», «Курочка», «Кульбаба», «Пісенька», «Сорока-білобока». Тема раннього дитинства в творчості Н.Забіли («Ясоччина книжка», «Про дівчинку Маринку», «Катруся велика», «Катруся і Павлусь», «Ми із братиком», «Про дівчинку, яка нічого не їла», «Марина Дмитрівна», «Скільки нас?», «Мамине свято», «У космосі», «Барвінок», «Гусінь»). Розуміння письменницею дитячої душі. Цикл «Навесні та влітку», «Восени та взимку», «Проліски», «Прогулянка до лісу», «Дванадцять місяців», «Казки лісової кринички». Майстерність письменниці у змалюванні краси і багатств природи. Вірші «Метелик», «Равлик», «На зеленому моріжку», «Жовтень», «Зима», «Наша ялинка». Пізнавальне та естетичне значення віршів про природу. Оповідання Н.Забіли для наймолодших слухачів «І в Ясочки є грядка», «Ластівки», «Олівець-малювець», «Ясоччин садок», «Ведмедикова хата», «Древній Київ». Переказ народних казок – збірка «Під дубом зеленим», «Прабабині казки». Щедре використання сюжетів та образів дитячого фольклору. «Весела абетка», «Веселий рахунок» – енциклопедія для маленьких дітей.

Творчість Оксани Іваненко для дітей. Казки письменниці про дітей («Що Ромко їв?», «Няв-няв», «Кульбабка», «Бурулька», "На добранич", «Сандалики, повна скорість», «Великі очі», «Чудесна квітка»). Казка «Галочка».

Життєвий і творчий шлях Марійки Підгірянки. Тематичне розмаїття творів поетеси для наймолодших читачів («Їде віз з гори в долину», «Мій дідусь старенький»,

«Моя мама», «Де нам наймиліше». Збірка «Безконечні казочки». Зв'язок із фольклором, щедре використання народних традицій. Загадки поетеси для дітей. Значення їх у розвитку підростаючої особистості.

Життєвий і творчий шлях Марії Познанської. Збірка віршів Марії Познанської «Мій квітник». Тематичне багатство поезій для найменших читачів «Ой котику-коточку», «Коза», «Корівка», «Моя ляля», «Здраствуй, сонечко», «Сніг іде», «Новачок Тарас», «Коли киця любить, коли сердиться», «Півень», «Зайчики», «Здраствуй, хлопчику маленький!», «Права ж, мамо, я великий?», «Вітер», «Горобина», «Лютий», «Конвалія», «Моїй мамі», «Журавлі летять», «Ромашка», (відображення безмежної любові до рідної матусі, тема природи, зміни пір року та ін.). Відображення теми любові до праці у збірці «Про золоті руки». Пізнавальне та виховне значення поезій для дітей.

Тема 12. Українська проза для дітей II полонини XX століття

Життєвий і творчий шлях В. Сухомлинського. Жанрова і тематична різноманітність творів письменника (оповідання, казки тощо). Оповідання «Ледача подушка», «Петрик, собака і кошеня», «Конвалія в саду», «Хто свічки засвітив?», «Я вирощу внучку, дідусю», «А хто ж вам казку розповідає, бабусю?», «Втрачений день», «Кмітливий скляр», «Хлопчик і сніжинка», «Щоб метелик не поколовся», «Через потік», «Лялька під дощем», «Як котові сало соромно», «Як синичка будить мене», «Дуб під вікном», «Камінь», «Як Сергійко навчився жаліти», «Сиві волосинки», «Як Микола став хоробрим», «Райдуга в бурульці», «Через потік», «Найкрасивіше і найбрудніше», «Чому заплакав Метрик», «Красиві слова і красиве діло», «Пурпрова квітка», «Скільки ж ранків я проспав!», «Безрідний дятел», «Краса, натхнення, радість і таємниця». Казки В. Сухомлинського «Сьома дочка», «Фіалка і бджілка», «Зайчик і місяць», «Пелюстка і квітка», «Для чого півневі гребінець», «Їжацок і світлячок», «Два метелики», «Найгарніша мама», «Велике і мале», «Жаба, що співала по-журавлиному», «Як починається осінь», «Як зайчик грівся взимку проти місяця», «Зайчик і горобина», «Шпак прилетів», «Флейта і вітер».

Твори Віктора Кави для дітей («Юля», «Добраніч, мамочко!», «Гроза над луками», «Мені не страшно», «Він живий!», «Вітя на вулиці», «Я і мій телевізор» та ін.).

Твори Василя Чухліба у дитячому читанні. Оповідання «Як сонце сходить», «Брилик», «Голубий дощик», «Чи далеко до осені», «Велика сила», «Обруч».

Виховне та освітнє значення творів українських прозаїків II половини ХХ століття.

Тема 13. Українська дитяча поезія II половини ХХ століття

Тематика творів Платона Вороњка для дітей. Збірки «Читаночка», «Малятам – соколятам», «Сніжна зіронька горить», «Облітав журавель», «До нас наближаються зорі», «Колисанки», «Всім по сім». Актуальність тематики віршів. Змалювання картин дитинства, праці («Ходить сон», «Доня хоче спати», «Кіт не знав», «Кіт у чоботях», «Друзяки», «Чому чапля стоїть на одній нозі», «Хвіст», «Дід Мороз несе мішок», «Муха-звір», «В лісі є зелена хата», «Зайчика злякались», «Їжацок-хитрячок», «Є у мене киця Мурка», «Ніколи не хвались», «Кожушок», «Липка», «Казка про рукавичку», «Чобітки», «Каша, аби не наша», «Наша мама», «Гра у сніжки», «Гість», «Дід Мороз і Весна», «Найкращі вісті», «Як багато знаю я», «Кошеня», «Помагай», «У нас зробили дош», «Поливала я порічки», «А у нас ростиме ліс», «Оленка маленька», «Картина» тощо). Майстерність поетичних мініатюр. Казки П. Вороњка («Чотири вітри», «Спір», «Цап-забіяка», «Лісовий гомін», «Лісова казка», «Нехо-Него», «Казка про сніжину-

краплину», «Казка про незвичайні покупки» тощо). Використання фольклорних традицій. Образність, гумор, дотепність.

Тематичне розмаїття творів Грицька Бойка для наймолодших читачів («Хлюп, хлюп, водиченько», «Маля-немовля», «Бублики», «Морозець, морозець...», «Дощик, дощик...», «Ясне сонечко не гріє», «Перші крапельки весни», «Сонечко», «Ти не бійся, Милочко», «Перу, перу платтячко», «Люда милитись не хоче», «Я вже велика дівчинка», «Майбутній адмірал», «Вишенька», «Сіяв півничок горох», «Качечка», «Ведмедики», «Зайчик», «Кізоньки-бриkalочки», «Білочка», «Козуля», «Гуси-гусенята», «Побігайчик», «У слона болить нога»). Вірші Г. Бойка («Коник», «А ми шпаківні будували», «Дятел», «Соловейко», «Посадила я берізку», «На санчатах», «Зимова пісенька», «Для мами», «Де п'ятирічний», «Здоровим будь!», «Я вже велика дівчинка», «Де носовичок?», «Розкажи про себе», «Кажани», «Шуліка», «Коло моря», «День такий знаменний», «Зелена аптека», «Отакий у мене ніс», «Вереда»).

Життєвий і творчий шлях Д. Павличка. Збірки поезій і казок для дітей («Звернення», «Мрія», «Золотий олень», «Дядько Дош», «Де найкраще місце на землі», «Обруч», «Смерічка», «Плесо», «Калачі», «Осінь», «Нічний гість» тощо).

Життя і творчість В. Симоненка. Поезія та віршовані казки письменника для дітей («Грудочка землі», «Лебеді материнства» («Виростеш ти сину...»), «Снігу, снігу сиплеється довкола», «Засівна»; віршовані казки для малечі «Цар Плаксій та Лоскотон», «Подорож у країну Навпаки»).

Життєвий і творчий шлях Л. Костенко. Збірка творів для наймолодших читачів «Бузиновий цар». Виховне та освітнє значення творів українських поетів II половини ХХ ст. для дітей.

Тема 14. Сучасна українська література для дітей

Поет і педагог С. Жупанин. Тематичне багатство творів поета для найменших читачів («Помідорчик», «Колосочки», «Сонячні зайчики», «Журавлик», «Перукар». Збірки «Зорі над Карпатами», «Променисті колоски», «Лісові годинники»). Казка «Подорожник».

Твори М. Сингайвського у дитячому читанні. Виховне та освітнє значення творів письменника для дітей. Вірші «Як ходила гуска жати», «Ведмідь малює», «Сливка», «Вересень», «Гречана каша», «Садівник», «Мати-Україна», «Спитала мати в сонця...», «Квіти пам'яті», «Марічка і звичка», «Не хочу», «Садівник». Збірки віршів для дітей «Стежка до криниці», «Метелик у портфелі», «Листи до всіх». Оповідання та казки М. Сингайвського для дітей дошкільного віку («Про їжакову книжку», «Звідки в їжака колючки», «Їжачок-співачок», «Їжачок і струмок», «Їжачок-помічничок», «Як їжачок над лугом літав» та інші твори).

Твори Катерини Перелісної для дитячого читання (вірші «Тупу, тупу, тупенята», «Дибу-дибу-дибки», «Курка і курчатка», «Дощик», «Для потішечки», «До річки», «Черевички», «Талюся», «У маленької онучки», «Маленька», «Проворні», «До садочка», «Сестрички», «Швачка», «Поспішайте, любі діти», «Для вас», «Моя сопілка», «Ковзани», «Теплий дощик», «Ой ти сонечко», «Вітер», «Зимонька», «Сніжок», «Польова мишка», «Переляк», «Равлик», «Ящірка», «Бджілка», «Метелик», «Сорока», «Чапля», «Яблучка», «Грушка», «Пролісок», «Шипшина», «Горішки», «Бузок», «Кульбаби», «Мак», «Чебрець», «Не забудь!», «Дзвіночки», «Сунички», «Хто я?», «Золота осінь», «Осінні танці», «Писанка»; оповідання «Довгоніс»).

Тематичне розмаїття творів Ігоря Січовика (вірші «Виховані діти», «Хвалько», «Є у мене вірний друг», «Іграшки», «Страшний вовк», «Півникова пригода», «Черепаха»,

«Вуж», «Огірок», «Цибуля», «Реп’яшок», «Листопад», «Загадкова підкова», «Земля», «Дніпро», «Колискова від журавлика», «Приблуда», «Павук», «Грамотій», «Редиска», «Незвичайна машина», «Новорічне привітання») оповідання «Хліб чи халва?»).

Творчість Р. Завадовича для дошкільнят. Вірші письменника «Вмиєм, діти, личка!», «Лялечка», «Песик і киця», «Листопад», «Великодні гості», «Українська мова», «Радість України», «Наша коломийка», «Я Шевченка поважаю», «Українські діти», «Бабусина квітка», «Ярослав Мудрий», «Наша книжка», «Мій тато», «Малі моряки», «День подарунків», «Колядники», «Про весну-господиню». Оповідання «Ната». Казки «Як кущик і павучок віддячилися мишці».

Казки І. Андрусяка, Б. Харчука та ін.

Кредит 6. Зарубіжна література в дитячому читанні

Тема 15. Дитяча література Європи XVII – XIX століть

Поняття про літературну казку.

Арабські казки «Тисяча і однієї ночі». Французька літературна казка. Твори Ш. Перро для дітей («Червона Шапочка», «Кіт у чоботях», «Хлопчик-мізинчик» «Зачарована красуня», «Попелюшка, або кришталевий черевичок»). Фольклорна основа. Захоплюючі сюжети, яскраві образи, стиль і мова казок.

Німецькі літературні казки братів Грімм («Бременські музиканти», «Казка про рибалку та його дружину», «Вовк та семеро козенят», «Шість лебедів», «Попелюшка», «Горщик каші», «Мішок хитрощів»). Багатство змісту, відображення народного життя, мрій про краще майбутнє в казках. Уславлення працьовитості, охайності, кмітливості. Гумор і сатира як засіб створення комічного.

Казки Г. Андерсена в дитячому читанні («Гидке каченя», «Соловей», «Дюймовочка», «Непохитний олов’яний солдатик», «Снігова королева», «Свинопас», «Принцеса на горошині», «Дики лебеді», «Русалонька»), їх виховне значення.

Тема 16. Російська дитяча література

Особливості розвитку дитячої літератури зазначеного періоду. Творчість О. Пушкіна, Л. Толстого, П. Єршова для дітей.

Літературна діяльність К. Чуковського в галузі дитячої літератури. Узагальнення поглядів на дитячу літературу в книзі «От двух до п’яти». Літературні казки К. Чуковського, їх дидактичне спрямування («Айболіт», «Мойдодыр», «Федорино горе», «Муха-Цокотуха», «Тараканище», «Телефон», «Топтыгин и лиса», «Бармалей», «Краденое сонце», «Приключения Бибигона», «Крокодил»).

Тематичне і жанрове багатство творів С. Маршака для дітей. Тематична спрямованість лірики письменника («Хороший день», «Друзья-товарищи», «Покатилось, покатилось Олино колечко...», «Мяч», «Усатый-полосатый», «Чего боялся Петя?», «Вот такой рассеянный», «Рассказ о неизвестном герое», зб. «Разноцветная книга», «Детки в клетке», «Из лесной книги»). Сатиричні твори письменника («Мастер-ломастер», «Кот и лодыри», «Четыре глаза», «Книжка про книжки», «Басенка о Васеньке», «Угомон», «Ежели вы вежливы»), зб. «Веселые приключения», «Где тут Петя, где Сережа?», «Мороженое». Фольклор у творчості С. Маршака. Казки «Терем-теремок», «Кошкин дом», «Петрушка-инострaneц», «Сказка про козла», «Старуха, дверь закрой», «Двенадцать месяцев», «Новогодняя сказка», «Сказка о дурной мыше», «Сказка о умной мыше». Використання елементів народної поетики

Літературна діяльність А. Барто в галузі дитячої літератури. Жанрова і тематична різноманітність творів А. Барто. Вірші для дітей молодшого дошкільного віку

«Медведь», «Лошадка», «Мячик», «Солнышко», «Помощница», «Девочка-замазура». Вірші А.Барто для дитячого читання «Снегирь», «Мечтатель», «Пугач», «Но поймите и меня», «Обида», «Я выросла», «Звонки», «Чтоделать с Алексеем?», «Сережа учит уроки», «Муха», «Егосемья». Гумор і сатира в творах «Очки», «Есть такие пальчики», «Мальчик на оборот». Цикли віршів «Игрушки», «Машенька», «Машенька кастет», «Младший брат». Тонка спостережливість поетики, досконале знання особливостей маленьких дітей. Теплий гумор, почуття материнської ніжності у цих творах.

С. Михалков – поет з країни дитинства. Жанрове і тематичне розмаїття творів С. Михалкова дня наймолодших читачів. Майстерне відображення дитячої психології, розмовної мови у творі «А что у вас?». Гумористичні та сатиричні вірші С. Михалкова («Дядя Степа», «Про мімозу», «Бараны», «Мы с приятелем», «Фома», «Тридцать шесть и п'ять», «Сашина каша», «Всадник»). Казки «Как старик корову продавал», «Мороз и Морозец», «Как Медведь трубку нашел», «Зайка-Зазнайка», «Три поросенка». Байки С. Михалкова в дитячому читанні («Заець и черепаха», «Слон-живописець», «Ромашка и Роза», «Полкан и Шавка»).

Тема природи у творчості М. Пришвіна та В. Біанкі. Екологічне виховання дошкільнят засобами художнього слова.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури						
Тема 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури.	6	2	2			2
Тема 2. Народнопоетична творчість для дітей	12	2	2			8
Тема 3. Міфологія як джерело дитячої літератури	12		4			8
Разом	30	4	8			18
Кредит 2. Українська дитяча література						
Тема 4. Українська дитяча література доби Київської Русі	14		2			12
Тема 5. Нова українська дитяча література	16	2	2			12
Разом	30	2	4			24
Кредит 3. Дитяча література XIX століття						
Тема 6. Українська дитяча література XIX ст.	16	2	2			12
Тема 7. Творчість Олени Пчілки та Лесі Українки	14		2			12
Разом	30	2	4			24
Кредит 4. Українська дитяча література кінця XIX - початку XX ст.						
Тема 8. Участь великого педагога К. Ушинського у створенні літератури для дітей	10	2	2			6

Тема 9. Педагогічна діяльність Івана Франка	10	2	2			6
Тема 10. Творчість М. Коцюбинського, В. Винниченка, М. Вінграновського для дітей	10	2	4			4
Разом	30	6	8			16
Кредит 5. Дитяча література XX – XXI ст.						
Тема 11. Новітня українська література для дітей ХХ ст.	6	2	2			2
Тема 12. Українська проза для дітей II половини ХХ століття	8		4			4
Тема 13. Українська дитяча поезія II половини ХХ століття	8		2			6
Тема 14. Сучасна українська література для дітей	8	2	2			4
Разом	30	4	10			16
Кредит 6. Зарубіжна література в дитячому читанні						
Тема 15. Дитяча література Європи XVII – XIX століття	16	2	4			10
Тема 16. Російська дитяча література	14		2			12
Разом	30	2	6			22
Усього годин:	180	20	40			120

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури	
1	Тема 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури.	2
2	Тема 2. Народнопоетична творчість для дітей	2
3	Тема 3. Міфологія як джерело дитячої літератури	4
	Кредит 2. Українська дитяча література	
4	Тема 4. Українська дитяча література доби Київської Русі	2
5	Тема 5. Нова українська дитяча література	2
	Кредит 3. Дитяча література XIX століття	
6	Тема 6. Українська дитяча література XIX ст.	2
7	Тема 7. Творчість Олени Пчілки та Лесі Українки	2
	Кредит 4. Українська дитяча література кінця XIX - початку XX ст.	
8	Тема 8. Участь великого педагога К.Ушинського у створенні літератури для дітей	2
9	Тема 9. Педагогічна діяльність Івана Франка	2
10	Тема 10. Творчість М.Коцюбинського, В.Винниченка, М.Вінграновського для дітей	4
	Кредит 5. Дитяча література XX – XXI ст.	

11	Тема 11. Новітня українська література для дітей ХХ ст.	2
12	Тема 12. Українська проза для дітей II половини ХХ століття	4
13	Тема 13. Українська дитяча поезія II половини ХХ століття	2
14	Тема 14. Сучасна українська література для дітей	2
	Кредит 6. Зарубіжна література в дитячому читанні	
15	Тема 15. Дитяча література Європи XVII – XIX століть	4
16	Тема 16. Російська дитяча література	2
	Разом	40

8. Самостійна робота

Кредит та тема	Академічний контроль (форма представлення)	Кількість балів (за видами роботи)	Кількість балів за кредит
Кредит 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури	Творче есе з теми: «Мій улюблений письменник»	20	40
	Скласти словник літературознавчих термінів	20	
Кредит 2. Українська дитяча література	Підготувати реферат з теми (на вибір): - «Байкарська творчість Г. Сковороди»; - «Поетична спадщина Є. Гребінки»; - «Байкарська спадщина Є. Гребінки»; - «Дитячі твори Марка Вовчка».	20	40
	Підготувати презентацію з теми: - «Дитяча література доби Київської Русі»; - «Література мандрівних дяків»	20	
Кредит 3. Дитяча література XIX століття	Підготувати реферативне повідомлення	20	40
	Зробити жанрово-композиційний аналіз трьох прозових творів (на вибір)	20	
Кредит 4. Українська дитяча література кінця XIX - початку XX ст.	Розробити сценарій літературного вечора (Літературної вітальні), присвяченого життю і творчості дитячого письменника	30	40
	Підготувати реферативне повідомлення з теми: «Творчість письменників Миколаївської області для дітей»	10	
Кредит 5. Дитяча	Скласти авторську казку (на засадах педагогічних ідей В.О. Сухомлинського)	20	40

література ХХ – XXI ст.	Оформити альбом зразків сучасного дитячого фольклору (пісні, загадки, анекдоти, страшилки тощо)	20	
Кредит 6. Зарубіжна література в дитячому читанні	Підготувати повідомлення «Історія розвитку казки в зарубіжній літературі»	10	40
	Підготувати презентацію на тему «Розвиток європейської/російської дитячої літератури ХХ століття»	30	
Всього балів за самостійну роботу		160 балів	160

10. Методи навчання

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
 - *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
 - *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

ІІ. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих фактів тощо).

11. Методи контролю

1) Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, задік:

2) Методи письмового контролю: модульне письмове тестування, реферат;

3) Методи комп'ютерного контролю: тестові програми:

4) Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Кредити	I		II		III		IV				V				VI			Накопи чуваль ні бали Сума	
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T10	T11	T12	T12	T13	T14	T15	T15	T16
Теми	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	200
Практичні заняття	40			40		40		40			40			40			240		
Самостійна робота	40			40		40		40			40			40			240		
Контроль на робота	20			20		20		20			20			20			80		

Інші види роботи (поточне тестування)	20	10	20	10	10	10	80
Іспит				240			
Разом				600			
Оцінка				100			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	зalік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
D	55-64		
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс.

14. Рекомендована література Базова

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Українська дитяча література. Маловідомі твори українських дитячих письменників II половини XIX ст. – I половини XX ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 280 с.

2. Богданець-Білоскаленко Н. І. Дитяча література. Твори українських письменників II половини XX ст. – початку ХХІ ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 480 с.

3. Дитяча література. Хрестоматія. Маловідомі твори українських письменників II половини XIX – першої половини ХХ століття. Навчальний посібник / Упорядник Н.І.Богданець-Білоскаленко. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 256 с.

4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.

5. Українська дитяча література : Хрестоматія / Вступна ст.. та упор. Л.П. Козачок . – 2-ге вид. стер. – К. : Вища школа, 2006. – 519 с.

6. Українська дитяча література. Хрестоматія: У 2ч.: навч. посібник / Упоряд.: І.А.Луценко, А.М.Подолинний, Б.Й.Чайковський. — К. : Вища школа, 1992. – Ч. 1 – 382 с.

7. Українська дитяча література. Хрестоматія: У 2ч.: навч. посібник / Упоряд.: І.А.Луценко, А.М.Подолинний, Б.Й.Чайковський. — К. : Вища школа, 1992. — Ч. 2 – 286 с.

Допоміжна

1. Аксюнова Л. В. Чарівний барвінок / Л. В. Аксюнова, В. Т. Гридіна. –Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. – 512 с.

2. Анатолій Качан: «Я ще не виписався як поет незабутніх дитячих вражень» [Текст] : біобібліографічний нарис / авт.-уклад. Н. Загайна. – К. : Вища школа, 2012. – 64 с.

4. Арзамасцева И. Н. Детская литература : [учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений] / И. Н. Арзамасцева, С. А. Николаева. — 5-е год., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 576 с.

5. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.

6. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. – К. : Либідь, 2001. – 487 с.

7. Детская литература : Учебник / Е. Е.Зубарева, В. К.Сигов, И. Д.Скрипкина и др. / Под ред. Е. Е. Зубаревой. – М. : Издательский центр «Академия», 2004.

8. Допитливим чомуськам : Книга для читання дітям п'ятого року життя / А. А. Ємець та ін.; заг. ред. О. В.Джежей. – Х. : Вид. група «Основа», 2007.

9. Звичайне і незвичайні / уклад. О. Списа. – Донецьк : ІГО, 2007. – 207 с.

10. Калуська Л. Дивокрай. У 2-х книгах / Л. Калуська. – Тернопіль, 2007.

11. Качак Т. Б. Зарубіжна дитяча література [Текст] : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Б. Качак, Л. М. Круль. – К. : Академвидав, 2014. – 416 с. – (Альма-матер).

12. Качак Т. Б. Зарубіжна література для дітей [Текст] : підручник для студентів навчальних закладів / Т. Б. Качак, Л. М. Круль. – К. : Академвидав, 2014. – 416 с.

13. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва [Текст] : підручник / Т К. : Академія, 2016. – 352 с. – (Альма-матер).

14. Сухомлинський В. А. Я розповім вам казку...: Філософія для дітей [Текст] Сухомлинський ; уклад. О. Сухомлинська. – Х. : Школа, 2016. – 576 с.

15. Книга для читання у дитячому садку / Ред.-упор. О. А. Кузнецова. – Д. : Сталкер, 2002. – 320 с.

16. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2005. – 752 с.

17. Майбутнім першокласникам : Книга для читання дітям шостого року життя /А. А.Ємець та ін.; Заг. ред. О. В. Джежей. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 320 с.

18. Малятам-дошкільнятам : Книга для читання дітям четвертого року життя /А. А. Ємець та ін.; Заг. ред. О. В. Джежей. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.

19. Минералова И. Г. Детская литература : учебное пособие / И. Г. Минералова. – М., 2007.

20. Новальська Т. Читання в Україні в новому столітті / Т. Новальська // Вісник книжкової палата. – 2002. – №12. – С. 21-24.

21. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії: до проблеми конституювання об'єктів наукового дискурсу/ О. Папуша // Слово і час. – 2004. – №12. – С. 20-26.
22. Українська дитяча література : [хрестоматія] / вступ, ст. та упорядкув. Л. П. Козачок. – К. : Вища школа, 2009. – 519 с.
23. Українські традиції і звичаї / авт.-упорядн. В. М. Скляренко, А. С. Шуклінова, В. В. Сядро; худ. В. М. Юденков, Л. Д. Киркач-Осипова. – Харків : Фоліо, 2007. – 3 18с. – (Дитяча енциклопедія).
24. Філатова О.С. Українська література 20-30-х років XX століття: основні тенденції розвитку й естетична стратегія: навчальний посібник / О.С.Філатова, О.В.Казанжи. – Миколаїв: Іліон. 2013. – 235 с.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про дошкільну освіту» // www.mon.gov.ua/img/zstored/files/zakon_zso.doc
2. Базовий компонент дошкільної освіти // mon.gov.ua/images/files/doshklnacerednya/... / [bazov-komponent.doc](http://mon.gov.ua/images/files/bazov-komponent.doc)
3. Електронний репозиторій публікацій професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса Грінченка <http://kubg.edu.ua/2012-08-15-10-06-19.html>
4. Електронні бібліотеки: <http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://nbuv.gov.ua/>
6. Ящур В. М. Бібліографічний покажчик літератури для дітей. ХХІ ст. /В.М.Ящур [Електронний ресурс] // Бібліографічний покажчик. – 2009. – №3. – С.37. – Режим доступу до каталогів: <http://www/ua.catalog.2009.literature>.
7. <http://www.chl.kiev.ua/>- веб-сайт Національної бібліотеки України для дітей.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:

Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Провідною формою активізації пізнавальної діяльності студентів лишається лекція, в ході якої викладач орієнтує студентів на творче оволодіння матеріалом, дає настанови для наступної самостійної роботи над книгою. На лекції викладаються лише узагальнені, вузлові питання навчальної дисципліни, методи й алгоритми розв'язання основних завдань.

Практичні заняття мають за мету поглибити знання студентів з тем змістового модуля, сприяють опануванню практичних умінь та навичок.

Робота (реферати, доповіді, статті, тощо) наукового спрямування має на меті дослідження нових напрямків розвитку дитячої літератури, а також нових концепції та нових матеріалів, що використовуються у літературознавстві. Наукова робота виконується самостійно під керівництвом викладача.

Обов'язковим видом навчальної діяльності студентів є самостійна робота, яка виконується в позааудиторний час.

Під час діагностики **знань** студентів потрібно враховувати обсяг інформації, оперування поняттями, категоріями, фактами, основними теоріями, законами, закономірностями й принципами, ступінь їх пізнання, здатність до систематизації та узагальнення, що передбачає:

- пізнання й визначення понять, розуміння їх сутності, розкриття змісту, встановлення сукупності зв'язків і залежностей між окремими частинами й цілим тощо;
- виокремлення головного, актуальних теоретичних проблем, усвідомлення їх глибини та визначення шляхів їх розв'язання;
- розуміння законів, закономірностей, принципів, концепцій;
- здатність до узагальнення, систематизації, класифікації явищ і предметів.

Оцінюючи **навички** студентів, враховується:

- наявність практичних навичок у галузі навчальної дисципліни, що сприяють успішному опануванню професійної діяльності;
- якість, швидкість, стійкість, точність їх виконання в різноманітних умовах, зокрема й екстремальних.

Для оцінки **вмінь** враховується:

- наявність конкретних умінь, їхню глибину, стійкість і гнучкість;
- ступінь опанування основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час розв'язання нестандартних завдань у різноманітних ситуаціях майбутньої професійної діяльності,
- здатність моделювати професійні дії;
- упевненість, самостійність, обґрунтованість, систематичність цих дій;
- зміст самоаналізу результатів власних дій, характер зіставлення отриманих результатів з основною метою діяльності;
- умотивованість дій та їх усвідомлення;
- наявність помилок, їхня кількість і характер, ступінь впливу на остаточний результат діяльності;
- ступінь ефективності та якість виконаних дій тощо.

Методи навчання

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

- **Практичні:** вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

ІІ. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Методи контролю

1) Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік;

2) Методи письмового контролю: модульне письмове тестування, реферат;

3) Методи комп'ютерного контролю: тестові програми;

4) Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Контроль є невід'ємною складовою навчання і проводиться з метою оцінки навчальних досягнень студентів в оволодінні дисципліною згідно з визначенім робочою програмою рівнем досягнень, оцінки ефективності навчального процесу. Підвищення мотивації до навчання.

Система контролю має комунікативну спрямованість, що дозволяє визначити рівень сформованості навичок і умінь. Вона характеризується зв'язністю і зростаючою складністю. І включає поточний та підсумковий види контролю. Цілі та зміст різних видів контролю мають відповідати цілям. Завданням та змісту навчання. Порядок нарахування балів і виставлення оцінок під час виконання студентами контрольних завдань зумовлюється обраним видом контролю і повинен бути зручним і практичним. Результати контролю виступають показниками успішності студентів, які можна співвіднести з очікуваними навчальними досягненнями в оволодінні дисципліною.

Поточний контроль реалізується на практичних заняттях, при виконанні тестів і контрольних робіт, написання творчих завдань, усних та письмових опитувань тощо.

У процесі оцінювання знань студентів використовуються такі форми роботи:

- усне опитування (фронтальне, індивідуальне);
- самостійні роботи у формі тестування та розгорнутих відповідей на запитання;
- творчі завдання;
- метод моделювання;
- метод проектів;
- робота в групах;
- складання запитань до теми чи розділу;
- самоконтроль.

Критерії оцінювання при поточному контролі

Бали	Рівень	Критерії
10-15	«відмінно»	Студент виявляє творчі здібності, на основі глибоких і міцних знань за власним бажанням розвиває свої обдарування і нахили, уміє самостійно здобувати і використовувати інформацію у нестандартних ситуаціях, аналізувати її, виявляє власне ставлення до неї
9-7	«добре»	Студент самостійно і логічно відтворює навчальний матеріал і застосовує знання в нестандартних ситуаціях, уміє узагальнювати й систематизувати надану інформацію, виявляє розуміння основоположних літературних теорій і фактів, уміє наводити приклади на підтвердження цього і робити висновки
6-3	«задовільно»	Студент відтворює навчальний матеріал за допомогою викладача й уміє переказати зміст творів і теоретичного матеріалу
2-0	«незадовільно»	Студент має фрагментарні знання про творчість письменників і їхні твори, загальні уявлення про літературний процес.

До підсумкового контролю за кредит допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені кредитом. Контрольна робота проводиться для студентів групи за розкладом. Тривалість письмової компоненти становить одну академічну годину. Якщо запланована письмово-усна форма проведення контрольної роботи, то усну компоненту лектор проводить після перевірки письмових завдань в час та місці, визначеному розкладом. Проведення та перевірку виконаних контрольних робіт організують лектори, залучаючи викладачів, які проводять практичні заняття. Контрольні завдання видаються кожному студентові. Студент може звернутися до викладача за роз'ясненням змісту завдання. При виконанні контрольної роботи студент може користуватися лише тим допоміжним матеріалом або засобами, які дозволені викладачем. Під час проведення контрольної роботи студентам забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами або використовувати матеріали чи засоби, крім дозволених.

Викладач зобов'язаний контролювати самостійність виконання студентом свого завдання та дотримання встановленого порядку проведення контрольного заходу. При виявленні викладачем порушення студентом встановленого порядку проведення контрольної роботи, викладач усуває цього студента від проведення контролю, не перевіряє його письмову відповідь, робить на ній відповідний запис та оцінює нулем балів без права повторної атестації.

Студент, який набрав менше 50% балів за виконану контрольну роботу, має право написати її повторно (інший варіант), але при цьому сума балів за написану роботу зменшується на 1/3 від загальної кількості балів при виконанні тієї ж самої кількості завдань. Якщо студент не з'явився на перше написання контрольної роботи з поважної причини і має підтверджуючий документ, то штрафні бали не знімаються.

Студент, який не погоджується з отриманою оцінкою з письмового контрольного завдання, має право звернутися до лектора і отримати обґрунтоване пояснення. У

випадку незгоди студента з рішенням лектора, він може звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри не пізніше, ніж на наступний робочий день після оголошення результатів перевірки цього завдання. Лектор з даної навчальної дисципліни та завідувач кафедри або визначений ним викладач зобов'язані розглянути апеляцію в присутності студента протягом двох робочих днів і прийняти остаточне рішення щодо оцінки контрольного завдання. У результаті апеляції оцінка контрольної роботи студента не може бути зменшена.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Бали	Рівень	Критерії
20	«відмінно»	Студент повністю розкриває зміст питання, вільно володіє матеріалом, застосовує теоретико-літературні знання та свідомо вживає літературознавчі терміни, проявляє навички аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, використовує творчий підхід у відповідях на питання, що їх ставить викладач.
19-14	«добре»	Студент недостатньо повно розкриває зміст питання, не досить вільно володіє матеріалом, використовує елементи аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, але не завжди може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.
13-10	«задовільно»	Студент дає лише часткову відповідь на питання, показує погане знання теоретичного матеріалу, нечітко орієнтується в художньому тексті, на силу наводить приклади та цитати, не може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.
9-0	«незадовільно»	Студент не дає відповіді на питання, не знає теоретичного матеріалу, не орієнтується в художньому тексті, не може навести приклади та цитати, не відповідає на питання викладача або відмовляється від відповіді.

Метою **підсумкового** контролю, що проводиться наприкінці вивчення дисципліни, є визначення рівня оволодіння студентами дисципліною «Дитяча література» відповідно до рейтингової системи оцінювання знань. Підсумковий контроль проводиться у формі тестового екзамену.

Картка самостійної роботи

Кредит та тема	Академічний контроль (форма представлення)	Кількість балів (за видами роботи)	Кількість балів за кредит
Кредит 1. Дитяча	Творче есе з теми: «Мій улюблений письменник»	20	40

література як складова частина художньої літератури	Складти словник літературознавчих термінів	20	
Кредит 2. Українська дитяча література	Підготувати реферат з теми (на вибір): -«Байкарська творчість Г. Сковороди»; -«Поетична спадщина Є. Гребінки»; -«Байкарська спадщина Є. Гребінки»; -«Дитячі твори Марка Вовчок».	20	40
	Підготувати презентацію з теми: «Дитяча література доби Київської Русі»; - «Література мандрівних дяків»	20	
Кредит 3. Дитяча література XIX століття	Підготувати реферативне повідомлення	20	40
	Зробити жанрово-композиційний аналіз трьох прозових творів (на вибір)	20	
Кредит 4. Українська дитяча література кінця XIX – поч. ХХ ст.	Розробити сценарій літературного вечора (Літературної вітальні), присвяченого життю і творчості дитячого письменника	30	40
	Підготувати реферативне повідомлення з теми: «Творчість письменників Миколаївської області для дітей»	10	
Кредит 5. Дитяча література ХХ – ХХІ ст.	Складти авторську казку (на засадах педагогічних ідей В.О. Сухомлинського)	20	40
	Оформити альбом зразків сучасного дитячого фольклору (пісні, загадки, анекdotи, страшилки тощо)	20	
Кредит 6. Зарубіжна література в дитячому читанні	Підготувати повідомлення «Історія розвитку казки в зарубіжній літературі»	10	40
	Підготувати презентацію на тему «Розвиток європейської/російської дитячої літератури ХХ століття»	30	
Всього балів за самостійну роботу		160 балів	160

Розподіл балів, які отримують студенти

Кредити	I				II		III			IV					V				VI			Накопи чуваль ні бали Сума														
Теми	T1	T2	T3	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T10	T11	T12	T12	T13	T14	T15	T15	T16																
Практичні заняття	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	200															
Самостійна робота	40				40		40			40					40				240																	
Контроль на робота					20		20			20					20				80																	
Інші види роботи (поточне тестування)	20				10		20			10					10				80																	
Іспит	240																																			
Разом	600																																			
Оцінка	100																																			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЕКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	зalік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
D	55-64		
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:

Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Лекція № 1

Тема: Дитяча література як складова частина художньої літератури

План

1. Завдання і зміст навчальної дисципліни «Дитяча література».
2. Специфічні особливості дитячої літератури.
3. Основи теорії літератури (тема, ідея, сюжет, композиція, образна система тощо).

Мета: оволодіти знаннями з основ теорії літератури; засвоїти особливості дитячої літератури як складової частини художньої літератури, усвідомити значення, роль художніх творів для формування особистості дитини дошкільного віку.

Методи: проблемна лекція.

Дидактичне забезпечення навчання: опорні схеми.

Література:

1. Бойцун І.Є. Дитяча література : навч.посіб. / І.Є Бойцун, С.А.Негодяєва ; Держ. Закл. «Луган.нац.ун-т ім.. Т.Шевченка». – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 252 с.
2. Калуська Л. Дивокрай. У 2-х книгах / Л. Калуська. – Тернопіль, 2007.
3. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : Підручник / Тетяна Качак. – К. : ВЦ «Академія», 2016. – 352 с. – (Серія «Альм-матер»).
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
5. Противенська О.Г., Мещерякова М.І., Теміз Я.В. Українська література у схемах і таблицях. – Х.: Видавнича група «Академія», 2000. – 100 с.
6. Ткаченко А.О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – 2-е вид., випр. і доповн. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.

Література для дітей або дитяча література — є органічною, специфічною частиною всієї художньої літератури, спрямована насамперед на духовний розвиток дитини. Але слід розрізняти поняття «дитяча література» і «література для дітей»: «Дитяча література - література, творена безпосередньо дітьми. До неї належать різні жанри фольклору (лічилки, дражнілки, ігрові пісні та ін.), а також перші спроби пера перших початківців (поезія, проза тощо), опубліковані в періодиці для дітей... чи в колективних збірниках». «Література для дітей - художні, науково-популярні та публіцистичні твори, написані письменниками безпосередньо для молодшого читача різних вікових категорій), починаючи з дошкільнят». («Літературознавчий словник-довідник» / 2007. За ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва).

Навчальна дисципліна «Дитяча література» передбачає ознайомлення студентів із творами, що входять до «золотого фонду» української літератури для дітей, роботу, пов'язану з аналізом кожного твору, вивчення напам'ять окремих творів, підготовку до ознайомлення дошкільників з творчістю українських поетів і письменників і т.ін. Вивчення української літератури для дітей передбачає глибоке ознайомлення студентів з найяскравішими постатями в літературному процесі, всебічне студіювання конкретних художніх текстів, насамперед мистецьки

повноцінних. Вивчення літератури для дітей узагальнює розуміння студентами загальнолюдської та національної специфіки української літератури для дітей, зокрема особливостей її розвитку, мистецької і суспільної функції в літературному процесі.

Метою вивчення літератури для дітей в педагогічних ВНЗ України на сучасному етапі полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатої літературної особистості, яка володіє вмінням й навичками вільно користуватися засобами державної мови. У процесі вивчення «Дитяча література» відбувається також оволодіння студентами комплексом професійних умінь щодо організації художньо-мовленнєвої діяльності, використовуючи різноманітні та ефективні способи педагогічної дії і взаємодії з дітьми. Завдання:

- розвинути індивідуальні особистісні та професійні якості студентів, що впливатимуть на успіх їхньої подальшої професійної діяльності;
- дати студентам необхідні знання й уміння, необхідні для організації художньо-мовленнєвої діяльності;
- створити умови для літературно-рефлексивного оточення, прищепити бажання пізнавати літературу, і зокрема українську дитячу літературу.
- розв'язання морально-етичних проблем, в основі яких лежать загальнолюдські цінності.
- розкриття естетичної функції мистецтва слова.
- власне зацікавлення і вміння зацікавити дітей художнім твором як засобом пізнання світу і себе в ньому.
- засвоєння студентами необхідної суми знань з історії та теорії літератури.

Оскільки специфіка роботи працівника дошкільної освіти полягає насамперед у тому, що саме слово виступає основним провідником усієї інформації, яку засвоює дитина дошкільного віку, то необхідною умовою досягнення високої професійної підготовки, педагогічної техніки, майстерності педагога є оволодіння основами теорії і практики ораторського мистецтва. Тому необхідним буде поєднання усього комплексу педагогічних і методичних дисциплін у їх взаємозв'язку у процесі викладання курсу - «Дитяча література», як-от: дошкільна педагогіка і психологія, культурологія, етика, дошкільна лінгводидактика, народознавство, культура мовлення і виразне читання, методика розвитку мовлення і т.ін.

Фундаментальними завданнями дисципліни є:

- цілеспрямоване вивчення художніх творів з дітьми дошкільного віку;
- визначення принципів, методів і форм роботи з книгою і художнім текстом у дошкільному навчальному закладі;
- вивчення закономірностей і тенденцій розуміння і сприймання дітьми змісту художніх творів;
- визначення змістового аспекту роботи з книгою;
- розробка педагогічної системи керівництва організацією художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників.

Українська література для дітей тривалий час існувала в межах загальної української літератури. Перші спроби виділення дитячої літератури в окрему галузь пов'язані з розвитком шкільної справи, коли виникла необхідність підбору текстів художньої літератури для навчання школярів. Художні твори для дітей мають давнє походження оскільки беруть свій початок у міфології, народному фольклорі, а також біблійній літературі. При підборі художніх текстів для перших шкіл Київської Русі, не

враховувались специфічні риси, які мали б містити твори для дітей. У той час перевага надавалась теологічному вихованню та освіті, відтак зразками для дитячого читання стали твори, які були присвячені житію святих, а також «Гісалтир». У меншому обсязі школярі знайомилися з перекладною літературою світського змісту - історичного або геройко-романтичного характеру.

Зі становленням шкільної справи потребу у спеціальній літературі для дітей особливо відчували вчителі і вихователі, відтак усі, хто займався освітньою діяльністю. Тому джерелом її народження були навчальні книги: букварі, азбуки, до яких включались невеличкі оповідання, примітивні вірші про предмети і явища навколошньої дійсності. Спочатку дитяча література цілком ототожнювалася з навчальною - підручниками, але поступово в суспільстві були усвідомлені її органічні зв'язки з усією художньою літературою. Відтак, дитяча література відокремилася від підручників (у Росії, та в Україні, це трапилося у ХУШ-ХІХ ст.). З'являються перші спроби вивчення і використання при написанні творів для дітей специфічних особливостей, що випливають з освітньо-виховних і культурологічних зasad.

Вперше теоретичне обґрунтування необхідності створення дитячої літератури дав видатний чеський педагог Ян Амос Каменський у книзі «Велика дидактика». Певне місце цьому питанню відводили видатні російські критики М.Г.Чернишевський, М.О.Добролюбов, видатний педагог минулого К.Д.Ушинський та письменники, серед яких особливе місце належить Л.М.Толстому. Вони відстоювали право дитячої літератури на самостійність як мистецького, а не тільки дидактичного явища, на реалістичне, а не ефемерне зображення дійсності, на різноманітність тем і жанрів, вимагали багатства мови і її чистоти. Це мало свої позитивні наслідки.

Біля джерел української дитячої літератури стояли видатні представники культурно-освітнього руху на Західній Україні М.Шашкевич, який уклав для дітей першу українську читанку (1836 р.); відомий закарпатський культурний діяч і педагог О.Духнович, який уклав буквар «Книжиця читальна для начинаючих»; буковинський письменник Юрій Фед'кович, який підготував декілька читанок і «Буквар»; письменник Іван Манжура, Степан Руданський, Юрій Фед'кович, Леонід Глібов, Олена Гічілка, Борис Грінченко та інші.

У другій половині ХІХ століття попри соціально-політичні утиски, які значно гальмували розвиток вітчизняної літератури, з'являється ціла когорта письменників, які визначили новий етап у розвитку дитячої літератури.

Так, І.Франко здійснив значні художні відкриття в галузі літератури для дітей. Йому належать цікаві роздуми про дитячу літературу й читання («Женщина-мати», «Байка про байку», «Народні школи і їх потреби», «Великі діяння пана Бобжинського», «Освіта народу Галичини», «Педагогічні невігласи»). Він надавав великого значення вихованню дітей.

У своїх статтях, написаних у 70-ті роки ХІХ ст., Франко об'єктивно не міг рекомендувати творів українських письменників, написаних спеціально для дитячого читання - таких тоді ще не було, або майже не було. Тому критик досліджує ті твори для дорослих, що можуть і повинні бути використані дитячим читачем.

Водночас Франко виступає і як критик дитячої літератури, розробляє питання її теорії. У всіх своїх працях він підкреслює, що виховна цінність художніх творів визначається їх ідейним і художнім рівнем. Від дитячої літератури І.Франко вимагає:

- реалістичного зображення життя;
- народності;

- глибокої ідейності;
- високої художньої майстерності.

Література для дітей має сприяти виробленню в них твердих переконань і власних поглядів на речі й явища, широких поглядів на життя. Отже, загальні вимоги до дитячої літератури, за Франком, мусять бути тими самими, що й до літератури для дорослих.

У останній чверті XIX ст. майже всі провідні українські письменники пишуть твори для дітей різного віку (І.Нечуй-Левицький, І.Манжура, П.Грабовський, Я.Щоголів, Олена Пчілка, Леся Українка та ін.).

Однією з особливостей багатьох тогочасних творів для дітей було те, що на них позначився вплив прогресивних педагогічних ідей, фольклору, музичного, художнього і театрального мистецтв. Саме такий характер мають твори поета і композитора С.Воробкевича, педагогів О.Кониського, М.Старицького, Олени Пчілки та особливо Б.Грінченка.

Ряд письменників і передових педагогів створюють аматорські дитячі театри. Наприклад, такий театр виник у м. Кадячі на Полтавщині з ініціативи Олени Пчілки. Музичну для дітей пишуть композитори М.Лисенко, С.Воробкевич, Ф.Колесса.

Зростання кількості і якості творів для дітей вимагало осмислення, прогнозування подальшого шляху розвитку. Гак поступово народжується більш масштабна критика дитячої літератури. Маємо на увазі оглядові статті, рецензії та есе в журналах «Зоря», «Киевская старина», «Літературно-науковий вісник» «Учитель», «Земський сборник Черніговской губернии» та «Рідний край». Збагачується бібліотека перекладної літератури для дітей, зокрема з'являються українською мовою переклади творів О.Пушкіна, М.Гоголя, І.Крілова, Жюля Верна, Г.-К.Андерсена, братів Грімм, Г.Бічерт-Стоу, Марка Твена, Р.Кіплінга, та інших. Значна частина цих перекладів вийшла друком у видавництві «Лан», що діяло на початку ХХ ст. в Києві

Кінець XIX – початок ХХ ст. – новий період з історії української дитячої літератури. Він обумовлений складними політичними і культурними подіями, у вир яких була втягнута й Україна. Врешті-решт ці події докорінно змінили її політичне і духовне обличчя, набуває нового характеру й українська дитяча література, її кращим творам властиві гострота конфлікту, поглиблений психологізм, новаторство тем, ідей, образів і стилів. У цей період відбувалися глибокі перевороти у теоретичних судженнях та художній практиці багатьох письменників. Поляризація їх позицій давала про себе знати у політичних маніфестах і роздумах про роль митця слова у суспільстві. Однак правою є й те, що вони були єдині у благородній боротьбі за соціальне і національне визволення України, за право її народу володіти рідною мовою, літературою і національними культурними традиціями. У цьому зв'язку правомірним буде ставити в один ряд заслуги І.Франка, М.Коцюбинського, В.Стефаника, Лесі Українки, Олександра Олеся, М.Грушевського та В.Винниченка. При всій строкатості поглядів вони тою чи іншою мірою сприяли подальшому розвиткові української дитячої літератури за нових історичних обставин.

У тематику та образотворчі засоби творів для дітей чимало внесли О.Олесь, В.Винниченко, Л.Мартович, М.Черемшина, М.Вороний, А.Тесленко, О.Кобилянська, Н.Кобринська, Дніпровська Чайка, С.Васильченко, У.Кравченко, Грицько Григоренко, Б.Лепкий, П.Карманський, М.Яцків та ін. Кожен з них, розвиваючи свої творчі особливості, здійснив вагомий внесок у духовне збагачення молодого покоління.

Таким чином, у кінці XIX - на початку ХХ ст. українська дитяча література набула нової якості, розвиваючись на принципам народності, демократизму і гуманізму. Виникла і сформувалася когорта професіональних дитячих письменників, які у своїх творчих пошуках базувалися на національному ґрунті і досягненнях світової культури.

Отже, теоретичні засади української літератури для дітей заклали Іван Франко, Олена Пчілка, Леонід Глібов, Борис Грінченко, Михайло Коцюбинський, Марія Загірня, Степан Васильченко, Володимир Винниченко.

«Дитяча література» - термін, наділений суперечливими тлумаченнями. У сучасних словниках та довідниках літературознавчого характеру знаходимо два різні визначення. Ю. Ковалів у 1 томі «Літературознавчої енциклопедії» розрізняє «дитячу літературу» і «літературу для дітей» і подає таке трактування: «Дитяча література - усна і писемна словесність, творена дітьми. До неї належать безпосередньо пов'язані з грою різні жанри фольклору... Дитяча література має синкретичний характер, специфічну художню форму з тяжінням до ритмізованого мовлення, словотворчості, розкутого фантазування. Поняття «дитяча література» охоплює також перші спроби пера юних початківців (поезія, проза тощо), опубліковані в періодиці для дітей».

У «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства» Людмила Сердюк подає інше тлумачення, вважаючи, що «дитяча література – художні, наукові, науково-популярні твори, які написані для дітей.

Дитяча література як складова частина літератури загалом має свою специфіку: відповідає рівніві знань, життєвому досвіду, психологічному розвиткові дитини, орієнтується на певне тематичне коло, жанрові характеристики та поліграфічне оформлення. Специфіка дитячої літератури зумовлена віковими особливостями читачів, адже кожен художній твір розрахований на певну категорію реципієнтів, адресований дітям певних вікових груп: молодшої та середньої дошкільної (3-7 років), старшої дошкільної та молодшої шкільної (7-11 років), середньої шкільної (7-11 до 14-15 років) та старшої шкільної групи (від 15 до 18 років). Зрозуміло, що поділ умовний, бо не завжди можна провести межу між віковими групами, що залежить від розвитку дитини, її природних здібностей, навиків, культури читання тощо. Часто твір презентовано для читачів молодшої та середньої чи середньої і старшої шкільних груп.

Найбільш характерними ознаками дитячої літератури слід вважати:

- .i) наявність у творі предметного, конкретно-життєвого художнього образу;
- 6) ліризм розповіді;
- и) динамічність розвитку сюжету;
- г) багатство, точність та емоціональність мов.

Ще однією особливістю дитячої Літератури є поєднання художнього тексту та ілюстрації. Яскрава обкладинка дитячої книжки не тільки захоплює увагу дитини, її готове до сприймання змісту, сприяє естетичному вихованню). Ілюстрації до тексту є необхідним елементом книжок для дошкільного та молодшого шкільного віку, оскільки саме вони допомагають дитині глибше пізнати смисл тексту, ввійти у світ описуваних подій. Сучасні дитячі книжки ілюструються кращими художниками, але їх вклад у розвиток дитячої книжки залишається поза увагою дослідників.

Традиційними функціями дитячої літератури педагоги та керівники дитячого читання вважають виховну та освітню. Естетична функція літератури є не менш важливою, адже через читання дитячої літератури відбувається формування первинного уявлення про прекрасне, про мистецькі жанри та напрямки, відчуття краси поетичного чи прозового твору. Науковці ж виокремлюють і риторичну функцію дитячої

літератури. Дитина, читаючи, стає співавтором письменника. Названі функції посилюють гедоністична (функція насолоди, задоволення). У художньому творі, який читає дитина, мають бути наявні «складові», які б забезпечували досягнення евристичного ефекту. Без врахування цієї функції дитина з часом втратить інтерес до читання.

Художня література для дітей за час свого розвитку виробила певні критерії та вимоги до дитячих текстів. У сучасній літературі, призначений для дитячого сприйняття, використано результати досліджень педагогів, психологів, соціологів, фольклористів та літературознавців. Тому якщо у XIX столітті однією з головних вимог до дитячої літератури було мовне питання (праці І.Франка, О.Кобилянської, Л.Українки, Б.Грінченка та інших), то наразі це питання гостро не стоять.

Тож, основними ознаками художніх текстів для дітей, які визначають рівень їх художності, є:

1. Врахування вікових особливостей та психології дитячого сприймання.

2. Емоційність творів для дітей.

3. Емоційна гіперболічність вмотивовує наступну ознаку дитячих текстів - чітка поляризація світу в дитячому творі.

4. Не зважаючи на боротьбу доброго і лихого одна з обов'язкових умов фіналу дитячих текстів є перемога добра над темними силами, а це відповідає ще одній рисі дитячої літератури - оптимізм творів для дітей.

5. Дидактичний (навчання) та виховний характер літератури для дітей.

6. Простота архітектоніки дитячих творів, яка передбачає переважно лінійно-подієвий характер розвитку сюжету.

7. «Ефект очуднення» пов'язаний з наявністю у художньому тексті для дітей фантастичної події (по, дій) або фантастичного героя (героїв). Цей прийом пов'язаний з образом чуда

8. З «ефектом очуднення» пов'язаний прийом персоніфікації та уособлення.

9. Специфічна образна система.

10. Проста і доступність лексики.

11. Часто у художніх текстах для дітей використовується зменшено-пестлива лексика, що задає позитивний, лагідний тон усієї оповіді.

12. Для дитячих творів характерний діалогізований спосіб викладу сюжету.

13. Динамічний сюжет.

16. Зміна або поступове чергування емоційної тональності у художньому тексті.

17. Трагізм відтворюваної ситуації, що пов'язаний з порушенням світопорядку, із загрозою життю героя.

18. Багата образність.

19. Характерна символіка та смислотворення образів.

20. Прагматичність літератури для дітей.

Лекція № 2

Тема: Народнопоетична творчість для дітей

План

1. Поняття про дитячий фольклор, його класифікація.
2. Ідейно-виховне значення народнопоетичної творчості.
3. Різноманітність жанрів і видів (колискові пісні, забавлянки, заклички, примовки).
4. Календарний обрядовий фольклор.
5. Гумористичні дитячі твори
6. Ігровий фольклор.

Мета: систематизувати та розширити знання про дитячий фольклор, його специфіку та жанри, усвідомити роль народнопоетичної творчості для дітей для розвитку дитячої літератури; викликати почуття гордості та інтересу до творів дитячої літератури.

Методи: лекція-дискусія.

Дидактичне забезпечення навчання: презентація, опорні схеми.

Література

1. Детская литература: Учебник / Е.Е. Зубарева, В.К. Сигов, В.А. Скрипкина и др.; Под ред. Е.Е. Зубаревой. – М.: Высш. шк., 2004. – С. 12-38.
2. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 567-536; 548-566; 584-589.
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
4. Противенська О.Г., Мещерякова М.І., Теміз Я.В. Українська література у схемах і таблицях. – Х.: Видавнича група «Академія», 2000. – 100 с.
5. Сивачук Н. Український дитячий фольклор : підручник / Н.Сивачук. – К. : Деміург, 2003. – 288 с.
6. Сивачук Н. Виховний потенціал українських народних колискових пісень. – Початкова школа. – 2006. - №1. – С. 51-55.
7. Українська дитяча література: Хрестоматія / Вступна ст. та упорядкув. Л.П. Козачок. – К.: Вища школа, 2002. – 519 с.

Фольклор (від англ. *folklore* – народна мудрість, народні знання) – усна поетична народна творчість, характерними ознаками якої є колективність творення, масовість побутування, анонімність та багатоваріантність у виконанні. Наука ж про народну творчість, що є важливою складовою українознавства, називається фольклористикою.

Сам термін «фольклор» утверджився відносно пізно. З II-ї пол. XIX ст. він вживається паралельно з назвами «народна творчість», «народна поезія», «народнопоетична творчість» та ін. Усі вони близькі за змістом, хоч і неоднозначні. Сьогодні найбільш уживаним у світовій практиці, в тому числі й в українській фольклористиці залишається термін «фольклор».

Поняття про дитячий фольклор у науці трактувалось по-різному. Г. Виноградов, один з кращих знатців російської й української народної педагогіки, до дитячого фольклору включає лише ті твори, які виконують самі діти. Інші ж дослідники народної творчості (О. Капіца, Е. Литвин) дотримуються того погляду, що «під

дитячим фольклором ми розуміємо як творчість дорослих для дітей, так і дитячу традиційну творчість» (збірник «Русский фольклор», кн. IV).

Найбільш вдалим визначенням дитячого фольклору слід вважати те, яке дає В. Анікін. Він розподіляє народну творчість для дітей на три групи:

1. Твори, які поступово перейшли від дорослих до дітей, наприклад казки про тварин, деякі обрядові пісні, загадки, прислів'я та ін. Ці твори раніше побутували серед дорослих, а згодом стали дитячими.

2. Різні види фольклору, створені дорослими для дітей: колискові пісні, пестушки, утішки, небилици, казки.

3. Власне дитячий фольклор, це то творчість самих дітей, наприклад лічилки, жарти, дражнилки тощо. Ці твори вигадують і виконують самі діти без втручання дорослих.

Проблема класифікації дитячого фольклору розглядається в двох аспектах - визначення меж самого поняття і виділення системи жанрів і жанрових різновидів. Кожен з фахівців, що працюють з дитячим фольклором, вирішує її відповідно до стоять перед ним завданнями. При вивченні дитячого фольклору перехрещуються інтереси фольклористики, етнографії, етнопедагогіки, вікової психології, що передбачає можливість використання в роботі їх методів дослідження. Тим не менш, до цих пір немає єдиної думки по генезису окремих жанрів дитячого фольклору, їх поетиці, загальновизнаних принципів класифікації текстів.

Перші спроби дати класифікацію дитячого фольклору були зроблені тільки на початку ХХ століття в працях Г.С. Виноградова та О.І. Капіци.

Фольклор для дітей дуже багатий жанрами. Колискові пісні – повільні, ритмічні, плавні, заспокоюючі. Відзначаються задумливістю, ліризмом, поетичністю. Багаті на метафоричні образи сну, дрімоти, звертання до сил природи, домашніх тварин і птахів, повтори і звуконаслідування.

Пестушки І утішки - спонукання до руху, уявної дії («Сорока-ворона» «Кую-кую чобіток», «Тосі» і под.)

Носять, як правило, кумулятивний характер (тобто свідомий навмисний повтор окремих слів чи фраз, рухів). *їхав хлоп, хлоп, На конику гоп-гоп. А позаду жиц, жиц, На конику гиц-гиц.*

Пісні-небилици або перевертні – гумористичні твори, у яких усе перепутано, зміщено у часі і просторі. Вони веселять, смішать, розвивають фантазію, вчать самостійно мислити.

Малі жанри фольклору.

Лічилки - мініатюрні вірші з чітким ритмом і Повною римою, виконуються, як правило, речитативом. («Еники-Беники», «Раз, дна, три, чотири, п'ять...»)

«*Котилася торба з високого горба, а в тій торбі хліб-паляниця, кому доведеться, той буде жмуриться*. Дражнилки (прозивалки) - завжди мають конкретного адресата, виникають в процесі сварки, бійки чи замінюють їх. Найчастіше основою жанру були зовнішні вади або сукупність вигаданих рис, якостей, які мали на меті особливо принизити особу, яку иисміють: «*Толя-боля, бараболя, Недоварена фасоля*». При цьому досить часто відсутня логічна послідовність думки, наявна згрубіла, а подекуди і вульгарна лексика. Значно менше поширені *мирилки*:

Прислів'я і приказки - афористична глибока народна мудрість. У прислів'ях - обов'язково є повчання, а у приказках - є лише констатуючий момент. «*Народ скаже - як зав'яже*», «*Видно пана по халівах*».

Скоромовки (спотиканки) - невеликі за обсягом твори, частіше поетичні, гумористичного спрямування чи змісту допомагають позбутися фонетичних вад. Наприклад, «Всіх скоромовок не перескоромовии, не перевискоромовиш»; «Старий Семен сказав своїм синам...»; „»и малий скажи малому...».

Загадки - лаконічне навмисно завуальоване визначення яко- госьявища предмета, подане в алегоричній формі. Розрізняють загадки: а) про природу, б) побутові (господарчі); в) про людину; г) про освіту; д) граматичні чи математичні і т.ін.: «Ревнув віл на сто гір», «Сидить дівка у коморі, а коса її надворі».

Близькі до загадок головоломки і шаради «П'ять, п'ятнадцять, без двох двадцять, семеро, троє ще ймалих двоє».

Надбанням останнього століття вважають ребуси.

Народна казка

Казковий світ має свої закони, за якими живуть і діють герої, закони, котрі істотно відрізняються од того, що казкар і його слухачі могли спостерігати у реальній повсякденності. Тому епітет «казковий» завжди викликає в уяві незвичайні образи. Дивовижні, а часом і химерні казкові персонажі, породжені грою уяви та фантазії. Казка Грунтуються на вигадці, і чим вона досконаліша, тим сильніше причаровує слухачів. «Оті простенькі сільські байки, як дрібні тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті» (Франко І.Я. «Байка про байку»).

Побудована на вигадці, вона казка створює казкову реальність, досить віддалену від повсякденного буття, водночас і надзвичайно тісно з ним пов'язану. Але жоден казковий образ не виникає, так би мовити, з «чистої» гри уяви, кожен з них породжений реальністю, постає в певних історичних обставинах і відображає народний світогляд, властивій тій чи іншій епосі.

Історичний шлях казки настільки тривалий, що часом вимірюється навіть не сторіччями. Казка була супутницею людського суспільства ще на дуже ранніх етапах його розвитку, коли уявленій про світ докорінно відрізнялися від сучасних.

Наши предки були схильні до міфологізації навколошнього світу. Вони олюднювали природу, надавали тваринам і рослинам людських рис. Дуже своєрідним були і уявлення про взаємини реального і потойбічного світу. Так, наприклад, багатьом народам певних історичних етапах було властиве переконання, людське життя - лише одна з форм у нескінченній зміні іпостасей існування (перевтілення і перетворення]. З плином часу змінювалися уявлення людей про самих себе, що їх ставило перед собою людство, однак виявилося, що казка зберегла і донесла до сьогоднішнього дня багато з того, що, здавалося б, є лише надбанням минулого.

Річ у тім, що казка міцно утримувала ті риси, які виявилися органічно вплетеними у її традиційну поетичну систему, те, що дало можливість сформувати казкові образи та сюжети. Через це казка ніби «законсервувала» і донесла до нас спогад про минуле, як доносить до археолога відомості про наших предків. Проте казка - не історичний експонат, вона, на відміну від археологічної знахідки, жила і функціонувала, безперервно змінюючись і водночас зберігаючи традиційну усталеність.

Однією з найголовніших рис традиційної поетики казки є те, що в ній завжди перемагає добро - це не абстрактна категорія, воно завжди асоціюється з певним героєм, що є його носієм. Героя, згідно із законами казкової поетики, наділено рисами, що є реальним обґрунтуванням його достоїнств, а це в свою чергу, забезпечує йому

перемогу. Таким чином, казковий сюжет, надзвичайні пригоди не просто захоплюють нас, вони є своєрідним історичним документом, що відображає епоху.

Генетично найдавнішими є *казки про тварин* (анімалістичні казки). Можна стверджувати, що формування цих казок відбувалося на перехресті різних впливів, серед яких і міфологічні уявлення, що панували у первісному суспільстві, і мисливські оповіді, у яких відображалися спостереження над світом тварин. З плином часу їх естетична функція виокремилася серед інших і стала домінантною. Казки набували алегоричності, а опис тих чи інших тварин, їх звичок був цікавим уже не лише як розповідь про них самих, а як своєрідне образне відображення світу людей з його стосунками, характерами, законами. Тривалий час такий спосіб художнього відображення дійсності був цілком прийнятний і для дорослих. Та поступово казки про тварин стали більшою популярністю користуватися серед дітей. Це зумовили простота їх побудови, нескладність порушуваних у них проблем і водночас те, що тематика казок забезпечувала потреби дитини у шуканні навколошнього світу. Персонажі-тварини у казках не тільки не здатні говорити, але й діяти, як люди. Одним з них властива хитрість, іншим - вайлуватість, ще іншим - недалекоглядність і под. Риси людських характерів легко вгадуються у полохливому зайці чи недолугому вовкові, у підступній лисиці чи вайлуватому ведмедеві. Конфлікти, що виникають між тваринами, легко й просто проектируються на світ людських стосунків, на соціальне буття суспільства. У казки про тварин нерідко включаються пісеньки, як засіб характеристики персонажів (*«Козадереза»*). У таких казках є, як правило, пригодницький сюжет, часом соціально орієнтовний (*«Пан Коцький»* - опера Лисенка була заборонена цензурою у 1891 р., бо слабші перемогли сильніших). Частина цих казок має виразне дидактичне значення. Серед них особливо виділяється так звана кумулятивна казка для наймолодших – *«Колобок»* (український варіант *«Коржик»* (запис О.Пчілки); *«Рукавичка»* і под.).

Фантастичні казки також дуже давні за проходженням, вони виникли на стадії родового суспільства й увібрали в себе ці риси, притаманні суспільній свідомості, звичаям того періоду. Фантастичні казки створюють свій світ, де також діють люди і тварини, але особливості розвитку дії і характер вимислу в них зовсім інший. Незвичайні герої фантастичної казки діють у незвичайних обставинах, тому час і простір у них також своєрідні.

На відміну від фантастичної казки, *побутова* ніби спеціально підкреслює буденність зображеніх у ній персонажів і подій. Порівняно невелика за розміром, побутова казка все ж має риси епічності, її властивий сюжет, іноді досить розвинutий, але в ній дуже рідко зустрічаються традиційні формули, характерні для поетики фантастичної казки. Алегоричні образи Добра, Правди, Кривди і под.

Народна казка має дуже цікаву і водночас загадкову прикмету. Чимало народів, що живуть далеко один від одного, часом на річних континентах, мають схожих геройів, подібні сюжети, що заматаються при цьому національно самобутніми.

Одна з таких теорій – *міфологічна*. Її прихильниками були відомі фольклористи : німці брати Якоб і Вільгельм Грімм, англієць (дослідник індійських казок) Макс Мюллер, росіянин Олександр Афанасьев та Федір Буслаєв. Вони вважали, що всі казки розвинулися з одного джерела - прадавнього міфу.

Інша, теорія – *міграційна*. Вона ґрунтуються на ідеї про те, що казки «мандрують» по світу від одного народу до іншого внаслідок завойовницьких походів, торгівлі, великих переселень народів тощо. Цю теорію обстоювали німецький дослідник індійських казок Теодор Бенфей та російський академік Сергій Пльденбург.

Третя гіпотеза - це *теорія побутово-психологічного поводження сюжетів*. Її творці - англійський етнограф і філолог Джеймс Фрейзер та росіянин Олександр Веселовський. Вивчаючи побут, духовну культуру і соціальне життя племен та народностей, які ще стояли на докласовому щаблі розвитку, вчені дійшли висновку, що подібність казок пояснюється тим, що на зорі своєї історії люди мали однакові умови життя й однакову психологію.

Поміж згаданими видами знаходяться велика група казок, що вже не є фольклорними, однак ще не можуть вважатися авторськими, бо у них відсутня згадка про автора. Сюди відносимо славнозвісні казки під загальною назвою «Тисяча і одна ніч».

Літературна казка

Літературна казка як жанр базується на основних законах народної казки: за допомогою оригінальних образів, чарівно-фантастичних та алегоричних сюжетів, органічного поєднання елементів дійсності й вигадки у ній вирішується проблеми виховного, пізнавального та естетичного характеру. Проте літературна казка відрізняється інтенсивнішою психологізацією персонажів, докладнішою мотивацією їхніх вчинків і сюжетних колізій, більшою діалогізацією оповіді й виразнішою моралізаторською домінантою, - усім тим, що передбачає процес деміфологізації казки, її інтелектуалізації. Автори літературної казки створюють такі образи, які краще виявляють себе не в традиційних, а в оригінальних сюжетах сучасного змісту.

Серед літературних казок розрізняють художній переказ народного сюжету казку за фольклорними мотивами (казки братів Грімм, Ш.Перро, В.Гауф чи Г.-Х.Андерсена), і власне авторську казку Г.А.Ліндгрен), в якій використано лише основні закони жанру, фольклорні мотиви та образи незапозичені. Цілком своєрідною формою письменницької обробки фольклорно-казкових сюжетів є віршовані інтерпретації («Лис Микита» та «Абу-Касимові капці» І.Франка чи «Казка про царя Салтана», «Казка про золотого півника» О.Пушкіна, чи «Горбоконик» П.Єршова).

Лекція № 3

Тема: Нова українська дитяча література

План:

1. Розвиток освіти, шкільної справи, книгодрукування на Україні у 16 –18 століттях.
2. Література мандрівних дяків.
3. Збагачення дитячої літератури творами Лазаря Барановича, Климентія Зіновієва, Феофана Прокоповича, Ігнатія Максимовича.
4. Григорій Сковорода –педагог, письменник, філософ.

Мета: ознайомити студентів із літературою означеного періоду, його специфікою та жанрами, усвідомити роль творів письменників XVI-XVIII ст. для розвитку дитячої літератури; викликати почуття гордості та інтересу до творів дитячої літератури.

Методи: лекція-дискусія.

Дидактичне забезпечення навчання: презентація, опорні схеми.

Література:

1. Бойцун І.Є. Дитяча література : навч.посіб. / І.Є Бойцун, С.А.Негодяєва ; Держ. Закл. «Луган.нац.ун-т ім.. Т.Шевченка». – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 252 с.
2. Дитина в дошкільні роки Програма розвитку, навчання та виховання дітей. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2004. – 268 с.
3. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : Підручник / Тетяна Качак. – К. : ВЦ «Академія», 2016. – 352 с. – (Серія «Альм-матер»)
4. Українська дитяча література: Хрестоматія. – К., 2002.

У 1321 році Київ було приєднано до Литовської держави (Гедимін), у 1386 році, Литва і Русь уперше об'єдналися з Польщею. Заснування і зрост русько-литовської держави, а потім об'єднання з Польщею, що розчинило перед Україною двері до Західної Європи, і треба вважати за початок нової доби української культури. Україна потроху, в міру занепаду Візантії (1453 Константинополь названо Стамбулом) та ослаблення її культурного впливу, піддається культурному впливу Західної Європи. З різних джерел відомо, що у православних школах протягом 14 –16 століть зберігаються форми і дух попередніх часів. Представники духовенства були шкільними вчителями, церковно-богослужебні книги –підручниками. Діти вчили перш за все азбуку й склади (тобто буквар), а потім переходили до читання богослужебних книг. Читання було найголовнішим предметом навчання. В залежності від того, яку читали книгу, учні поділялися на групи: одна група студіювала буквар, друга –Часословець, третя – Псалтир. Переході від однієї книги до другої, у наш час, можна прирівнювати до переходу з нижчого класу до вищого. Діти вчили також писання, причому писали каліграфічним письмом, великими літерами, так званим «уставом» (таке письмо тільки з кінця 15 ст. стало витісняти з державного та приватного вживання і замінитися скорописом). Шкільна освіта носила виключно церковно-релігійний характер (конфесійний) – молитва та богослужебні книги є головним предметом навчання. Таким чином, як і в до монгольську добу (8 –12 ст.), в період литовсько-руської держави, на Україні учили молитвам та Святому Письму, прищеплювали релігійну свідомість, вміння читати богослужебні книги і цією наукою виховували добрих

християн та корисних служителів батьківщини. Про те, що тоді на Україні традиційне навчання продовжувалося по церковно-богослужебних книгах , свідчить і славний український письменник Іван Вишенський, Обороняючи в одному із своїх листів стародавній спосіб навчання дітей (проти поширеного в кінці 16 ст. західноєвропейського способу, власне єзуїтського), він послідовно перелічує ті церковно-богослужебні книги з похвальними епітетами до кожної з них , по яких вчилася тоді українська молодь: «Часословець», «Псалтир», «Апостол», «Октоїх» – ось ті підручники, без яких неможливо було засвоїти книжкової премудрості. Очевидно, що з часів до монгольської доби не змінилися і коло знань і методи засвоєння науки. Гуманізм і Реформація сприяли сильному розвитку науки й освіти на заході Європи, і там виникло багато університетів та шкіл. Польща захоплена цим освітнім рухом. У 1400 був заснований Krakівський університет, який на довгий час стає культурно-освітнім осередком для Польсько-Литовської держави. Реформація збільшила інтерес до освіти, бо й лютерани й кальвіністи школам надавали особливого значення в справі поширення своїх визнань. Ще раніше, ніж у Польщі та Литві, виникли протестантські школи в Німеччині (Віттенберг, Кенігсберг), Швейцарії (Женева, Базель). Русинська молодь охоче вступала до цих шкіл як у Польщі, так і за кордоном , й звідти виходила не тільки освіченою гуманітарно, з науковими знаннями, а часто і з протестантськими поглядами. На русинську молодь ще сильніше впливали школи латинські (католицькі), куди вона вступала ще в 15 ст., а особливо школи єзуїтські, які з'явилися на території Польсько-Литовської держави у другій половині 16 ст. Знання, що давали католицькі та протестантські школи, були значно вищими, ніж ті, які виносила наша молодь зі своїх православних шкіл. Ці знання більше відповідали практичним потребам Польсько-литовської держави, а тому молоді люди, особливо з вищих верств громадянства, охоче йшли до тих шкіл, щоб підготуватися до заміщення адміністративних, судових та інших посад. Чужа конфесійна школа відривала русинську молодь від православної віри. Православ'я служило найголовнішою національною ознакою руського народу (в 15 –17 ст. слово «русин» було цілком рівнозначним слову «православний»), а тому втрата молодою людиною старобатьківської релігії вела за собою й втрату своєї національності. Православна молодь у таких школах полонізувалася, бо конфесійні школи в Польщі були суто польськими. Для того щоб врятувати молодь від чужої конфесійної школи, потрібно було створити якісно нову православну школу, яка б давала і наукові знання, і виховувала учнів у релігійному та національному дусі. За цю справу взялися як поодинокі особи так і православні організації, відомі під назвою православних братств. З поодиноких осіб у справі утворення шкіл уславився князь Костянтин Костянтинович Острозький, що заснував кілька шкіл на Волині. З його шкіл найбільш відома Острозька академія, Багатий та впливовий магнат, князь Острозький, в 1580 році, у своєму місті Острозі заснував школу по типу високих шкіл, що проіснувала до смерті свого фундатора (1608 р.), об'єднала навколо себе визначні наукові сили, дала освіту значній кількості православної молоді і підготувала чимало видатних діячів. У школі викладання відбувалося, як і книги писалися цернослов'янською мовою до якої додавалося багато суто українських слів, а також нерідко польські, грецькі й латинські. З мов тут викладалися особливо церковнослов'янська та грецька, бо це мови Святого Письма та богословської літератури. На польську та латинську мови звертали менше уваги. Викладалися тут і філософія, богослов'я, потрібні для виховання молоді в православному напрямі. Острозька академія залишила по собі значний слід в історії

української науки та українського культурного життя, осередком якого вона була з кінця 16 й на початку 17 століття. В Острозькій академії знаходилися математики й астрономи (астрологи) не тільки православні, але й іновірці, що їх за протестантські погляди звільняли з латинських шкіл: наприклад, славний математик, філософ і астролог Ян Лотос (з Krakівського університету). Найголовнішим пам'ятником наукової праці Острозької академії (чи інакше – «грецької школи» або «училища греко-слов'янського») було видання повної слов'янської Біблії в 1581 році, текст якої, з невеликими змінами в 18 ст., і досі вживається у православних слов'янських церквах. В Острозькій школі були вчителями й греки, як, наприклад, Кирило Лука ріс (пізніше – патріарх царгородський, повішаний турками в 1638 році) та архімандрит Никифор, що самі вчилися на Заході в різних університетах. Даючи освіту православній молоді, Острозька академія разом із тим була зразком для інших шкіл. Так, в 1588 році Феодосій Лозовський зі своїм кліросом (капітулою) заснував у Володимири греко-слов'янську школу і для викладання у ній гречкої мови взяв з Острога двох бакалаврів. Острозька школа зникла тому, що спадкоємці князя Острозького стали католиками й не могли підтримувати ту школу, що ставила своїм завданням боротися з латинством і унією. Крім Академії, князь Острозький заснував ще школи: у Турові (1572 р.), Володимирові Волинському (1577 р.), Луцьку (1580 р.). Ці школи теж мали завданням своїм зміцнювати православ'я й перешкоджати денационалізації українського народу. Також великого значення мали ті школи, що їх заснували православні братства. Братствами називалися міські організації, що приблизно в 11 – 12 ст. виникли при поодиноких православних церквах і ставили своїм завданням підтримку та забезпечення своєї церкви. У 16 ст., коли протестантизм у різних його видах почав наступ на православну церкву, братства оберігають православну віру та народність. Тому вони засновують для виховання дітей в дусі своєї православної віри та руської народності. Провідну роль ведуть ті міста, які користувалися самоврядуванням (Магдебурзьким правом) і в 16 ст. досягли високого економічного та культурного розвитку. Першим таку поважну діяльність розпочало Успенське братство у Львові, що об'єднало коло себе православних міщан. У 1586 році воно заснувало школу, для зміцнення якої воно здобуло благословення константи польського патріарха Ієремії 11 як найвищої духовної особи для православної Київської митрополії (землі українські і білоруські). Завданням братської школи у Львові було релігійне та моральне підвищення суспільства через належне виховання молоді. Наука у школі була доступною для дітей всякого стану. У школі вчили читати, писати, а потім граматику, риторику, музику, Святе Євангеліє та книги Апостольські і, крім того, арифметику, церковний спів. Звертали особливу увагу на слов'янську та гречську мови, гречкою говорили і писали. Згодом, в практичних інтересах, у школі почали викладати мови латинську та польську.

Творчість **Григорія Сковороди** посідає визначне місце в історії розвитку художньої літератури, філософської та педагогічної думки на Україні. Філософська спадщина Г. Сковороди – 17 трактатів і діалогів. Він був оригінальним і самобутнім мислителем, був добре обізнаний із вченням найвидатніших філософів як античних греко-римських – Сократа, Платона, Аристотеля так і мислителів Заходу та Сходу пізнішого часу. Ідеї Г. Сковороди виростали на безпосередньому ґрунті української дійсності, відображали народні погляди і прагнення до кращого життя. В своєму філософському розвитку Г. Сковорода йшов своєрідним шляхом, відкинувши твердження церкви про те, що творцем світу є Бог. Природа твердив Г. Сковорода,

розвивається за всіма властивими їй законами і не потребує втручання будь-яких сил із зовні. Великий філософ заперечував Бога, як надприродну силу, але визнавав його існування як рушійну силу самої природи. На його думку, Бог існує в усіх формах природи в образі ідей. У філософії Г.Сковороди особливо виділяється теорія пізнання. Він вважав, що людський розум може пізнати світ, тобто, як він писав, зрозуміти обидві його «натури» – «зовнішню і внутрішню», адже пізнання розвивається в тісному зв'язку з людськими знаннями, воно безконечно так само, як і світ, що є об'єктом пізнання. Г.Сковорода, як і філософи – просвітителі, основну увагу зосередив на проблемі людини, її щастя, покликання, боротьби за краще майбутнє. Він невтомно шукав шляхів до цього щастя. На його думку, важливу роль у створенні ґрунту для добробуту людини і всьогодства повинна відігравати творча праця. Та ця умова буде реальною лише тоді, коли праця відповідатиме душевному покликанню людини, її нахилам та задаткам. Реалізуючі в цьому напрямі свої філософські роздуми, Г.Сковорода створив оригінальну теорію «срідної праці». Пропагуючи принцип «срідної праці», він мав на увазі, що людина повинна виконувати той вид роботи, до якої вона має здібності. Ця теорія «срідної праці» скерована була об'єктивно проти феодального ладу, в якому праця розподілялася між людьми неза природними здібностями, властивими людині, а за спадковими привілеями. Мислитель твердив, що людина повинна трудитися чесно, не експлуатувати близнього, бути скромною, не мати користолюбства. Це принесе їй щастя і задоволення в житті. Г.Сковорода заперечував вчення церкви про загробне життя людини і її блаженство в потойбічному світі. Повчання Г.Сковороди сповнені мудрої простоти і доступності, в них глибокі роздуми над вічними категоріями буття: 1) шануй доброчесність і еллінську літературу. Знаходь годину і щоденно потроху, але обов'язково підкідай в душу слово, або вислів; 2) проповідуй біdnість, поміркованість у потребах тіла; 3) щастя людини – в умінні жити морально, справедливо. Саме тих, хто не здатний керувати своїми пристрастями Г.Сковорода називає чернью; 4) щастя людини у здоров'ї душі. Найвища цінність, що існує між це шляхетна дружба. Для Г.Сковороди щирість у дружбі – це запорука щастя; 5) Г.Сковорода пише про смерть і підкреслює, що смерть духовна страшніша ніж смерть фізична. Тілесну смерть повинен кожний з нас віднайти єдиним і найдієвішим виходом з усіх небезпек і нещасть. Тому треба цінувати час, котрий дає нам життя для удосконалення нашого духу. Свої педагогічні ідеї Г.Сковорода виклав у трактатах «Благодатний Еродій», «Убогий Жайворонок». Г. Сковорода писав, що в кожній людині ще змалку закладені великі творчі сили, здібності. Завдання педагога полягає передусім у тому, щоб ці здібності розпізнати і відповідно розвинути. Г.Сковорода твердив. Що природа, вільні нахили, а не штучна виправка, муштра є основою виховання. Він підкреслював важливу роль батьків, як природних вихователів своїх дітей, підносив принципи гармонійного виховання розуму, серця і фізичного стану дітей, відстоював трудове виховання, близьке до природи, до народу, до народної творчості. У ряді праць Г.Сковороди порушує проблеми освіти, підкреслюючи, що вона має бути доступною для всіх станів суспільства, а також однаковою мірою для чоловіків і жінок. Хронологічно в українській літературі Г.Сковорода є першим ліричним поетом. Його поетичний збірник «Сад божественных песен» – це уславлення ідей гуманізму, правди, глибока щира сповідь благородної чутливої душі, літопис її складних переживань. Г.Сковорода, як ніхто інший до нього в українській літературі, сумів оцінити і поетично передати красу природи і простого сільського життя, красу полів, степів, лісів. Це особливо видно з відомого твору поета «Гей, поля, поля зелені», написаного майже

цілком розмовною мовою. Цей вірш належить до поезій, створювалися під впливом народної лірики і швидко знаходили шлях до широких мас. У цій поезії наче у фокусі, зійшлися окремі найхарактерніші риси українських трудових пісень, пов'язаних з працею і життям простої людини, з красою рідної природи. Гей, поля, поля зелені Зелом, квітом оздоблені, Жайворонок над полями, Соловейко над садами, –

Той під хмарами дзвенить, Інший у гіллі свистить. Мрійливий політ жайворонка над полями, чарівний спів його, ідилія життя пастухів – все це вже було предметом оспіування в народній ліриці. Г.Сковорода ж прагне синтетично осмислити явища природи і людського життя, поєднати їх буття, оспівати рідний край. Цей вірш ще за життя Г.Сковороди став популярною піснею. Особливої уваги заслуговує Г.Сковорода як перший український байкар, автор збірки «Басни Харьковскія». Г.Сковорода у багатьох випадках продовжуючи усталені традиції в галузі цього жанру, по-новому поставився до байки. Він глибоко осмислив і повно використав її потенційні можливості, прив'язав її до національного ґрунту і суспільного життя України другої половини 18 століття. Усі байки Г.Сковороди написані прозою. В них автор виявив себе не прихильником лафонтенівського розважального роду художньої байки, а, подібно до Лессінга, відновив у байках їх античний езопівський напрям. У байках Г.Сковороди передусім звучать філософські мотиви, спрямовані на осмислення сучасних письменників проблем життя. Цікавою частиною байок українського письменника їх «сила» – мораль. Здебільшого мораль байок висловлена афористично. Байку «Годинникові колеса» письменник присвячує тим, хто зневажає працю інших, не розуміє і не цінує її. Ця думка випливає з діалогу між двома коліщатами годинника. Одне з них спітало другого: «Скажи мені, а чого ти гойдаєшся не так, як ми, а в інший бік?» І те йому пояснило, що таким його зробив майстер, але воно не тільки не заважає, а ще й допомагає іншим, щоб годинник ішов точно. Подібне спостерігається і в житті людей «У людей з різними природними нахилами і життєві шляхи різні». Байка «Дві курки»: домашня курка не вірить своїй дикій сестрі, що та вільно літає і задоволена своїми крилами, бо сама вона од сили може перелетіти тільки до повітки. «Не перечу, каже Дика Курка, – але зважте, голубонько моя, на те, що ви змальства, як тільки народились, зволити на подвір'ї гній гребти, а я щоденно мушу набувати досвіду літати». Позитивним моментом твору є не тільки те, що «срідності» без практики проявиться не може, а й утвердження того, людина здатна змінювати, вдосконалювати себе, свою власну діяльність. Тільки безперервна практика розвиває природні здібності, породжує майстерність. Риторично запитує Г.Сковорода: «Яка користь знати, як робиться діло, коли ти сам його не зробиш? Взнати не важко, важче зробити. Наука та досвід – це одне й теж. Вона не в знанні самім живе, а в діянні. Та водночас філософ застерігав від переоцінки ролі практики, науки, які можуть лише вдосконалювати «срідності». У своїх байках Г.Сковорода постійно підкреслював протилежність життєвих інтересів народу і панівних верств суспільства. Він засуджує паразитизмі неробство вищих класів, їх зажерливість, протиставляючи їм простих людей з їх скромним трудовим життям. Такою, наприклад, є байка «Жаби». Коли висохло озеро, жаби подалися шукати собі нового житла. Одна з них стрибнула в джерело, а всі інші «плюснули» у багатоводне озеро. Дидактичний висновок байки має критичне спрямування і конкретизує соціальний ідеал автора: «Всяка розкіш може зубожіти і висохнути, як озеро, лише чесне ремесло забезпечить непишне, але спокійне існування». Багатство, на думку байкаря, ненадійне, тимчасове, і тільки «чесне ремесло» дає людині необхідну основу для життя.

Лекція № 4

Тема: Українська дитяча література XIX століття

План

1. Передумови розвитку літератури XIX ст.
2. Тема дитини у творчості українських письменників XIX ст.

Мета: подати найважливіші відомості з історії її розвитку, виробити вміння самостійно аналізувати художні твори у єдності їх естетичної і соціально-етичної сутності.

Методи: проблемна лекція.

Дидактичне забезпечення: портрети, презентації.

Література:

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Українська дитяча література. Маловідомі твори українських дитячих письменників II половини XIX ст. – I половини XX ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 280 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
3. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.
4. Історія української літератури XIX ст. / За ред. М. Яценка. – К. : Либідь, 1995.
5. Книга для читання у дитячому садку / Ред.-упор. О. А. Кузнецова. – Д. : Сталкер, 2002. – 320 с.
6. Українська дитяча література : [хрестоматія] / вступ, ст. та упорядкув. Л. П. Козачок. – К. : Вища школа, 2009. – 519 с.

У багатовіковій історії України дев'ятнадцятому століттю належить особлива роль. Попри всі інші духовні й культурні здобутки, що ними збагатилася українська нація в XIX столітті, це період, упродовж якого здійснилося перебазування усього духовного й культурного життя нації на живу, потенційно потужну й багату мову, що доти як розмовна функціонувала в народному середовищі. Мова простолюду, котрий її беріг – у пісні, в думі, в казці й легенді, в усній оповіді, взагалі в людській розмові протягом століть своєї драматичної історії, - ця мова в дев'ятнадцятому столітті поступово, але неухильно стала мовою по суті всіх освічених верств українського народу (принаймні всі ті, хто почував свій зв'язок із народом, убачали в ній нову, одну з найвиразніших ознак національної ідентичності), набула статусу мови літературної.

Кінець XVIII — початок XIX століття — час, коли завершується процес ліквідації будь-яких ознак державності України після запровадження кріпацтва, знищення освіти в Україні, заборона «Букваря», запровадження російської мови у навчальних закладах.

Становлення нової літератури співвідносилось із формуванням модерної української нації. Оскільки більша частина етнічних українських територій у цей час була перетворена на одну з провінцій Російської імперії, то першою формою національної свідомості став місцевий, крайовий патріотизм, який передбачав наголошування на мовній, культурній, етнографічній тощо своєрідності українців. За

таких умов література мусила виконувати ряд не властивих мистецтву слова функцій. Фактично вона стала одним із важливих чинників вираження й водночас формування національної свідомості.

Українську літературу від кінця XVIII ст. називають новою. Порівняно з давньою це була література нової тематики, нових геройів і нового мовного оформлення. Твори, на відміну від давніх, написані сучасною українською літературною мовою. Найяскравіші представники літератури кінця XVIII — 30-х рр. XIX ст. — І. Котляревський, Г. Квітка-Основяненко, П. Гулак-Артемовський, Є. Гребінка та ін.

У перших десятиліттях XIX ст. роль літературних центрів належала Полтаві та Харкову. Саме тому початковий період нової української літератури називають полтавсько-харківським. З Полтавою пов'язана творча діяльність одного із засновників нової літератури — І. Котляревського. Після заснування у 1805 р. Харківського університету роль літературного центру міцно закріпилася за Харковом. Наприкінці 20-х — на поч. 30-х рр. навколо Харківського університету сформувалося середовище молодих людей, переважно викладачів та студентів, які цікавились українською історією та фольклором, а також здійснювали власні літературні спроби (І. Срезнєвський, Л. Боровиковський, Микола Костомаров та ін.). Результатом їх діяльності стало видання фольклорної збірки «Запорожская старина» (укладач і видавець Ізмаїл Срезнєвський),

У середині 40-х рр. українським літературним центром став Київ. На початку 1846 р. там утворилося Кирило-Мефодіївське товариство — таємна організація, до складу якої входили відомі українські письменники М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко.

Репресії проти учасників Кирило-Мефодіївського товариства на певний час затримали розвиток літературного процесу. Літературне, життя пожвавилось у другій пол. 50-х рр., коли в Петербурзі навколо українського журналу «Основа», що виходив у Петербурзі в 1861 — 1862 рр., згуртувалися колишні кирило-мефодіївці та представники покоління молодших літераторів. Значною подією в українському письменстві того часу стала публікація в 1857 р. «Народних оповідань» Марко Вовчок. Тематика літературних творів цього періоду пов'язана з найгострішою суспільно-політичною проблемою тих років — кріпацтвом і пошуком шляхів боротьби з ним. Ідейно-художня й жанрова палітра літератури розширені й поновлені. Утверджений принцип художньої правди як вірності самому життю, його фактам і типовим образам; видозмінений художній погляд на світ і спосіб його зображення. Провідними жанрами цього періоду були поетичні твори. Пізніше основним творчим методом стає реалізм, який у творчості Т. Г. Шевченка набуває гостро-викривального спрямування. Центральною постаттю в літературному процесі того часу був саме Т. Шевченко.

Українська література XIX ст. розвивалася в умовах постійних урядових заборон і репресій. У 1863 р. вийшов так званий Валуєвський циркуляр, який суттєво обмежив права української культури. Наступною перешкодою для розвитку української літератури став Емський указ 1876 р. Заборони національного життя помітно визначили специфіку українського письменства: естетичні завдання поступалися захисним, першорядним лишалося питання етнічного самозбереження. Своєрідною захисною реакцією стала концентрація уваги літераторів на простонародному, селянському середовищі, що через свій консерватизм чи не єдине послідовно зберігало національні ознаки та було джерелом аргументів мовної та етнографічної своєрідності українців.

Тому не дивно, що простонародні, селянські теми займають панівні позиції в літературі цього періоду. Іноді цю літературу ще називають народницькою (Л. Глібов, І. Нечуй-Левицький, П. Мирний, Б. Грінченко, І Карпенко-Карий, П. Грабовський та ін.). За межі народницького реалізму певною мірою виходить літературна й публіцистична діяльність І. Франка. Різnobічно обдарована й водночас надзвичайно енергійна особистість, Франко став цілою епохою в українському письменстві. У його творчій спадщині виявилась тенденція до поєднання народницького традиціоналізму з найновішими здобутками європейської естетичної та філософської думки.

Непросте у соціальному й політичному відношеннях XIX ст. для української літератури стало часом зростання та осмислення можливих стратегій національно-культурного розвитку. Незважаючи на заборони, літературний рух в Україні був ознаменований появою цілої низки високовартісних художніх творів.

Література для юного читача XIX століття продовжувала гуманістичні традиції української літератури і так само мала дві виразно окреслені тенденції, дві проблемно-тематичні домінанти. Одна з них – це виховання загальнодержавного світогляду, людської гідності, честі, внутрішньої свободи особистості. Друга – прагнення більшості авторів прищепити молоді паростки національної свідомості, любов до рідного слова, до свого народу, гордість за нього.

На початку століття означений жанр представлений такими іменами, як Олена Пчілка, І.Франко, М.Коцюбинський, Леся Українка, В.Самійленко, Б.Грінченко, В.Винниченко, Олександр Олесь, Уляна Кравченко та інші. Ввійшли до кола дитячого читання й твори С.Васильченка та А.Тесленка. Їхнім адресатом був переважно селянин, малоосвічений, небагатий читацьким досвідом. Але оповідання про дітей, близькі до юного читача своїм героєм, були, як правило, зрозумілі дітям завдяки специфічній концепції адресата.

Українських літературних критиків захоплювала майстерність з малювання персонажів у прозі І.Франка, М.Коцюбинського, Б.Грінченка, В.Винниченка. Ця оцінка стійко повторюється і в загальних історіях української літератури, і в окремих присвячених їх творчості працях. У XIX столітті в українській літературі створюються прекрасні зразки малої прози, зокрема при осмисленні теми дитинства. Це, перш за все, дитячі оповідання видатних прозаїків І.Франка, М.Коцюбинського, Б.Грінченка, В.Винниченка. У розробці дитячої теми попередниками митців були Т.Шевченко, Марко Вовчок, О.Стороженко, Ганна Барвінок: в їхньому жанровому репертуарі значне місце займали поезії, повісті, дитячі оповідання і казки.

Починаючи з 70-х років XIX століття в українській літературі особливо інтенсивними стають ідейно-моральні пошуки, зв'язані з активізацією в суспільстві процесів національної ідентифікації, боротьбою за визнання і функціонування української мови, з прагненням до збереження багатої фольклорної традиції з її інтеграцією в національну культуру.

Творчо використовуючи традиції своїх попередників, І.Франко, М.Коцюбинський, Б.Грінченко, В.Винниченко в кінці XIX – початку ХХ століття звернулися до жанру дитячого оповідання. Насамперед митців цікавила соціальна і морально-етична проблематика. Вони зуміли в своїх оповіданнях відобразити велику картину людських драм, внутрішню красу своїх геройів, висловити глибину думок та розкрити таємниці поривань їх душі, багатогранність і багатство дитячого світу, велич дитячого духу, ширість вчинків і велику людяність, даровану природою та Богом.

Одна з важливих тематичних ліній у зазначеній проблемі – це співіснування маленької особистості з природою та прагнення до пізнання її краси. Дитину, яка постійно перебуває в ситуації пізнання, вабить цей новий незвіданий обшир, повний таємниць, інтриг, які вона хоче відкрити, побачити й пережити сама. І достатньо дитині хоча раз відчути магнетизм природи – вона довіку стає її полонянином, приймає перше життєве причастя на лоні своєї другої матері – природи.

Отже, у момент сприйняття навколошнього середовища, картин природи, дитина намагається одухотворити неживі істоти. Перебуваючи у тісному контакті з природою, дитина нібто переноситься в цей, ще не досліджений нею, фантастичний світ, який вона сприймає крізь «рожеве» скельце власної уяви. І цей світ відповідає дитині взаємністю.

Наступною лінією зазначеної проблеми є саможертовність маленьких геройв. («Харитя» М. Коцюбинського, «Фед'ко-халамидник» В. Винниченка).

Отже, кожна людина, у будь-якому віці, навіть зовсім ранньому, спроможна жертвувати життям і в прямому, і в переносному значенні.

Яскраво вимальовується ще одна тематична лінія – моральні страждання дитини як наслідок «казарменного режиму» та антинародної політики у системі виховання («Олівець» І. Франка, «Дзвоник» Б. Грінченка, «Маленький грішник» М. Коцюбинського, «Укrala» Б. Грінченка).

Отже, тема дитини у творчості письменників кінця XIX – початку ХХ, є дуже актуальною тому, що через становлення психіки маленької особистості і чинників, які впливають на це становлення, можна простежити викриття суспільного ладу, який примушує ще не сформовану особистість діяти як доросла людина та лишає її дитячої безпосередності.

Лекція № 5

Тема: Участь К. Ушинського у створенні літератури для дітей

План

1. Практична і теоретична діяльність, світогляд.
2. Принцип народності виховання.
3. К. Д. Ушинський як літератор

Ключові слова та терміни: педагогічна антропологія, розумова зрілість, моральна досконалість і фізична розвиненість, загальна і спеціальна дидактика, два цикли навчання - елементарний (пропедевтичний) і початковий (систематичний).

Мета: ознайомити студентів із діяльністю К. Ушинського, його літературознавчими працями, творами для дітей; розкрити світове значення спадщини письменника; розвивати вміння знаходити потрібну інформацію, узагальнювати й систематизувати свої знання; виховувати любов і повагу до творчості К. Ушинського.

Методи: проблемна лекція.

Дидактичне забезпечення: портрет, презентація.

Література:

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Українська дитяча література. Маловідомі твори українських дитячих письменників II половини XIX ст. – I половини ХХ ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 280 с.

2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
3. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.
4. Історія української літератури XIX ст. / За ред. М. Яценка. – К. : Либідь, 1995.
5. Книга для читання у дитячому садку / Ред.-упор. О. А. Кузнецова. – Д. : Сталкер, 2002. – 320 с.
6. Українська дитяча література : [хрестоматія] / вступ, ст. та упорядкув. Л. П. Козачок. – К. : Вища школа, 2009. – 519 с.
7. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні. - Т.2. - С.69-167.
8. Ушинський К.Д. Праця в її психічному і виховному значенні. - Т.2. - С.333-362.
9. Ушинський К.Д. Рідне слово. - Т.2. - С.554-575.
10. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. - Т.8. - С.11-61, 267-281.
11. Ушинський К.Д. Педагогічна подорож по Швейцарії. - Т.3. - С.87-104.

Костянтин Дмитрович Ушинський (1824-1870) - видатний педагог, українець за походженням, основоположник наукової педагогіки і народної школи. К.Ушинський залишив чималу педагогічну спадщину: “Людина як предмет виховання”, “Про користь педагогічної літератури”, “Про народність у громадському вихованні”, “Про елементи школи”, “Проект учительської семінарії”, “Праця в її психічному і виховному значенні”, “Дитячий світ” та інші праці. у своїх творах К.Ушинський насамперед високо підніс роль педагогіки, вказав джерела і шляхи її розвитку. Писав російською мовою, упорядковував посібники для російської народної школи, проте ніколи не цурався свого народу, своєї батьківщини – України, палко любив її.

Педагогіка, на думку Ушинського, знаходиться в тісному зв’язку з філософією, психологією, історією, анатомією та фізіологією, а також з педагогічною практикою. Педагогіка може розвиватися як наука тільки на основі передового педагогічного досвіду. Він вважав педагогіку науковою і мистецтвом, оскільки вона задовільняє найбільшу з потреб людини і людства загалом – прагнення до вдосконалення.

Основою педагогічної системи Ушинського є принцип народності. Народність вважав основою виховання підростаючого покоління в дусі патріотизму, любові до батьківщини та свого народу. Народ, на його думку, - джерело всіх надбань матеріальної та духовної культури, тому треба вивчати історію, географію, економіку, мову, літературу, мистецтво та інші науки. Народна творчість, пісні, музика, поезія, образотворче мистецтво – джерело культури народу. Важливою ознакою народності вважав рідну мову, яка відіграє роль великого народного наставника. Тому рідній мові педагог присвятив статтю “Рідне слово”, книги для початкового навчання “Рідне слово” і “Дитячий світ”. Навчати дітей рідної мови радив на кращих зразках народної творчості (билинах, піснях, казках, прислів’ях, загадках та ін.), а також кращих творах письменників. Мова вчителя має бути зразковою, граматично правильною і милозвучною. Важливого значення надавав вивченю іноземних мов, але радив їх вивчати лише після вивчення рідної мови.

Важливу роль у підготовці людини до життя К.Ушинський відводив її моральній вихованості. Моральне виховання дитини слід починати з раннього віку і здійснювати

постійно і систематично. Воно має бути спрямоване на формування у дітей кращих моральних рис і почуттів: патріотизму й гуманізму, дисциплінованості, почуття обов'язку і відповідальності та ін. Головними методами і засобами морального виховання дітей і молоді є переконання, заохочення і покарання (але не тілесні), власний приклад вчителя, а також батьків і старших, правильний режим навчання. Особливе місце у моральному вихованні вчений відводив фізичній праці, вважаючи за потрібне правильно поєднувати її з працею розумовою. Пропонує залучати дітей до різних видів праці: самообслуговування вдома і в школі, допомога батькам по господарству, праця в саду і на городі та ін., при цьому діти повинні отримувати насолоду, не перевтомлюватися.

Як видатний педагог-методист, Ушинський дав низку порад щодо організації навчально-виховного процесу в школі. Для правильної організації навчання і розвитку розумових здібностей дитини треба знати вікові та індивідуальні особливості дитини, передбачати правильне дозування навчального матеріалу, враховувати дидактичні принципи навчання: активності й свідомості, посильності, систематичності й послідовності, міцності засвоєння знань та ін. Великого значення у засвоєнні знань надавав наочності, тому в процесі навчання корисно використовувати всі наочні засоби з тим, щоб органи чуттів брали безпосередню участь у сприйманні навчального матеріалу.

Значну увагу приділяв Ушинський розробці методики роботи вчителя на уроці, радив запроваджувати різні ефективні методи і способи навчання: пояснення нового матеріалу, повторення пройденого, вправи, письмові та графічні роботи учнів, індивідуальні та фронтальні форми роботи на уроці, облік знань учнів тощо. Зосереджувався він і на питанні реалізації на уроці освітньої та виховної мети навчання.

Вважав, що у процесі навчання слід розвивати пам'ять, використовуючи повторення матеріалу, але уникати при цьому механічного заучування, тобто зазубрювання. Неприпустиме перевантаження учнів, перевтома, але водночас навантаження не може бути й розвагою.

Складова частина гармонійного розвитку людини, за Ушинським, - її фізичний розвиток. Необхідно створити такі умови життя, праці й навчання дітей, які сприяли б їх фізичному розвитку, починаючи з раннього віку. До чинників фізичного розвитку він відносив нормальне харчування, сон, відповідний режим у дома і в школі; фізичну працю на свіжому повітрі; медичний нагляд; гімнастичні вправи та ігри; створення гігієнічних умов життя і праці; використання природних чинників (повітря, води) тощо.

Висунув ряд вимог до вчителя. К.Ушинський визначав учителя як головну постать у навчальному процесі. Передусім народний вчитель повинен бути близький до народу, знати його мову, жити його інтересами. Вчитель – це високоосвічена людина з енциклопедичними знаннями, яка любить свою професію, постійно вдосконалює свою професію, має ґрунтовну практичну підготовку, педагогічний тakt, володіє методикою навчання і виховання. Він повинен знати психологію дитини, вивчати і добре знати вихованців, бути обізнаним з новими основами педагогіки й будувати свою діяльність на передових досягненнях педагогічної теорії.

Принцип народності виховання

Ця ідея є центральною у педагогічній системі Ушинського. Вона характерна також для поглядів таких видатних українських педагогів як О.Духнович з Закарпаття, Ю.Федъкович з Буковини та ін. Але цю проблему на дійсно науковій основі вперше розробив Ушинський.

Термін "народність" Ушинський пояснює як своєрідність кожного народу, яка зумовлена його історичним розвитком, географічними, економічними, політичними та іншими умовами його життя. Народність – це національна самобутність народу і коріниться вона, на думку видатного педагога, перш за все, у характері народу.

Ушинський доводить, що не тільки на практиці, але і в теорії не існує загальної виховної системи для всіх народів. У кожного народу своя особлива система виховання, і як не можна жити за зразком іншого народу, так само не можна виховуватись за чужою запозиченою педагогічною системою.

У методологічному плані принцип народності виховання виступає як корінна закономірність розвитку системи освіти і виховання у будь-якій країні. Ця система повинна будуватись у повній відповідності з особливостями і потребами своєї країни. За умови дотримання даного принципу виховання здійснюється в дусі народних звичаїв, традицій, рис національного характеру і психології свого народу.

Складовою частиною ідеї народності в Ушинського стояло питання про жіночу освіту, без чого він не уявляв суспільної системи виховання.

Ушинський намагається творчо використати традиції народної педагогіки у своїй педагогічній системі. Це особливо добре проглядається у його підручниках "Дитячий світ" і "Рідне слово", де він ознайомлює дітей з народним життям, широко використовує народний фольклор: приказки, загадки, прислів'я, казки, вірші.

Найважливішою ознакою і найкращим виразником народності Ушинський називає рідну мову. У статті "Рідне слово" розкрив роль мови у житті народу. У ній сконцентровано весь історичний досвід народу, його культура: *"Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ"*.

Оскільки виховання повинно бути народним, то, як вказує Ушинський, рідна мова повинна займати центральне місце у вихованні людини. Він критикував політику російського царизму в українських школах і наголошував, що навчання у них повинно відбуватися рідною мовою.

Надаючи такого великого значення рідній мові, К. Ушинський вважав, що рідна мова є основою всіх тих знань, які дає дітям школа. Рідну мову Ушинський вважав найкращим засобом для розвитку духовності.

Саме на принципі народності, який реалізується через виховання і навчання дітей рідною мовою, К. Д. Ушинський створив книжки для читання: «Дитячий світ»(1861 р.) і «Рідне слово»(1864р.).

Майстерно написана книжка «Рідне слово», її педагогічна цінність полягає не тільки в різноманітному та ретельному матеріалі, відібраному для дитячого читання, айв умілому розподілі його за ступенем складності. Окрім фольклору, в книжці наведені вірші таких поетів, як Пушкін, Некрасов, Фет та ін. Тут знайшли своє місце різні за тематикою оповідання, написані К.Д. Ушинським. У цих оповіданнях автор у доступній формі показує дітям процес праці («Як сорочка в полі виросла»), або знайомить із тваринами, порами року, вчить дітей жити і працювати, адже праця прикрашає людину («Скінчив діло — гуляй сміло»).

Дослідники книжок Ушинського для дитячого читання відзначили великий духовний потенціал, який вони несуть, і наголошують, що ознайомлюватись з ними треба ще в дошкільному віці. Це стосується в першу чергу тих оповідань К. Ушинського, в яких він зображує тварин. Тварини представлені з характерною для них поведінкою і в тій життєвій «ролі», яка є невід'ємною їх ознакою від природи.

У невеликому оповіданні «Бішка» розповідається про собаку, якій запропонували прочитати книжку, а собачка понюхала і відповіла, що читати книжки — це не її справа, її справа — стерегти дім від злодіїв і на полювання ходити. Тобто, автор показує, що кожному від природи дане щось своє. Цим К. Ушинський подібний до Г. С Сковороди, який також обстоював принцип природності і «сродності» у вихованні та навчанні.

В оповіданні «Васька» в простій формі розповідається про котика. К Ушинський веде мову як справжній казкар — у тому стилі, який дітям знайомий як пісенний: «Котик-коток — сіренський лобок. Лагідний Вася, та хитренький, лапки бархатні, кігтики гострењкі».

В оповіданні «Лиса Патрикеєвна» розповідається про звички Лисички-сестрички: вона ходить тихенько, хвостик носить бережливо, коли майструє собі нірку, то в ній ходів робить багато, підлогу у своїй хатці травичкою вистилає; але лисиця є розбійницею, бо краде курей, гусей, качок, не обминає і кроликів. Дітки дізнаються не лише про те, що лисичка гарна собою, що в ній шубка тепла, що вона золотистого кольору, що ходить у безрукавці, а на шиї носить білий галстук, а й про те, що Лисичка-сестричка завдає шкоди своїми поганими вчинками.

Поступово К. Д. Ушинський ускладнює зміст своїх оповідань, він пропонує дітям «Історію однієї яблуньки». Автор розповідає про те, як із насіннячка, яке впало в землю, виросла дика яблунька. Садівник приніс її в садок і прищепив до неї молодий пагінчик від хорошої садової яблуньки. Через деякий час яблунька вродила гарними, рум'яними яблучками. Письменник не випускає жодної подробиці: як проростало насіннячко — «пustило вниз корінчик, а доверху вигнало два перших листочки», як «з-поміж листочків вибігла стебelinка з брунькою, з якої вирости зелені листочки». Це оповідання можна назвати поезією, а ще краще — мистецтвом осянення навколошнього світу, всього живого. К. Ушинський-педагог робив радісним саме пізнання світу, природи, своїми творами він зацікавлював маленьких читачів. Таким є оповідання «Як сорочка в полі виросла». В ньому розповідається про те, як ріс у полі льон, як він синьо-синьо цвів, а потім з нього виготовляли куделі, з яких робили нитки, а потім ткали з них полотно, з якого шили сорочки.

Тобто, Костянтин Дмитрович Ушинський зображує весь процес пошиття сорочки. Він хоче, щоб діти знали, якою тяжкою працею здобуваються усі матеріальні блага. Письменник вчить дітей поважати і любити працю, особливо працю селянина.

Великого значення надавав К. Ушинський усній народній творчості. Він писав, що це: «перші і близькучі спроби народної педагогіки», і ніхто не може змагатися з «педагогічним генієм народу». І «Рідне слово», і «Дитячий світ» вміщують багато казок, билин, загадок, приказок.

У казках народ увіковічнив свій досвід, закарбував моральні цінності і переконання, алгоритично зображував суспільні процеси і людей, відтворював свій побут і звичаї, а тому казки є цінним джерелом духу людського.

У деяких своїх оповіданнях К. Ушинський намагається підвести дітей до самостійного висновку про те, що добре, а що погано, що можна робити, а що не треба. Таким є оповідання «Гадюка». Граючись у сіні, хлопчик ненароком наштовхнувся на змію. Костянтин Дмитрович Ушинський докладно розповідає про те, чим відрізняється змія від вужа. «У вужа в роті невеликі гострі зуби, він ловить мишій і пташок, може прокусити шкіру; але немає отрути в цих зубах.» Інша справа — гадюка, К. Д. Ушинський оповідає про різні випадки, коли гадюка кусала тварин і людей. Він змушує дитину замислитись. Дитина сама має зробити відповідні висновки.

У К. Д. Ушинського є оповідання на морально-етичні теми. Це ті ж оповідання про тварин, тільки з дидактичним нахилом. Так в оповіданні «Вмій почекати» розповідається про братика-півника і його сестричку-курочку. Одного разу півник побіг у садочок і почав клювати зелену смородину. Курочка йому каже: «Не їж, Петрику! Зачекай, поки смородина достигне». Не послухався півник — наклювався і захворів. Вилікувала сестричка-курочка свого братика-півника. Наступного разу півник захотів напитися холодної води; курочка говорила йому, щоб зачекав, доки вода нагріється. Не послухався півник — і знову захворів, пив гіркі ліки. На третій раз захотів півник покататися на ковзанах по річці, яка була не дуже добре замерзлою. І тут сталася біда: провалився півник під лід. Розповіді про необережні вчинки Ушинський подає в казковій формі, змушує замислитись дітей над своїми вчинками.

В багатьох морально-етичних оповіданнях К. Ушинський застосовує прийоми не казкових інакомовлень (коли під маскою птахів і звірів діють люди), а цікавих історій — діти розмовляють з комахами, пташками, звірами («Діти в лісі»). Письменник у цікавій формі розповідає про явища природи («Ранкове проміння»).

Важливого значення К. Ушинський надавав мові своїх оповідань, він вважав, що оповідання повинні бути написані рідною мовою, простою, без використання малозрозумілих для маленьких читачів слів.

Лекція № 6

Тема: Педагогічна діяльність Івана Франка

План

1. Освітньо–педагогічні погляди і. Франка.
2. І.Франко - теоретик і критик дитячої літератури. Погляди Франка на освіту і виховання («Байка про байку», «Жінка - мати»).
3. Твори І.Франка для дітей.

Ключові слова та терміни: педагогічна антропологія, розумова зрілість, моральна досконалість і фізична розвиненість, загальна і спеціальна дидактика, два цикли навчання - елементарний (пропедевтичний) і початковий (систематичний).

Мета: ознайомити студентів із публіцистичною діяльністю Франка, його літературознавчими працями, творами для дітей; розкрити світове значення спадщини письменника; розвивати вміння знаходити потрібну інформацію, узагальнювати й систематизувати свої знання; виховувати любов і повагу до творчості І. Франка.

Методи: проблемна лекція.

Дидактичне забезпечення: портрет, книжкова виставка творів І.Франка, презентація.

Література:

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Українська дитяча література. Маловідомі твори українських дитячих письменників II половини XIX ст. – I половини XX ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 280 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.

3. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.
4. Історія української літератури XIX ст. / За ред. М. Яценка. – К. : Либідь, 1995.
5. Книга для читання у дитячому садку / Ред.-упор. О. А. Кузнецова. – Д. : Сталкер, 2002. – 320 с.
6. Українська дитяча література : [хрестоматія] / вступ, ст. та упорядкув. Л. П. Козачок. – К. : Вища школа, 2009. – 519 с.
7. Українська педагогіка в персоналіях – XIX століття / За редакцією О.В. Сухомлинської / навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, у двох книгах // «Либідь», - К., 2005, кн. 1., стор. 488 – 494.

Іван Якович Франко народився 27 серпня 1856 р. в селі Нагуєвичі Дрогобицького повіту (тепер с. Івана Франка Дрогобицького району Львівської області) в сім'ї селянина-коваля Якова Франка та Марії Кульчицької (походила з польської дрібної шляхти). Після смерті батька, а дуже скоро і матері (1872 р.) його долею опікувався вітчим Гринь Гаврилик, колишній робітник бориславських копалень.

Спочатку малий Іван навчався в початковій школі с. Ясениці-Сільної, потім — у монастирській школі (1864–1867 рр.) та в гімназії міста Дрогобича (1867–1875 рр.). За спогадами сучасників, Іван навчався дуже добре, ще в 6-му класі гімназії почав писати вірші. Він був дуже здібним, працьовитим, наполегливим, багато читав. У гімназійні роки робив літературні переклади, збирав фольклор, писав літературні твори. У цей час з'явилися його перші друковані праці.

У 1875 р. Іван Франко вступив на філософський факультет Львівського університету. В університеті вивчав класичну філологію, українську мову і літературу, порівняльну граматику, філософію, педагогіку і психологію. Завдяки успіхам у навчанні він був звільнений від оплати й отримував стипендію. Іван Франко брав активну участь у діяльності студентської організації «Академічний гурток», працював її бібліотекарем. У цей час він редактував літературно-науковий журнал «Друг», який видавав «Академічний гурток» у Львові (1874–1877 рр.). За пропагування соціалістичних ідей австро-угорська влада заборонила гурток, а Івана Франка було виключено з університету, і у 1877 р. заарештовано. В ув'язненні він перебував упродовж майже 9-ти місяців (12 червня 1877 р. — 5 березня 1878 р.). Це стало жахливим випробуванням, що вплинуло на формування переконань молодого письменника. Він перебував у найгіршій камері серед убивць і злодіїв, тяжко захворів. Після відміни тримісячної заборони писати, продовживав працювати — писав вірші. Звільнившись із ув'язнення, у 1878–1881 pp. працював у подільській газеті «Праця», журналах «Світ» і «Дзвін».

Іван Якович Франко жив і творив у Галичині, яка входила до Австро-Угорської імперії, де український народ був національною меншиною й потерпав від національного та соціального гніту. Це була одна з найвідсталіших провінцій імперії з економічного, політичного й культурного поглядів. Австро-угорська система народної освіти відповідала вимогам часу, але не передбачала навчання дітей українською мовою, більше того — за сприяння австрійської влади польська шляхта використовувала школи з метою полонізації. У 60-х роках XIX ст. в Галичині в усіх школах було запроваджене вивчення польської мови. Водночас не було жодної української вчительської семінарії. Іван Якович Франко у своїх працях критикував наявну систему освіти, пропонував шляхи її реформування на демократичних засадах.

Усі ці обставини знайшли своє відображення у творчості письменника, квінтесенцією якої стали ідеї боротьби за свободу і розквіт українського народу. Іван Якович Франко — автор майже 10 тисяч творів, написаних українською, російською, польською, чеською, німецькою мовами. Серед творчого доробку — художні твори, історичні, етнографічні, літературознавчі, філософські, економічні, історичні та публіцистично-педагогічні праці. Його творчість вирізняється широкомасштабністю, оригінальністю й енциклопедичністю.

Іван Якович Франко не був педагогом, проте в його лекціях для молоді, в художніх творах на шкільну тематику, статтях виявився його педагогічний талант. Педагогічні погляди Івана Яковича Франка формувалися під впливом народної педагогіки, української та європейської педагогічної думки. Він був знайомий з працями Г.С.Сковороди, С.Ф.Русової, Т.Г.Шевченка, П.О.Куліша, О.П.Потебні, М.П.Драгоманова, Х.Д.Алчевської, М.О.Добролюбова Б.Д.Грінченка, О.В.Духновича, Ж.-Ж.Руссо, Л.М.Толстого, Й.Г.Песталоцци, Я.А.Коменського. Ще в студентські роки глибоко вивчав філософські праці Арістотеля, Платона, Д.Дідро, Г.Гельвенція, М.Г.Чернишевського, Г.Гегеля. На початковому етапі своєї діяльності захоплювався ідеями К.Маркса і Ф.Енгельса, перекладав їхні твори.

У 1882 – 1888 рр. статті Івана Яковича Франка друкувалися в газеті «Діло», журналі «Зоря». Він мав змогу публікувати свої праці в Наддніпрянській Україні (в часописі «Киевская старина»). З 1887 р. протягом 10-ти років працював у польській прогресивній газеті «Kurjer Lwowski». У цей час Іван Якович Франко був знаним письменником і журналістом, автором збірок оповідань циклу «галицьких образків», поезій «З вершин і низин» та численних публіцистичних і літературно-критичних статей. Він мав авторитет серед молоді, яка з різних куточків України приїздила до письменника. У 1889 р. його з групою молоді було заарештовано. Судді намагалися кваліфікувати стосунки з молоддю як замах на цілісність австрійської держави. Довести це не вдалося, і через 2 місяці письменника випустили на волю. Цей арешт вплинув на подальшу діяльність : Івана Яковича не допустили до університетської кафедри, тричі заболотували його кандидатуру під час виборів до галицького сейму та австрійського парламенту.

У 80-х роках XIX ст. Іван Якович Франко продовжував поєднувати громадську діяльність із працею на літературній і науковій ниві. Його хвилювали причини низького рівня освіти людей, значення освіти для суспільного розвитку («Чого вимагаємо», 1880 р.) ; зміст шкільної освіти («Чого хоче “Галицька робітницька громада ?», 1881 р.) ; демократизація освіти й роль інтелігенції в поширенні знань серед народу, науковий зміст освіти, характер підручників і книжок з географії та з різних галузей природознавства, методи викладання («Кілька слів о тім, як упорядкувати і провадити наші людові видавництва», 1882 р.), наслідки колонізаційної політики польських урядовців у галузі народної освіти в Галичині («Польське товариство педагогічне і його з'їзд в Стриї», 1883); стан освіти в Галичині на початку 80-х років XIX ст. та освітня політика австрійських і польських властей («Роботи виділу крайового перед сеймом», 1883 р.; «Школа рільницька в городку», 1883 р. ; «Середні школи в Галичині в 1875–1883 рр.»); стан, зміст і методи викладання української літератури в школах Галичини («Конечність реформи учнення руської літератури по наших середніх школах», 1884 р.); суспільна місія та стан, матеріальне становище, освіта, професійна майстерність учителя («Факт до характеристики нашого шкільництва», 1884 р.); розвиток вищої школи (Львівський університет», 1887 р.); історія народної освіти в Україні («Нариси з

історії української літератури в Галичині», 1888 р.).

В 1898–1907 рр. Іван Якович Франко працював у редакції «Літературно-науковий вісник» разом з М.С.Грушевським, М.М.Коцюбинським і Лесею Українкою. Сучасники згадували, що письменник приділяв велику увагу літературній молоді, продовжував писати праці на освітянські теми. Свої думки стосовно вчителя середньої школи висловив в художньо-педагогічному творі «Борис Граб» (1890 р.). На сторінках преси Іван Якович Франко критикував класичну середню освіту, наголошував на її відірваності від життя («Педагогічні невігласи», 1891 р.); викривав низький рівень освіти в Галичині, тяжке становище вчителя («Наші народні школи і їх потреби», 1892 р.) ; відкидав формалістичний та утилітарний характер тодішнього університетського навчання, аналізуючи рівень навчання в університетах («Львівський університет», 1896 р.); виступав проти паличної дисципліни у вихованні дітей («Попереднє слово до брошури Х.Зальцмана “Книжка приказок про те, як не належиться поводитися з дітьми», 1900 р.).

У статті «Наші народні школи і їх потреби» (1892 р.), що являє собою реферат (доповідь І.Я.Франка на снятинському вічі), письменник показав стан народної освіти в Галичині, характер навчання в початковій школі, становище народних учителів. На основі статистичних даних він довів необхідність змін у галузі освіти й закликав до боротьби за її поліпшення.

У статті «Одвертий лист до галицької української молодежі» Іван Якович Франко визначив завдання української молоді у зв'язку з революцією 1905 р., висловив думки щодо національної ідеї, розвитку освіти в Галичині (аналізував характер освіти, наявні підручники, питання вивчення іноземної мови в школах). «Лиха доля змусила нас виростати і вчитися в краю, де завдяки шляхетському режимові наука вважається небезпечним оружжям, якого не слід давати суспільності, де шкільне навчання в самім зароді затруєне конфесійними, політичними та національними передсудами...» — так він характеризував стан українського шкільництва в Галичині.

28 травня 1916 р. Іван Якович Франко помер, похований на Личаківському кладовищі. Понад 50 держав світу скорботно відгукнулися на його смерть. Однак ховати письменника довелося в чужому склепі. Лише через 16 років його прах було перенесено на нове місце і встановлено надгробок з постаттю Каменяра.

Про багатогранність і різноплановість спадщини Івана Франка мовилося і мовиться багато. Залишається лише дивуватися, як за одне біологічне людське життя можна було стільки усього осмислити, створити, ще й встигнути оприлюднити. Здається, немає таких сфер суспільного гуманітарного життя наукового і практичного, яких би не торкнулася думка і дія І. Франка, в якій би він як науковець, письменник, громадянин не залишив вагомий слід.

Небайдужим виявився І. Франко й до дитячої теми. Найприроднішим для нього способом щось реально робити для дітей, для їхнього розвитку й виховання було літераторство. Однак він чимало зробив й для теоретичного осмислення проблем дитячого тексту, дитячого твору, дитячої літератури загалом. Про «дитячий слід», який залишив по собі видатний письменник в українській літературі, в радянські часи мовилося переважно в ідеологічному контексті, з огляду на оцінку виховного потенціалу творчості І. Франка, їхньої спрямованості «на виховання молодого покоління в дусі гуманізму та революційно-демократичної естетики». Засуджуючи виховання дітей у дусі покори монархічному ладові АвстроУгорської імперії, в дусі

ворохості до всього прогресивного, він виступав за таку освіту, яка б давала дітям широкі знання, прищеплювала їм любов до народу і збуджувала б у них прагнення служити йому, готувала б до боротьби за народні інтереси [1]. Оскільки твори І. Франка, присвячені темі дитинства, входили до шкільної програми з української літератури радянських часів, їх скрупульозно розглядали літературні критики, однак, знову ж таки з позицій панівних на той час естетичнофілософських підходів (О. Дей, О. Вертій, Д. Білецький, Л. Кіліченко, В. Бойко, Л. Маляренко та ін.). Сьогодні, коли спадщина великого генія переосмислюється, науковцям в оновленому історико-політичному та соціально-культурному контекстах, необхідно, на нашу думку, уважніше придивитися й до доробку І. Франка, оцінити його внесок в історію становлення та формування української літератури для дітей, у розвиток теорії цього питання. На особливу увагу заслуговують ті думки І. Франка, вченого і письменника, які суголосні теперішньому часові і теперішнім реаліям. Усю спадщину І. Франка, позначену маркером “дитяча тема”, умовно можна поділити на дві групи текстів. Першу групу становлять тексти наукових розвідок і публіцистичних статей, художньо-критичних творів, присвячені проблемам комунікативно ефективної творчості для дітей засобами художнього мистецтва та проблемам дитячого читання. Друга група формується з текстів літературних творів, написаних (здебільшого у 90-х роках XIX ст.) спеціально з орієнтацією на дітей та юнаків або пристосованих (адаптованих) для дитячого сприйняття. Отож, перша група текстів презентує результати теоретичного осмислення проблеми, а друга – її практичного втілення (а тому її можна розглядати як своєрідний майстер-клас творчості для дітей). У доробку І. Франка теоретичні розвідки з окресленої проблеми передували власне літературним спробам. Перший публічний виступ на цю тему відбувся, коли Франкові виповнилося 20 років. У статті «Женщина-мати», що з'явилася друком 1875 року, окремий розділ «Лектура для дітей» він присвятив дитячому читанню, вважаючи його одним із найважливіших елементів материнської школи, початкової освіти і виховання в сім'ї. Мабуть, браком життєвого досвіду можемо пояснити продемонстровані в цій розвідці категоричність поглядів щодо виховання, щодо роз-поділу функцій у цьому процесі жінки і чоловіка, спрошеність деяких застережень щодо корисності читання тощо. Однак публікація засвідчує глибоку стурбованість молодого І. Франка питаннями репродукції духовного здоров'я української нації. У подальші роки вчений підготував низку розвідок, в яких послідовно викладено його погляди на дитячу літературу і дитяче читання. Серед них статті «Громадянські права студентів», «Ученицька бібліотека в Дрогобичі», «Переднє слово до “Дрібної бібліотеки”, «Хто такий «Лис Микита» і відки він родом», «Національний колорит у казках Бодянського», рецензії на дитячі журнали «Наша хата», «Ластівка», передмова до збірки «Коли ще звірі говорили», передмова до упорядкованого І. Франком видання «Галицькі народні казки» («з уст народу» записані О. Роздольським), твір «Байка про байку», першу частину якого можна розглядати як теоретичну розвідку, а також авторські коментарі до видань творів для дітей, в яких І. Франко розкривав засади, мотивації, завдання цієї специфічної галузі художньої творчості. Пояснення такого зацікавлення проблемою, на нашу думку, очевидне: письменник усі надії покладав на дітей і жив переконанням, що від того, якою є молодь, залежить майбутнє народу, а тому виховання дітей, у тому числі, а, може, й насамперед через літературу – вважав одним із найперших обов'язків кожного освіченого українця. Отже, як людина активної громадянської позиції, він не міг не перейматися проблемами дитинства, або, якщо говорити сучасною мовою, дитячої субкультури. Не вдаючись до аналізу названих

вище наукових розвідок, літературно-критичних статей І. Франка, вважаємо за потрібне узагальнити висловлені у них думки і погляди та виокремити, на наш погляд, найважливіші. По-перше, основне завдання творчості для дітей взагалі, у тім числі й власної, І. Франко вбачав у реалізації виховної функції. Однак у своїх поглядах він пройшов шлях від абсолютизації цієї соціально-функціональної складової призначення дитячої книги до глибокого і комплексного потрактування проблеми: дитячий твір покликаний не лише виховувати високі моральні якості майбутньої людини у царині так званого духовного виховання, а й розвивати її, даючи багато цінного пізнавального матеріалу, викликаючи допитливість, зацікавленість у нових знаннях, науках, різних проявах суспільного життя. Ці міркування письменника вважаємо цілком актуальними. Гіперболізація виховного значення дитячої літератури в історії її розвитку давала загалом негативні результати. Посилення дидактизму дитячої літератури відбувалося за рахунок художності. Догматизовані приписи соціалістичного реалізму мали особливо руйнівний вплив на літературу для дітей. Із виду художньої творчості вона перетворилася просто на знаряддя виховання підростаючого покоління в дусі, який тогочасна система вважала найпотрібнішим. Практика показала, що виховна функція у виданні для дітей не повинна ставати самоціллю. Не заперечуючи важливості виховної парадигми у сучасних дитячих творах, вважаємо за потрібне наголосити на тому, що дитяча книга повинна забезпечувати реалізацію комплексу взаємопов'язаних комунікативно-регулятивних функцій. А отже, виховна ідея має органічно сполучатися з іншими – пізнавальною, розвивальною, естетичною, випливати з конкретного змісту, з тих ситуацій, які змальовуються у творі; вона повинна сприйматися і усвідомлюватися читачем самостійно – через аргументованість, переконливість оцінок, через етичні та моральні моделі стосунків між героями, їхні вчинки. Надзвичайно важливо, щоб ці моделі були сперті на реальну дійсність, лише тоді вони становитимуть справжній ідеал для дитини, орієнтир для прийняття рішень. По-друге, багато пишучи про необхідність ретельного відбору лектури для дитячого читання, І. Франко розмірковував над тим, що сьогодні зв'ється якістю читання. Він слушно вказував на необхідність адаптувати літературний матеріал до дитячого сприйняття, при перекладах чи переспівах – до реалій українського життя, а також відзначав важливість новизни та оригінальності відібраних для публікування творів. Проблема якісної адаптації літературного та пізнавального матеріалу сьогодні дуже гостро постає у зв'язку з поширенням в Україні практикою видання ліцензованих видань. На жаль, часто лише механічно перекладені, вони ні за змістом, ні за формулою не відповідають інформаційним запитам, інтелектуальному та психологічному рівню розвитку сучасної української дитини-читача. Без адаптації за допомогою різноманітних засобів та прийомів логіко-композиційного, фактологічного, мовностилістичного, ілюстраційно-дизайнерського характеру такі видання не спроможні ефективно реалізувати відповідні цільові настанови. Адаптація вважається однією з провідних комунікативних стратегій у створенні сучасної дитячої книги (не випадково, ця проблема навіть ставала ключовою в обговоренні під час спеціальних наукових заходів: у 2005 році в Болгарії відбулася міжнародна наукова конференція під назвою «Адаптация като стратегия на детская литература». По-третє, І. Франко наголошував на необхідності правильно і точно обирати жанр, здатний надавати дитячому творові особливої естетичної виразності. Коли йшлося про наймолодших читачів, перевагу він віддавав анімалістичній («звірятій») казці. Для підлітків ефективнішими вважав пізнавальні оповідання – «...малі розкази із подорожей і історії із народного і родинного життя, де представлення

живе і ясне, спосіб вираження короткий, простий і зрозумілий. Наука, поправа і моральність повинні бути головними елементами і підставами таких сочиненій». Саме І. Франко одним із перших в українській філологічній науці дав наукове визначення казці: «т. є. оповідання, в якім дійсність переміщана з чудесним елементом, так що цілість являється свободним виплодом фантазії, без ніякої побічної, церковно-моралізуючої цілі. Оповідання сього роду, невірно названі деким «оповіданнями мітичними», майже всі завандрували до нас іздалекої чужини, з Азії та Єгипту, і являються, як про се легко переконатися з порівняного досліду, калейдоскоповим переписуванням та комбінування досить нечисленних мотивів». Він також запропонував свою типологізацію казки як фантастичного оповідання. По-четверте, у багатьох теоретичних працях і художніх творах письменник так чи інакше порушував питання естетичної виразності або поетичності красного письменства для юних, по суті, закладаючи основи теорії дитячої літератури. Він багато писав про цікавість та яскравість змісту як необхідні естетичні вимоги до дитячого твору. Бо нецікава дитяча книжка не знайде аудиторії, діти її не читатимуть. Одночасно І. Франко цілком слушно зауважував, що цікавість сама по собі не є і не може бути самоціллю, а тільки необхідною передумовою здорового морального розвитку дитини, виховного впливу на неї, наслідком уваги до її психології. По-п'яте, важливою складовою «поетикальності» – поетичності дитячого тексту Франко-письменник вважав вимисел, фантазійність, міфічність. Франко-науковець одночасно намагався розібрatisя у психології сприймання дітьми реального й фантастичного, сатири й гумору, художньої правди і художнього вимислу в їхніх взаємозв'язках і взаємовідношеннях, тобто у питаннях, які становили предмет постійних дискусій довкола дитячої літератури протягом усього ХХ ст. і які тривають й сьогодні. По-шосте, особливу увагу І. Франко звертав на мову дитячих творів, застерігав щодо використання дорослими у спілкуванні з дітьми дитячого «способу розмови», вказував на неприпустимість у дитячому творі ознак так званої «псевдодитячої» мови (зловживання зменшувально-пестливими суфіксами, імітацією звуків, звуконаслідувань, властивих дитячому мовленню, сюсюкання), а також сентиментальних прикрашань. По-сЬоме, І. Франко, який не відокремлював дитячу літературу від літератури «для дорослих», вважав, що немає тем і сюжетів, неприйнятних для дітей, немає спеціальної «дитинячої» манери розмови з маленькими читачами, а також гостро висміював видання, що демонстрували недовірливе ставлення до дитячого розуму, дитячого світосприймання і були здатні притлумити в дитині «здоровий смак». По-восьме, І. Франко вишукував ті твори дорослої літератури, які за своїми змістовими та естетичними критеріями могли бути корисними для дітей, адже саме критерій корисності для нього був визначальним. Корисними, на думку І. Франка, могли вважатися твори, зміст яких пов'язаний з власним досвідом дитини і, одночасно, дає можливість дитині розширити кругозір, осмислити нові для неї життєві поняття; твори, в яких світ зображені реалістично й правдиво (він виступав проти надмірної фантазійності, розважальності); твори, в яких є чітка ідеологічна складова і потужний виховний потенціал. По-дев'яте, розмірковуючи над власне дитячою літературою, тобто творами, писаними зумисне для дитячої аудиторії, І. Франко визнавав, що вони характеризуються особливими ознаками, зумовленими специфікою дитячого сприйняття: дохідливістю, цікавістю, веселістю, наявністю вигадки, домислу, емоційністю, здатністю впливати на почуття дітей, їхні переживання, силою давати відчуття насолоди, напруження, хвилювання. І. Франка не вважали дитячим письменником, однак ще за життя його казки і оповідання про дітей увійшли до

хрестоматій, читанок, збірників. Його твори посіли помітне місце у золотому фонді дитячої літератури – не лише української, а й світової. Цілеспрямовано писати для юних читачів І. Франко почав уже в 90-х роках XIX ст. тоді, коли сам увійшов у період свідомого батьківства. Саме власний досвід став, на нашу думку, серйозною мотивацією для того, щоб, попри неймовірне перевантаження поетичною, громадською та літературно-критичною працею, усе ж займатися літературною творчістю, адресованою дітям. Він творив для дітей різного віку – від найменших до юнаків, творив не спорадично, а серйозно і цілеспрямовано, переслідуючи благородну мету – виховувати поетичним словом найкращі людські якості у маленьких читачів. В історії української літератури Франкові тексти мали тим більше значення, що були на той час одними з перших художніх творів для юного читача.

Варто наголосити, що письменник не тільки сам активно долучився до процесу творення дитячої літератури, але й залучав до цього кращих тогочасних українських письменників: Лесю Українку, М. Коцюбинського, Л. Глібова, Олену Пчілку. В останнє десятиліття XIX ст. він надрукував близько тридцяти своїх художніх творів, переважно казок, у дитячому двотижневику «Дзвінок». Літературний доробок І. Франка представлений такими групами текстів: – віршованими казками, художніми обробками народних казок та оригінальними авторськими літературними казками для малят (за сучасною диференціацією – дошкільнят): це розважально-повчальні казки «Ріпка», «Киця», «Суд Святого Миколая» та ін.; – прозовими казками для старших дітей (сучасне – молодші школярі): це казки, що увійшли до збірки «Коли ще звірі говорили», зокрема «Заяць і їжак», «Лисичка і журавель», «Фарбований Лис» та інші не менш відомі казки; – оригінальними авторськими казками, написаними на запозичені сюжети: це поема «Лис Микита», «Абу-Касимові капці», «Коваль Бассім», що збагатили українську літературу новими сюжетами і долучили її до світової класики; – оповіданнями про школу і дітей з автобіографічними нотками («Малий Мирон», «Під оборогом», «Мій злочин», «Грицева шкільна наука», «Отець-гуморист», «Гірничне зерно» та ін.). Та з усіх жанрів очевидну перевагу І. Франко надавав усе ж казкам, побудованим на народних сюжетах, взятих з творчості різних країн світу, бо фольклор він вважав «скарбом усної прозової словесності людової». Осмислення проблем дитячого читання, літературної творчості для дітей у теоретичній площині, багатий творчий і перекладацький досвід, критичний аналіз того, що писалося і видавалося для дітей, допомогли І. Франкові висловити, а – головне – продемонструвати на реальних прикладах видання власних творів, а також упорядкованих ним навчальних виданнях, хрестоматіях, редакторські погляди щодо підготовки і випуску літератури, адресованої дітям різних вікових груп стосовно відбору текстів, особливостей їх адаптації до дитячого розуміння, композиції, мови викладу, перекладу, супроводу засобами науково-допоміжного апарату тощо. Готуючи до друку та перевидаючи власні твори для дітей та переклади, він керувався чіткими уявленнями про можливості дитячого сприйняття на різних етапах дорослішання тогочасної дитини, дбав про тематико-інформаційну адресність дитячої книжки, її морально-естетичну цінність та мовно-літературну принадність. Без перебільшення можна стверджувати, що науково-теоретична та літературно-критична діяльність І. Франка відіграла велику роль в розвитку сучасної йому української дитячої літератури, не втратила вона свого значення і в наш час.

Лекція № 7

Тема: Творчість М. Коцюбинського, В. Винниченка, М. Вінграновського для дітей

План

1. «Дитячі оповідання» М. КУоцюбинського.
2. Творчість В. Винниченка для дітей.
3. Поезія та проза М. Вінграновського для дітей.

Ключові слова та терміни:

Мета: ознайомити студентів із творчою діяльністю письменників, їхніми літературознавчими працями, творами для дітей; розкрити світове значення спадщини письменників; розвивати вміння знаходити потрібну інформацію, узагальнювати й систематизувати свої знання; виховувати любов і повагу до творчості українських письменників.

Методи: проблемна лекція.

Дидактичне забезпечення: портрети, книжкова виставка творів, презентації.

Література:

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Українська дитяча література. Маловідомі твори українських дитячих письменників II половини XIX ст. – I половини XX ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 280 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
3. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.
4. Історія української літератури XIX ст. / За ред. М. Яценка. – К. : Либідь, 1995.
5. Книга для читання у дитячому садку / Ред.-упор. О. А. Кузнецова. – Д. : Сталкер, 2002. – 320 с.
6. Українська дитяча література : [хрестоматія] / вступ, ст. та упорядкув. Л. П. Козачок. – К. : Вища школа, 2009. – 519 с.
7. Українська педагогіка в персоналіях – XIX століття / За редакцією О.В. Сухомлинської / навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, у двох книгах // «Либідь», - К., 2005, кн. 1., стор. 488 – 494.
8. Кузнєцов Ю. Напоєний соками багатуючої землі своєї... (творчість Михайла Коцюбинського в контексті європейського імпресіонізму) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2001. – № 5. – С. 25–40.
9. Винниченко В.К. Кумедія с Костем: Оповідання для середньої та ст.шк. віку/Післям.: В.Панченко, С. Присяжнюк; – К.: Школа, 2005. – 423 с.
10. Клочек Г. Про енергетику творчості В. Винниченка як інтегрований критерій й оцінки. / Наукові записки. – Серія філологічні науки. Випуск, 62, - К., 2005. – С. 3 – 11.
11. Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба. – Нью-Йорк, 1980. 5. Мацевко Л. Засоби характеротворення в малій прозі В. Винниченка // Дивослово. – 2000. - №4. – С. 11-17.
12. Фащенко В.В. У глибинах людського буття: Літературознавчі студії – Одеса: Маяк, 2005. – 640 с.

У дні реакції після подій 1905 р., коли було так багато темряви, письменник з вірою в перемогу грядущої революції писав у своїй чудо-новелі "Intermezzo": "...я повний приязні до сонця і йду просто на нього, лице в лиці... я дуже щасливий, що стрічаюся з ним тут, на просторі, де ніхто не затулить його обличчя, і кажу до нього: сонце! я тобі вдячний. Ти сієш у мою душу золотий засів – хто знає, що вийде з того насіння? Може, вогні?". Великим сонцептологом сприймають українського революційно-демократичного письменника Михайла Коцюбинського і сучасні читачі його творів.

Прагнення Коцюбинського писати для дітей появилося під впливом педагогічної діяльності. Складши екстерном іспит на народного вчителя, він поїхав в село Лопатинці, що на Вінниччині. Із спогадів сучасників видно, що Коцюбинський "залишив пам'ятний слід у житті лопатинців ... чимало людей у селі навчилося любити й поважати книгу..."¹.

До класики дитячої літератури заслужено відносять три оповідання Коцюбинського: "Харитя", "Ялинка", "Маленький грішник". Прочитавши їх, краще розуміємо справедливість оцінки, даної українському письменникові Горьким: "В світі ідеї краси і добра, — писав Горький у статті "М.М.Коцюбинський", — він "своя" людина, рідна людина, і з першої зустрічі він будить жадобу бачити його якнайчастіше, говорити з ним більше.

...Він якось особливо близький до хорошого, і в ньому кипить органічна гидливість до поганого. В нього тонко розвинена естетична чуйність до доброго, він любить добро любов'ю художника, вірить у його переможну силу, і в ньому живе почуття громадянин, якому глибоко і всебічно зрозуміло культурне значення, історична вартість добра».

У своїх оповіданнях Коцюбинський розглядає дитину не лише в певних життєвих ситуаціях, а й заглибується у її внутрішній світ. А тому, що він "якось особливо близький до хорошого", то бачить там тільки гарне. Навіть Дмитрика він назвав "маленьким грішником", бо то не зла дитина, просто надто сильними є його пориви до щасливого, веселого дитинства, які ще не вміє гамувати.

Оповіданням "Харитя" захоплювалися вже сучасники Коцюбинського: "У такій невеличкій приповістці ще такого багато сказано! Та як сказано! Чистою, як кринична вода, народною мовою; яскравим, як сонячний промінь, малюнком; невеличкими, домірними нарисами, що розгортають перед очима велику – безмірно велику – картину людського горя, краси світової, виявляють безоднію глибину думок, таємні поривання душі, забої невеличкого серця!.. Та так тільки справжній художник зможе писати!"³.

Коцюбинський симпатизує своїм краянам, наділяє їх привабливими рисами зовнішності, багатим внутрішнім світом і, основне, показує їх уміння протистояти жорсткому, байдужому, світові експлуататорського суспільства. Пестливими словами твориться портрет Хариті. У неї "русява, аж біла, голівка", "личенько у неї смугляве", "ластівкою припадає до хворої матері", а яким приемними є "запечені на сонці рученята, що жваво бігали від одної роботи до другої". На портреті Дмитрика ("Маленький грішник") розкривається страшна нужда міської бідноти. Від недоїдання у нього бліде обличчя, "на Дмитрикові була стара руда материна юпка з клаптиками вати, що висіли крізь дірки з пошарпаної одеждини, довгі рукави теліпались нижче рук, заважали йому. Русяву головку прикривав старенький картузик з одірваним козирком".

Дієт в оповіданнях Коцюбинського показані в різних життєвих ситуаціях, кожна з яких потребує виявлення значних внутрішніх сил, характеру. Маленькі герої виходять переможцями над собою і над обставинами. Всіх їх – Харитю, Василька, Дмитрика – ріднить любов до своїх батьків. Це, власне, найбільше зворушує у згаданих творах. Щоб

потішити хвору матір, врятувати сім'ю від голоду, Харитя сама спозаранку йде в поле жати жито. Пейзаж, створений справжнім художником слова, посилює враження її загубленості серед полів, контраст між життям дівчинки і природи: "Босі ноженята ступали по втоптаній стежці, над головою, межи колосками, синіло небо биндоюкою, а з обох боків, як стіни, стояло жито й шелестіло вусатим колоссям. Харитя опинилася наче на дні моря".

В оповіданні "Ялинка" хлопчик перемагає свій біль, коли батько рубає подаровану йому ялинку. Дорого це коштує дитині. З глибоким психологізмом змальовано під час рубання ялинки паралельно стан хлопчика і "стан" дерева: "Ялинка затремтіла від низу до вершечка, наче злякалась несподіваного лиха, і кілька зелених глиць упало на сніг. Яким рубав, а ялинка тремтіла, як у пропасниці. Василькові здавалося, що вона от-от застогне". Потім, щоб не бачити свіжого пенька, він закидає його снігом.

Любить свою матінку і Дмитрик – маленький грішник. Нагулявшись, він повертається додому і згоден, щоб мати його покарала, аби тільки почути її руку на своїй голові, бути поряд з нею. Смерть матері сколихнула його до глибини, і, зворушений, змучений сумлінням, що не вберіг її, Дмитрик постановляє жити чесно, заробляючи на хліб працею, не водиться з такими розбещеними вулицею дітьми, як Гаврило і Марійка.

Дитяча література була в колі інтересів Коцюбинського протягом всього життя. У 1912 р. в листі до молодого Павла Тичини він писав: "У нас, наприклад, дуже слаба література для дітей, і коли б хто зробив переклад кращих російських творів для дитячої літератури...".

Володимир Кирилович Винниченко(1880 –1951)видатний громадський і літературний діяч першої половини 20 століття. На думку І.Дзюби, письменник був одним з тих мислителів і майстрів художнього слова, які йшли від українського життя до світових ідей, бачили в українському світове, загальнолюдське. В.К.Винниченко народився в Єлисаветграді у незаможній сім'ї. Батько чумакував, мати належала до міщен. Навчався в Єлисаветській гімназії.

У 1901 році вступає до Київського університету на юридичний факультет, та за активну політичну участь у 1902 р. був виключений із лав студентів. Перші твори В.Винниченка поема «Повія» та оповідання «Народний діяч» –написані 1901 року. У наступні роки з'являються його численні твори різних жанрів. Зокрема «Біля машини», «Щаблі життя», «Чужі люди», «Між двох сил» тощо.

Його твори зразу ж привернули до себе увагу і читачів, і критиків. М.Коцюбинський зазначав: «Кого у нас читають? Винниченка, Про кого скрізь йдуть розмови, як тільки річ торкнеться літератури? Винниченка. Кого купують? Знов Винниченка». А І.Франко із захопленням констатував«Серед млявої тонко артистично та малосилої або ординарно шаблонної та безталанної генерації сучасних письменників виринуло щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишенню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом, як саме життя, в суміші українське, московське, комічне й чисте, як срібло, що не має меж своїй ...пластичній творчості».

В.Винниченко, виступаючи у жанрі прози, значно розширив її тематику і дав колоритні образи бідної сільської дітвори («Бабусин подарунок»). Його кращі дитячі твори увійшли до збірки «Намисто» (1989). Гостро сюжетні, яскраво-

барвисті за своєю художньою формою, вони написані з позиції соціальної справедливості. У своїх творах письменник глибоко проникає у дитячу психологію, показує різноманітні характери, долі маленьких героїв. Так у творах, об'єднаних спільною назвою «Намисто», де автор показує тяжке життя дітей, перше, що впадає в око це те, що кожному з оповідань письменник дає назву народної пісні. І це не випадково. Адже кожен твір – це своєрідна ілюстрація до тем народних пісень. Оповідання вилилися з душі автора й прозвучали, як пісні. Діти простих трудящих і багатіїв, діти-сироти – герої цих творів. В оповіданні «Віуть вітри, віуть буйні...» йдеться про хлопчика Гриня із заможної селянської сім'ї, який є домашнім «владикою», бо на всі його примхи зважають, усім його вчинкам потурають. І зовсім інакше описується дівчинка, яка служить у сім'ї Гриня. Звати її було Санька. Робила все, що скажуть її хазяї, але все одно не могла додогодити їм. Та ще крім того, через Гриня їй попадало, бо який не маленький, а все ж і йому покомандувати хочеться. Та ось залишившись одного вечора без батьків, хлопчик боїться пітьми, якихось таємничих сил, домовика, кличе до себе Саньку, яку дражнив Рябухою і просить її розповісти казки. Вони міняються ролями, тепер вже Санька владика і вона не хоче віддавати своєї влади, пропускати можливість познущатися над слабким «ворогом». І лише після того, як Гринь дає їй цукерок і зовсім нову копійку. Санька погоджується сидіти з Гринем і розповідати йому казку. Вона розповідає Гриню казку, яка схожа на правдиву історію про її сирітську долю. Казка розкриває душевні страждання дівчинки, яку ніхто не любить й не жаліє, бо вона сирота, бо вона негарна. «І зробив той чоловік дочечку за наймичку в себе. Та ніхто її не любить, бо вона ряба та погана. І нікого в неї немає – ні мами, ні тата, кругла сирота в світі божому.» І серце хлопчика переймається жалем, і він каже їй: «Я буду любити тебе, Саню.» Саня тихо заводить пісню «Віуть вітри, віуть буйні»: Гринь згадує, що цю пісню співала його мати, але ніколи так «жалко не було, як сьогодні» «...тільки ж тоді та й полегша, як гірко заплачу». Продовжує співати дівчинка, ніби розповідаючи про свою долю. І слізози вже самі катяться по щоках Гриня, і йому справді стає легше. Так співає Саня, аж поки зрештою, обое засинають, помирені співчуттям одне до одного і жалісливою піснею. І не думає Гринь, що хтось сидить за пічкою, що він віддав цукерки Сані, не думає й дівчинка, що в ній тарілки не помиті, що, можливо, її завтра будуть бити.

Особливістю оповідань В. Винниченка для дітей і про дітей є те, що він не прагне за всяку ціну до стисlostі, навпаки, розповідає, як кажуть, з усіма «подробицями», з яких постають реальні побутові обставини, в яких живуть герої, вимальовуються неповторні характери дітей і дорослих. У своїх творах про дітей В. Винниченко звертається до ідей гуманізму, закликає любити близького, творити добро.

З-поміж своїх однокурсників, слухачів Московського інституту кінематографії, студент Микола Вінграновський, здавалось, нічим особливим не вирізнявся. Хіба що в погляді строгих очей світилась невловима лагідна задума та в ставній постаті відчувалася рішуча рвійність. Всім серцем тягнувся він до романтичної піднесеності й заземленої, суверої правди життя в кіно, на що не міг не звернути увагу його великий вчитель, славетний Довженко. І юний актор згодом зіграв роль головного героя у його фільмі "Повість полум'яних літ". Відтоді Микола Вінграновський не пориває зв'язків з кіномистецтвом, працюючи на Київській

кіностудії ш. О. П. Довженка, як актор і як режисер...

Народився Микола Степанович Вінграновський 7 листопада 1936 року в місті Первомайську на Миколаївщині в селянській сім'ї. Тоді, як згадував пізніше, він ще не знов, крім степу, нічого — ні Дніпра, ні лісів, ні Десни, ні Довженка. Тільки куди гляне — степ, і степ, і степ. Далі — була війна, тяжкі повоєнні роки. Школу закінчив уже вісімнадцятирічним хлопцем. Вступив до Київського < інституту театрального мистецтва, згодом О., Довженко запросив його до Московського всесоюзного державного інституту кінематографії.

У студентські роки Микола Вінграновський почав писати вірші й друкувати їх у пресі. Через рік після того, як закінчив інститут і знявся в довженківському фільмі, видав свою першу книжку поезій "Атомні прелюди". Далі побачили світ збірки віршів "Сто поезій", "Поезії", "На срібнім березі", "Київ".

В літературу для дітей Микола Вінграновський прийшов з оригінальними поезіями, видавши збірки "Андрійко-говорійко" (1970), "Мак" (1973), "Літній ранок" (1976), "Літній вечір" (1979). Далі почав активно працювати в прозі. З під його пера вийшли книжки повістей та оповідань "Первінка" (1977), "Сіроманець" (1977), "У глибині дощів" (1979), "На добраніч" (1983).

За прозові твори для дітей письменникові присуджено в 1984 році Державну премію ім. Т. Г. Шевченка.

Микола Степанович Вінграновський народився 7 листопада 1936 р. в м. Первомайську на Миколаївщині в селянській сім'ї. Вищу освіту здобув у Всесоюзному державному інституті кінематографії, де запізнався з О. Довженком і ще студентом знявся в його картині "Повість полум'яних літ". Моральний максималізм, довженківський титанічний порив до краси і правди, до сонячних і голубих висот народного духу визначили творчий шлях Вінграновського, обдарованого винятковим художнім талантом. Майстер поетичного образу, характерник живого слова, виплеканого в долонях свободи під сонцем України, він, як ніхто інший, має право саме так говорити з Довженком — через літа недолі й долі, через саму межу життя і смерті, мовби стоять вони пліч-о-пліч на крутих берегах, вдивляючись у тільки їм відкриту далеч:

Учителю, уже ми вдвох з тобою...

Немолодість твоя і молодість моя...

І ріки з водами, і вечір за горою,

І ранку під горою течія...

Давида тремоло і тремоло Хорива,

Учителю, воно й сьогодні в нас.

Наш час душі з того усього плива,

Наш час душі — неперебутній час.

Не обласканий владою і почестями (тільки 1984 р., та й то "за збірки творів для дітей", він удостоєний нарешті Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка), М. Вінграновський — поет, прозаїк — божий дар української культури. У невідому досі художню сполучу поєдналися в його творчості героїчна етика рідного народу і рідкісне відчуття прекрасного, енергія безсмертних образних значень, якими повниться світ навколо нас. "Ще пахне хвиля яблуком і тілом, 1 сушить голову за цвітом своїм мак", "Я вас люблю, як сіль свою — Сиваш, як ліс у грудні свій листок останній", "Під темними вітрилами ночей Сюди, сюди, на ці шовкові води, На синій звук любові і свободи, На синю Рось, що в снах моїх тече"... — так уміє тільки

Микола Вінграновський.

Його перша книжка віршів "Атомні прелюди" була видана 1962 року і принесла звихрений, пройнятий передчуттям життєвого безмежжя образ епохи і людини, що обтрушуvalа з себе кайдани догматизму і поривалася в незвідані світи. Це було захоплене вітання творчої наснаги і духовного космосу, що розповилися народові після сталінського мороку. Тут сяяло сонце і злітав усеможний Демон оновлень і перетворень, торжествувала молода краса, рівна правді життя:

Тривого моя! Катерино! Ходім!

За вікнами в травах така дзвінколунність,

Що землю свою у труді молодім

Обнімем з собою й покотимо в юність.

Останніми роками М. Вінграновський звернувся й до прози. З'явилася низка його повістей, ("Вечір над Десною", "Сіроманець" та ін.), які здобули читацьке визнання і ще раз засвідчили винятковість його художнього обдаровання. І в прозі він зберігає головні риси свого стилю, доводячи кожну фразу, до філігранної точності і художнього лаконізму. Окрім іншого, його проза спростовує зроджену деякими літературними зразками думку, буцімто проза поетичного характеру — обов'язково розсоложена й багатослівна.

Невдовзі має вийти друком його новий твір — роман "Наливайко", на який всі втамнічені в мистецьку робітню Вінграновського покладають великі надії. Але це вже розмова про дещо іншу сферу діяльності Миколи Вінграновського (а ще ж є . кінорежисура — ним поставлено фільми "Берег надії", "Климко" та ін.).

Лекція № 8

Тема: Новітня українська література для дітей ХХ ст

План

- 1.Загальна характеристика новітньої літератури для дітей.
- 2.Дитяча література початку ХХ століття.
- 3.Розвиток літератури для дітей у середині ХХ століття.
- 4.Дитяча література кінця ХХ століття.

Мета: з'ясувати особливості новітньої літератури для дітей; усвідомити значення, роль літератури цього періоду для подальшого розвитку.

Методи: проблемна лекція.

Дидактичне забезпечення: презентація.

Література:

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Дитяча література. Твори українських письменників II половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 480 с.

2. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.

3. Допитливим чомускам : Книга для читання дітям п'ятого року життя / А. А. Смець та ін.; заг. ред. О. В. Джежей. – Х. : Вид. група «Основа», 2007.

4. Історія української літератури ХХ ст. У двох книгах / За ред. П. Дончика. – К. : Либідь, 1998.

5. Костюченко В. Літературними стежками. Нарис історії української української літератури для дітей ХХ століття / Віктор Костюченко. – К. : К.І.С., 2009. – 344 с.

Складовою частиною загального літературного процесу є твори для підростаючого покоління. Радянський період безпосередньо наклав відбиток на даному виді друкованої продукції, оскільки величезна увага приділялася вихованню майбутніх будівників комунізму. Суттєву допомогу в цій справі повинні були надати органи цензури, що ретельно контролювали змістове наповнення видань.

У спеціальній «Інструкції по вилученню шкідливої літератури з читалень, книгарень та кіосків ринку» (1925 р.) йшлося про визначення тематики книг, котрі підлягали безумовній забороні. Так, серед них істотну частину склали педагогічні твори, а саме: «книги про виховання в дусі основ старого устрою, релігійність, монархізм, націоналістичний патріотизм, мілітаризм, шанобу знатностей та багатства. Книжки, що змішують науку з релігійними вигадками, міркуваннями про божу премудрість». Щодо дитячої літератури також заборонялися видання, що своїм змістом «ініціюють та розвивають звірині та антисоціальні почуття (пересуд, націоналізм та релігійність)».

Надалі постановою Колегії НКО 1929 р. розглядалася перспектива використання казок Г.-Х.Андерсена. Зважаючи на те, що в останнім періоді творчості автор «відбив настрої буржуазії, що перемогла феодалізм і стала в суперечність з ідейними гаслами пролетаріату», НКО наполягав на переробці творів як таких, що не співвідносилися із завданнями соціалістичної педагогіки. Цензори, у свою чергу, побачили у ряді виданих дитячих казок «всі шкідливі риси містицизму, патріотизму, шукання маєтних класів, примиренство і т.ін.».

За вказаними фактами 1930 р. НКО оприлюднив циркуляри «Про керування списком дитячих п'єс» та «Про вимоги до дитячої п'єси», за якими були опубліковані «Вимоги до п'єси для дітей», підготовлені на основі тез ЦК ЛКСМУ «Дитяча книжка в реконструктивну добу». Як зазначалося в останньому документі, доба соціалістичної реконструкції характеризувалася рішучим наступом на капіталістичні елементи міста й села, що сприяло загостренню класової боротьби. У цьому контексті одним з наймогутніших знарядь впливу партії на маси розглядалося друковане слово.

Враховуючи важливість даного періоду, перед українською дитячою книжкою ставилися наступні завдання:

1. Формувати матеріально-діалектичний світогляд, активно боротися з намаганнями нав'язати їм «вороже світорозуміння», ідеалістичне бачення світу.

2. Сприяти становленню пролетарсько-класової свідомості, гострої ненависті до класового ворога.

3. Виховувати в дусі пролетарського інтернаціоналізму, викриваючи шовінізм та національну ворожнечу.

4. Організовувати підростаюче покоління для участі в соціалістичному будівництві, навчити його активно долати перешкоди.

5. Забезпечити політехнічне виховання дітей, прищеплюючи їм навички колективної праці.

Головними аспектами нового тематичного наповнення повинні були стати такі

теми, як класова боротьба в усіх проявах, соціалістичне будівництво, реконструкція промисловості, перебудова сільського господарства, форми людської праці, соціалістичне змагання, радіофікація, електрифікація тощо. Рішучий наголос робився на висвітленні соціалістичного сьогодення. Стосовно ретроспективного ракурсу в дитячій літературі, історичне минуле належало зображувати в контексті революційного протистояння з капіталістичним світом.

Виходячи з окреслених настанов, на таку форму дитячої літератури, як казка, накладалося суворе «табу». Педагоги радянської школи дійшли до висновку, що властивості жанру казки (перекручування дійсності, відрив від часу й простору, ігнорування причинного зв'язку, надприродна фантастика) заважають процесу виховання матеріалістичного світогляду у підростаючого покоління.

До форм дитячої художньої літератури ставилися такі вимоги:

- 1) літературно-художній виклад,
- 2) струнка композиція,
- 3) бадьоро-емоційний тон,
- 4) «проста» образна та багата мова.

Дитячі твори, що не вкладалися у загальний ідеологічний контекст, заборонялися органами контролю й, відповідно, вилучалися з обігу та направлялися (у кращому випадку) до бібліотечних спецфондів (своєрідних концтаборів творів друку) або (в гіршому) – на переробку до паперових фабрик під гаслом нестачі паперу для держави.

Ідеї відродження духовних цінностей нашого народу після проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. дали поштовх новому піднесенню літератури для дітей. Вона стала більш різноманітною за формами і жанрами, глибшою і цікавішою за змістом. Юним читачам почали поверматися заборонені свого часу твори для дітей і про дітей В.Винниченка, М.Йогансена, Д.Яворницького, Б.Антоненка-Давидовича, С.Васильченка, перекладні видання. Натомість, не зважаючи на скасування системи спецфондів, спостерігається певна однобокість стосовно перевидання ретроспективних творів українських письменників. На жаль, досить часто популяризуються роботи одних і тих самих авторів. На цьому фоні процес розкриття надбань учорашніх спецфондів іде дуже уповільнено.

У 1917-1918 роках, попри всілякі ідеологічні перешкоди, в українську дитячу літературу постійно приходили талановиті автори, народжувалися нові жанри, оновлювалась манера оповіді. Так, у другій половині 20-х років ХХ століття з'являються перші пригодницькі та науково-фантастичні твори, яких дореволюційна література для дітей не знала. Популярними стають так звані шкільні повісті. Новогозвучання набуває літературна казка, розвивається історична проза й драматургія для дітей. («Дитяча розвага» С.Палінички; хрестоматія рідного письменства «Віночок» (містить твори Б.Грінченка, О.Стороженка, Г.Галайди, М.Коцюбинського, Є.Гребінки, Л.Глібова, Л.Боровиковського); буквар «Граматка» Т.Лубенця; п'єси для дитячого театру Л.Чорновуса; читанки з рідної мови, укладені С.Черкасенком і зредаговані С.Русовою, та багато інших. Саме такі, втрачені свого часу, духовні скарби здатні сформувати світогляд сучасного маленького українця.

Початок ХХ століття ознаменувався бурхливим розквітом літератури для дітей. По-перше, напрацювання XIX століття створили міцне тематично-жанрове підґрунтя. По-друге, розвивається видавнича справа. По-третє, українська література початку ХХ століття в основі своїй перетворилася на ідеологічну зброю (література для дітей теж не

могла лишитися поза цим процесом).

Особливо популярними в цей період стають історичні та побутові оповідання, що зображують загострення суспільних стосунків та спонукають до боротьби. Традиційна казка початку ХХ століття сповільнюється розвиток, натомість набуває поширення жанр революційної казки. Такими ж ідеями пронизані й поетичні та драматичні твори перших двох десятиліть.

Такому розвою, безумовно, сприяло те, що з березня 1917 року в часи Української народної республіки, з української мови знято всі заборони, а тому збільшується кількість видань українською мовою, урізноманітнюється їхня тематика, публікуються книжки для просвіти народу, створюється Вища навчальна академія наук, активно започатковується вивчення української мови і вироблення наукових зasad творення національної термінології. Проголошене гасло соборності України сприяє й активізації процесів зокрема варіантів української літературної мови. Відомий «Стилістичний словник» І.Огієнка (1929) орієнтує на загальнолітературні норми, сформовані на середньонаддніпрянських говорах української мови.

Усі ці процеси 20-х років були ознакою відображення української державності й пов'язаною з нею національномовною політикою, що впливала на функціонування літературної мови в культурі, освіті, війську, релігії, взагалі в державі.

У цей період для дітей продовжують писати *Іван Франко*, *Леся Українка*, *Михайло Коцюбинський*, *Олександр Олесь*, *Степан Васильченко*, *Борис Грінченко*, *Володимир Винниченко*.

Триває робота над збиранням фольклорних творів та впорядкуванням збірок.

Третє десятиліття пов'язане з приєднанням до імперії довколишніх народів, під тиском імперської політики до літератури входить жанровий різновид поетичних та прозових творів, що мали інтернаціональне звучання.

У цей період для української літератури настає не найкращий час. Відсутність національної держави і позначається на українській культурі й, зокрема, через мовну політику, яка впливала на літературу, на основі статусу недержавності української мови виникає суперечність між потенційними можливостями української мови та її використанням у різних галузях суспільного буття. Відбувається порушення між усною і писемною мовами. Маючи світового рівня перекладацьку школу, розвинені традиції перекладознавства в Україні, українська література залишається тепер без власних перекладничих словників з англійської, французької, німецької й інших мов. Натомість з'являється велика кількість російсько-українських словників. Починається активне зросійщення всіх сфер українського суспільства.

Українська ідея, що набула в цей час поширення і розвитку, потрапляє під імперську розправу. Письменники, які мали можливість виїхати, їдуть за кордон. Це перша хвиля краківської літературної еміграції ХХ століття.

Емігранти об'єднуються в національні культурні осередки. Створюються Празька (Олександр Олесь. Т.Білецька й ін.) та Нью-Йоркська (Богдан Бойчук, Юрій Тарнавський, Богдан Лепкий, Богдан Рубчак та ін.) літературні групи. Їхня творчість була заснована на засадах спогадів та ностальгії, що стали основними темами творчості письменників-емігрантів.

У кінці третього – на початку четвертого десятиліття ХХ століття створюються потужні видавництва літератури для дітей: «Радянська школа» (спрямовує свої зусилля на видання шкільної літератури), «Держлітвидав». Та найголовнішим осередком видання книги для дітей все ж варто назвати видавництво «Дитвидав УРСР», що в 1964

році змінить свою назву на «Веселка» й продовжить роботу над виданням переважно літератури для дітей. Проте перелічені видавництва працюють під суворим наглядом і постійним втручанням держави. Ідеологізація набула небезпечних розмахів. Жоден письменник не мав можливості працювати публічно без творів, призначених для ідеологічної кодифікації в суспільній свідомості ролі існуючого режиму.

У цей складний для української нації період до літератури приходять такі письменники, як *Андрій Малишко*, *Платон Воронько*, *Наталя Забіла*, *Марія Пригара*, *Оксана Іваненко*, *Володимир Сосюра*, *Павло Тичина*, *Максим Рильський*, *Борис Харчук*, *Андрій Головко* та інші талановиті митці слова. Частину своїх творчих надбань вони присвячують дітям.

Одним із неперевершених пейзажних ліриків і патріотів став **Максим Рильський**. Окремою яскравою сторінкою в літературі є пейзажна лірика **Павла Тичини**. Оповідання **Бориса Харчука** ознайомлюють маленьких читачів із довколишнім світом, навчають добра і любові. Короткі за обсягом, з ненав'язливим виховним аспектом і цікавим сюжетом, вони легко прочитуються й недовго залишаються в дитячій пам'яті («Як ведмідь зимує», «Над чистим озерами», «Бузьки», «На сніговій галівині», «Калина» тощо).

Платон Воронько та **Наталя Забіла** все багатство своєї творчості присвятили дітям. Вірші Платона Воронька сюжетні. Головними героями поет обирає звірят: кошенят, песиків, зайчиків, а також маленьких дітей. Створює веселу і цікаву сюжетну лінію („Кіт у чоботях”, „Хвостик ніде діти”, „Не такий апельсин”, „Смачна корзина”, „Кіт збирався до роботи”, „Квітень”, „Полотно”, „Став журавель”, „Липка”, „Ніколи не хвались” тощо). Творчість Наталі Забіли багатогранна – це і талановита поетеса, її активна збирача фольклору, і цікавий прозаїк. Вона укладає збірки народних казок, здійснюючи літературну обробку фольклорного масиву. Результат – серійні та багатотомні видання фольклорних творів („Іван-богатир”, „Козак Мамалига” тощо).

Багато уваги усній народній творчості приділяє **Марія Пригара** („Козак Голота”). Впорядковує багатосерйні видання, які адресувалася дитячій аудиторії. У її виданнях вироблена власна система цінностей.

Війна та повоєнний час накладають свій відбиток на літературний процес, вводячи державні та суспільні пріоритети, образ вождя в дитячу літературу. Зразком таких творів стала творчість **Олеся Донченка**, зокрема його повість на воєнно-патріотичну тематику „Юрко Васюта” та роман „Золота Медаль”, для багатьох літераторів (особливо фронтовиків) стають зразком дидактичної однозначності після 1953 року.

Тему воєнних років розробляє **Оксана Іваненко** („Пошта прийшла”, „Школа”). У творах письменниці перетинаються особисті трагедії героїв та автора. Подібні мотиви можемо простежити й у творчості Бориса Комара, Олександра Пархоменка, Віктора Кави, Станіслава Тельнюка, Дмитра Ткача.

З часом до літератури повоєнного періоду починають проникати ознаки загальнолюдських підходів, розмиваючи ідеологічне нашарування. Період творчого піднесення й повернення до традицій художності в українській літературі спостерігається у творчості покоління шістдесятників. Розвиваються нові жанри літератури й дитячої, зокрема фальшивих, статистичних героїв замінюють веселі й дотепні, у літературі для дітей входить жанр гумористичної прози (нові книги Юрій Збанацького). З'являється жанр гумористичної поезії (Грицько Бойко). Беручи за основу сюжетно-композиційні мотиви народних казок, автори творів аналізують

загальнолюдські цінності, конфлікти починають відображати зіткнення сил добра і зла у первісному розумінні цих понять. Хоча не можна сказати, що твори повністю позбавилися ідеологічного нашарування. У кінці 60-х років велику аудиторію зацікавлених читачів збирає казка Л. Глазового та Б. Чалого „Про відважного Барвінка та Дзвоника”, написана на замовлення журналу „Барвінок” та видана окремою книгою в 1958 році. Захопливий, динамічний пригодницький сюжет, незвичайний і цікавий новий герой – все це приваблювало маленьких читачів.

Казка „В країні сонячних зайчиків” уводить до літератури нове ім’я – **Всеволода Нестайка** й одразу ж робить автора популярним (це був перший твір митця). Хоча казка й не позбавлена ідеологічного нашарування, все ж має цікавий ґрунтовний сюжет, яскраві образи головних героїв, не спрошене, чітке протистояння сил темряви та світла. Цікавим є й те, що у фіналі твору автор не виносить остаточної перемоги добра над злом. Таким чином, заклик попередніх років про знищення ворога замінюється на ствердження одвічного співіснування двох протилежностей.

На початку 70-х років з’являється ще одна цікава повість-казка „Пригоди чорного кота Лапченка, описані ним самим”. Твір є продовженням світової традиції (відчутний вплив творів Е.Гофмана та Н.Сосекі) зображення дійсності через призму кошачого сприйняття. Це допомагає автору з гумором обіграти різноманітні суспільні явища та здійснити викриття морально-психологічних типів.

Імперська розправа над літераторами-шістдесятниками викликала нову хвилю літературної еміграції. У літературі для дітей знову з’являється тенденція до посилення виховного моменту. Критерії естетики переходято до розряду другорядності; гумор, розкутість, фантазія та конфліктна неоднозначність ставляться під сумнів.

Друга половина ХХ століття позначена певним занепадом літератури для дітей, і літературного процесу взагалі.

За умови єдиної середньої освіти та ролі мовного виховання через засоби масової інформації, з урахуванням вторинності української мови щодо офіційної російської відбувається глобальне зросійщення українського суспільства. Літератори, які перебувають на цей час у літературному процесі, не в змозі самотужки впоратися з такою складного суспільною проблемою. Відбувається розрив між літературним твором і його потенційним реципієнтом на мовному і свідомому рівнях. Хіба що тільки література для дітей залишається в більш-менш вигідних умовах і її аудиторія не зменшується, попит на неї зростає.

У кінці 60-х – на початку 70-х років складається ситуація, коли всі більш-менш вартісні твори для дітей з’являються з-під пера недитячих письменників – Петро Панч, Анатолій Шиян, Іван Сенченко та інші „дорослі” письменники звертаються до дитячої тематики.

У цей час до літературного процесу в галузі літератури дія дітей долучаються такі талановиті митці: поети – Ірина Жиленко, Дмитро Білоус, Андрій Мястковський, Дмитро Череднеченко, Ганна Чубач, Олекса Лупій та інші, популярними стають оповідання Євгена Гуцала, повісті Андрія Дімарова та Ніни Бічуї; казки, оповідання та повісті Григора Тютюнника („Климко”, „Вогник далекого степу”, вірші Андрія Малишка (окрім з яких стали хрестоматійними - „Помагай”, „Чому чапля стоїть на одній нозі”, „Ніколи не хвались” та ін.), Івана Драча, Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Василя Симоненка („Цар Плаксій та Лоскотун”), також твори Михайла Стельмаха („Гуси-лебеді летять”). Твори цих письменників підносяться над сухими приписами й регламентаціями, що існували на той час в літературі.

Окремо варто сказати про доробок Миколи Вінграновського (повісті „Первінка”, „Сіроманець”, оповідання, казки, численні вірші). Твори М.Вінграновського звернені не лише до дітей. Втім є автори, які працюють винятково для дитячої аудиторії. Так у жанрі літературної казки для дітей працює Юрій Ярмиш. Постійно для дітей працюють Наталя Забіла, Марія Пригара, Марія Познанська та ін. У кінці 70-х років стає популярною трилогія Всеволода Нестайка „Теодори з Васюківки”.

Наприкінці 70-х років – впродовж 80-х років творчість окремих письменників свіжим струменем вливається до літератури – це і поет-пейзажист, творець-мариніст для дітей Анатолій Качан, талановита перекладачка і цікава письменниця Марина Слов'янова, запальний гуморист Грицько Бойко, поетеса з тонким чуттям гармонії Ганна Чубач, поет-народознавець Дмитро Білоус, поети і прозаїки Михайло Слабошицький, Василь Рутківський, Анатолій Камінчук, Петро Перебийніс. На цьому фоні вигідно вирізняються твори авторів, що звертаються до дітей розвинених і розумних (Микола Вінграновський, Євген Гуцало, Григорій Тютюнник та ін.)

Та суспільні зміни 80-90-х років принесли з собою перерозподіл влади, а також перерозподіл інтелектуальної та майнової власності імперії. Регіональні бібліотеки збідніли і заради виживання почали скорочувати свої площі, передаючи вивільнені приміщення комерційним структурам. Настала загрозлива літературна мовчанка. Книжковий ринок України захлюпнув паводок зарубіжної книги.

Літературний процес для дітей у ХХ столітті розділився на три основні періоди:

- початок ХХ століття – бурхливий розвиток літературної галузі, впровадження нових жанрів, створення перших видавництв для дітей та впровадження нових періодичних видань для найменшої читацької аудиторії;
- середина ХХ століття – ідеологізація літератури для дітей, установка на викорінення національної свідомості, фізичне винищенння національної, культурної еліти України;
- кінець ХХ століття – економічний занепад видавничої діяльності, що спричинив літературний спад і неефективність галузі та зумовив наплив на інтелектуальний ринок іноземних літературних цінностей.

Причин занепаду літератури для дітей кілька:

- по-перше це – ідеологічна війна, щоздійснюється протягом майже всього минулого століття та фізичне винищенння літературної еліти;
- по-друге, економічний занепад видавничого сектору;
- по-третє, стрімка зміна психології нової людини, народженої в умовах відкритого інформаційного простору. Читач уже готовий до сприйняття експресивно-динамічної літератури, що відповідала б його широким питанням, а письменство, виховане на кращих традиціях класичної культури ще неспроможне відповісти на запити читача нового покоління, продовжуючи створювати класичні літературні зразки. Нинішня література стоїть на порозі глобальних змін. Незмінною залишається лише основа основ літератури для дітей – її пізнавально-виховний характер.

Лекція № 9

Тема: Сучасна українська література для дітей

План

1. Твори М.Сингаївського та Катерини Перелісної у дитячому читанні.
2. Тематичне розмаїття творів Ігоря Січовика.
3. Творчість Р. Завадовича для дошкільнят.
4. Казки І.Андрusяка, Б.Харчука та ін. – прекрасна сторінка дитячої літератури.

Мета: ознайомити із надбаннями сучасної дитячої літератури, систематизувати знання; прищепити професійні якості (уважність, охайність, осмислене ставлення до виконуваної роботи).

Методи: проблемна лекція.

Дидактичне забезпечення: портрети, презентації.

Література:

1. Богданець-Білоскаленко Н. І. Дитяча література. Твори українських письменників II половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. : навчальний посібник / Н. І. Богданець-Білоскаленко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 480 с.
2. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.
3. Допитливим чомучкам : Книга для читання дітям п'ятого року життя / А. А. Ємець та ін.; заг. ред. О. В. Джежай. – Х. : Вид. група «Основа», 2007.
4. Історія української літератури ХХ ст. У двох книгах / За ред. П. Дончука. – К. : Либідь, 1998.

Розповсюдженою є думка, що сьогодні пишуть мало дитячих книг. Безумовно це стосується художніх творів для дошкільників – найменшої читацької аудиторії. Проте і для них з'являються нові книжки (щоправда, їх значно менше, аніж для більш старших читачів). Варто назвати „Звірячу абетку”, „М'яке й пухнасте”, „Хто боїться зайчиків” Івана Андрусяка „Тьотя Бегемотя” Юрія Бедрика, „Історія одного поросяті” Івана Малковича, „Кумедну читанку” Марії Чумарної та серію творів Олександра Ільченка, виданих видавництвом „Грані-Т”: „Мандрівка дощинки”, „Як Коник співати навчився”, „Як крокодилу зуби лікували” та ін. Приємне враження справляють вірші Івана Андрусяка „Звіряча абетка”. Це досягнення як автора віршів, так і художника Ольги Гаврилової, яка оформила книжку дуже симпатичними звірятами. Поєднання літер абетки з тваринами дуже поширене, проте поет не лише починає кожний вірш із відповідної літери, але й вдається до суто дитячих хитрощів запам'ятовування – добирає риму до назви в першому ж рядку: „Іхтіозавр прийшов на базар”. Адже діти запам'ятовують римовані рядки-приповідки краще, аніж слова.

За допомогою коротеньких оповідей і яскравих малюнків відкриває малюкам довколишній світ відомий поет і прозаїк Олесь Ільченко з художниками Костем Лавро, Олесею Трофименко, Максимом Німенко. Кожна історія Олеся Ільченка – це веселі пригоди дітей, тварин, іграшок, і, водночас, - відкривання дітям різноманітних явищ, відповідь малим „чомучкам” на їхні нескінчені запитання. Цілком природно, що на Парнасі дитячої літератури завжди займала почесне місце казка, і сучасне красне письмо для дітей – не виняток. Дітям пропонують казки на різний смак: сучасна казка (Зірка Мензатюк „Казочки-кущехвостики”, „Київські казки”), казкове фентезі

(Олександр Дерманський „Король буків, або Таємниця Смарагдової книги”, Ніна Воскресенська „Руда Ворона”, „Останнє бажання короля”), казкові пригоди (Леся Воронина „Прибулець із Країни Нямликів”, Іван Андрусяк „Стефа та її Чакалка”), казка з історичним антуражем (Зірка Мензатюк „Таємниця козацької шаблі”), стилізація під народну казку (Марина Павленко „Півтора бажання, або Казки з Ялосоветиної скрині”). Чарівних країн, які відкривають сучасні письменники для дітей, стільки, що можна з повним правом видавати так званий український казковий атлас, де будуть зазначені і казкова країна на городі під повіткою із книжок Олександра Дерманського, і пурпурова планета Лесі Воронини, і відкрита нею же у стіні старого будинку Країна Нямликів, і королівства Ніни Воскресенської, і навіть цілком реальний сучасний Київ, свідченням чого стали „Київські казки” Зірки Мензатюк. Твори цієї письменниці з промовистим ім’ям дозволяють побачити диво повсюди, знайти казку скрізь: і у бабусиній скрині („Катрусині скарби”), і у народних святах („Макове князювання”), і у зміні пори року або днів тижня („Казочки-куцехвостики”), і у природі, яка нас оточує („Як до жабок говорити”). Не втрачає дитячої щирості і молодий київський письменник Олександр Дерманський. Дilogію про вужа Ониська та його друзів можна вважати книжкою на вирист: якщо перша частина „Володаря макухи” „На городі” - це ряд оповідань, які діти залюбки послухають з маминих або татових вуст на ніч, то друга - „Подорож до бабусі” - невеличка за обсягом, захоплююча пригодницька повість, яку дитина, навчившись читати, цілком в змозі подолати,

Марина Павленко успішно працює на ниві як дорослої, так і дитячої літератури. Образом Дитинства став для неї патлатий шепелявий Домовичок, якого можна поставити в один ряд із Вінні-Пухом, Карлсоном, героєм Сергія Дзюби Krakatunчиком та російським побратимом Кузькою. Не меншої уваги заслуговують „Півтора бажання, або Казки з Ялосоветиної скрині” - мудра і тонка стилізація під народну казку, а також твори для читачів середнього шкільного віку - трилогія про Софійку - Русалоньку і нова книга письменниці „Миколчині історії”.

До добрих друзів дитинства треба віднести і герой Лесі Воронини, що здобули заслужену любов малих читачів: суперагента Гриця Мамая, який однією лівою перемагає світове зло, дівчинку Олю та її кота Гарбузика, Олянку і Буцика з чарівної країни Нямликів, яка знаходиться у стіні сучасного будинку.

Щирий дитячий погляд на речі і тонку дорослу іронію поєднує у своїх творах для дітей Іван Андрусяк, який, на власну думку, розпочавши писати для дітей, геть здитинів. У першому прозовому дебюті - казковій повісті „Стефа та її Чакалка”, автор вигадав Чакалку - казкову істоту, якою на Слобожанщині батьки лякають своїх неслухняних дітей.

Чарівні країни з цілком реальними проблемами створює у своїх казкових повістях і Ніна Воскресенська. В її Країні Мрій перемішані усі казкові перепитії: дракониця не вміє літати, школа чарівників - то суцільне шахрайство, а у лихої відьми час від часу пропадає пам'ять („Володар Країни Мрій”), у казковому королівстві не віщують політичні пристрасті на виборах („Останнє бажання короля”), героям, які потрапили у Країну Часу, дається шанс щось змінити у своєму житті („Дивовижні пригоди Наталки у Країні Часу”), одвічна боротьба світла і темряви відбувається у казковому просторі „Рудої Вороні”. Населені величезною кількістю казкових істот, розбавлені специфічним гумором оповіді не дадуть занудьгувати.

Органічне переплетіння казкових образів та реальних історичних подій властиве

творчості Євгена Білоусова, книги якого заслужили не лише всеукраїнське, а й міжнародне визнання („Тарасове перо”, „Чарівна голка Віри Роїк”, „Лесина пісня”). Говорячи про жанри дитячої літератури для читачів-учнів молодших класів, яка широко представлена казкою, але є досить бідною в інших жанрах, не слід оминати увагою досить помітне явище останніх років: серію „Життя видатних дітей”, яку видає видавництво „Грані-Т”, залучаючи популярних сучасних письменників, серед яких Олександр (Сашко) Дерманський, Іван Ан-друсяк, Ірен Роздобудько, Любко Дереш, Лариса Денисенко, Олесь Ільченко та ін. Важко переоцінити виховне і пізнавальне значення книг цієї серії, які з цікавістю читають і діти, і дорослі.

До історичної тематики звертається у своїх останніх творах і класик української дитячої літератури Володимир Рутківський („Сторожова застава”, „Сині Води”, трилогія «Джури козака Швайки», „Джури і підводний човен” і „Джурихарактерники”).

Жанр романів Вадима Карпенка про славні пригоди юних козаків Марка та Харка визначити доволі важко - це й історично-пригодницький роман, і казка, і пародія. Герої твору ніби прийшли з українських пісень, а в основі їх пригод розгортається образність українських прислів’їв. І якщо дітям будуть цікавими їх мандри та подвиги, то на дорослого читача чекає іронічне обігравання журналістських і політичних штампів та деякі міркування автора про український менталітет. „Саме ця легка, проте наскрізна самоіронія не дозволяє твору Вадима Карпенка перетворитися на горезвісну шароварщину”. Написані на історичному матеріалі оповіді про Марка і Харка не тільки знайомлять читача з українською історією, що важливіше, всі пригоди козаків можуть бути спроектовані на сучасність. У героях читачі впізнають себе, де в чому покепкують, а здебільшого — замисляться, чому в світі все так, а не інакше, і чи може звичайна людина щось змінити.

Прогалиною в сучасній літературі для дітей є брак книг про їхніх ровесників. Тому слід лише вітати такі книги, де б героями були звичайні хлопці і дівчата - ті, з якими читачам хотілося б дружити, які б допомогли їм у складних життєвих ситуаціях, несучи в дитячі душі світло добра, милосердя, співчуття. Такими є книги Марини Павленко „Миколчині історії” та трилогія „Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських”, „Русалонька із 7-В та Загублений у часі”, „Русалонька із 7-В проти русалоньки із білокрилівського лісу”.

Одна із проблем нашого сьогодення - безпритульні діти. Кому вони потрібні, хто їх порятує, взагалі, якими вони є, ті, що в свої дитячі роки опинилися, так би мовити, на самому дні життя. Про них розповідає „Повістинка про Потворка” Віктора Терена, „Злочинці з паралельного світу” Галини Малик. Не є щедрою доля і до героїв повісті „Миколчині історії” Марини Павленко хлопчика Миколки та його єдиного друга собаки Найди. Саме відданими очима волохатого друга показане Миколчине життя, щирість, доброта і самовідданість його душі. Для чого і потрібні такі книжки, щоб не робити світ хоч трошки кращим? Щоб поруч з тобою завжди був друг, і надії на подарунок від Святого Миколая спрощувалися для будь-якої, щасливої і нещасливої, дитини? Повість викликала жваве обговорення на ключі.

На ниві популярних зараз детективу і фентезі, а також цілком серйозної науково-популярної літератури продовжує працювати Олесь Ільченко („Смертельний круїз”, „Мед госпіталь”, „Пастка для геймера”, „Чорне озеро кохання”).

Окреме місце в сучасній українській фантастиці займають твори подружжя Дяченків. Вже перші їх книги були тепло зустрінуті критикою і вдячно - читачами.

Марина та Сергій Дяченки є лауреатами майже всіх премій в галузі фантастики, їх аудиторія різноманітна - від малюків, яким адресовані казки „Габріель” та „Пригоди Маринки Михайлової”, до дорослих. Сучасні підлітки у фантастичному світі, який, проте, не з.і вжди відрізняється від реального своїми проблемами, - це тема і роману Галини Пагутяк „Королівство”. За стилем її твори скидаються на своєрідні казки для дорослих, де химерна вигадка переплітається із сучасною реальністю. їх герої намагаються якщо не повернути, то хоча б нагадати нам про ті важливі речі, які втрачає нібито химерний і вигаданий, але насправді реальний світ.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**КОМПЛЕКС КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ККР) ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ
ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ, ЗАВДАНЬ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ
РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Контрольна робота № 1

Варіант 1

1. Специфіка дитячої літератури.
2. Образ педагога у творах Б.Грінченка „Екзамен”, „Дзвінок”, „Украва”.
3. Проблематика та особливості композиції дитячих оповідань М.Коцюбинського („Харитя”, „Ялинка”, „Маленький грішник”).

Варіант 2

1. Початок слов'янської книжкової культури. Давня українська література для дітей.
2. Портрет як засіб психологічної характеристики персонажа у творах М. Коцюбинського.
3. Ідейний зміст та художні особливості поетичних творів для дітей Лесі Українки („На зеленому горбочку”, «Он ярочки зелененькі», „Вишеньки” та ін.).

Варіант 3

1. Поняття про дитячий фольклор. Підходи дослідників до класифікації творів дитячого фольклору.
2. Казки „Біда навчить”, „Лелія”, „Метелик” як вияв творчої манери письма Лесі Українки.
3. Виховне значення оповідань К. Д. Ушинського.

Варіант 4

1. Виховання моральних цінностей дітей у літературній і педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.
2. Освітнє і художнє значення навчально-методичних книг К. Д. Ушинського.
3. Творчість С.Васильченка для дітей (“Свекор”, “Дощ”, “Мій шлях”, “Сирітське сонце”, “Циганка”).

Варіант 5

1. Моральні проблеми в українських народних казках
2. Твори В. Винниченка для дітей
3. Поезія і проза для дітей П.Тичини.

Варіант 6

1. Рильський для юних читачів (“День ясний”, «Санчата діда Максима”, “Квіти друзям” та ін.).
2. Роль художньої деталі у розкритті дитячої психології у творах М. Коцюбинського.
3. Літературна спадщина В. О. Сухомлинського дітям.

Контрольна робота № 2

Варіант 1

1. Тематичне і жанрове багатство творів С.Маршака для дітей.
2. Творчість Оксани Іваненко для дітей. Казки письменниці про дітей.
3. Життя і творчість В.Симоненка. Поезія та віршовані казки письменника для дітей.

Варіант 2

1. Літературна діяльність А. Барто в галузі дитячої літератури.
2. Твори Віктора Кави для дітей.
3. Життєвий і творчий шлях Н. Забіли. Жанрова різноманітність творів письменниці для дітей.

Варіант 3

1. Тема природи у творчості М.Пришвіна та В.Біанкі. Екологічне виховання дошкільнят засобами художнього слова.
2. Тематичне розмаїття творів Грицька Бойка для наймолодших читачів.
3. Валентин Бичко і літературні збірки «П'ять казок», «Веселі школярі», «Лісова перепустка».

Контрольні завдання

Варіант 1

- 1.Дитяча література - складова частина художньої літератури. Джерела художньої літератури.
- 2.Пізнавальне, виховне і естетичне значення спадщини Л. Глібова. Художня майстерність його байок.

Варіант 2

- 1.Особливості дитячої літератури. Жанр анімалістики. Роль її у формуванні національної самосвідомості і характеру дітей. Педагогічна функція дитячої літератури.
- 2.Мелодійність і образність, музикальність поезій П. Тичини.

Варіант 3

- 1.Народні дитячі пісні: колискові, пестушки, потішки, лічилки, пісні-ігри. Призначення і характерні особливості кожного з видів пісень.
- 2.Щасливе дитинство, картини осені - основні теми поезій Максима Рильського.

Варіант 4

- 1.Малі фольклорні жанри в складі дитячої літератури; їх зміст, значення у вихованні дітей.
- 2.Сувора правда життя в поезії Т.Г. Шевченка. Розкриття теми украденого дитинства.

Варіант 5

- 1.Казки - один з найбагатших і найяскравіших жанрів фольклору для дітей, їх виховне значення, тематичне багатство.
- 2.Показ соціальної нерівності, злиднів і темряви в оповіданнях Володимира Винниченка. Глибоке проникнення автора в психологію своїх геройів.

Варіант 6

- 1.Пейзажна лірика Т.Г. Шевченка. Її роль у вихованні в дітей поетичного сприйняття світу й розуміння краси рідної природи.

2. Елементи народнопоетичної творчості, мотиви радості і бадьорості у поезіях А. Малишка («Дощ», «Перепілка», «Колискова»);

Варіант 7

1. Художня неповторність творів О. Вишні. Засоби гумору в оповіданнях «Фед'ко-зозит», «Перший диктант»).

2. Тематика та ідейна спрямованість казок В.А. Жуковського («Спляча царівна», «Казка про царя Берендея», «Казка про Івана царя і срого вовка»).

Варіант 8

1. Твори про колишнє та сучасне навчання школярів у гуморесках О. Вишні.

2. Зв'язок казок О.С. Пушкіна з народною творчістю. Особливості пейзажної лірики поета («Зимова дорога», «Зимовий вечір», «Зимовий ранок»).

Варіант 9

1. Проблема виховання в оповіданнях О. Копиленка.

2. Історико-біографічні твори О. Іваненко для дітей. Образ малого Тараса за повістю О. Іваненко «Тарасові шляхи».

Варіант 10

1. Виховання в дітей поваги до праці і до людей праці в оповіданнях О. Донченка «Голубий гвинтик», «Скрипка», «Золоте яечко».

2. Образи дітей в творчості М.О. Некрасова.

Варіант 11

1. Виховне значення байок І.А. Крилова («Лебідь, Рак і Щука», «Квартет», «Зозуля та півень», «Лисиця», «Бідний і багатий»).

2. Основна тематика дитячих поезій П. Воронька.

Варіант 12

1. Природничі казки О. Іваненко («Кисличка»). Поетичність у змалюванні птахів, тварин, своєрідність композиції цих творів (збірка «Лісові казки»).

2. Виховне значення, художня своєрідність казок для дітей М. Коцюбинського («Дві кізочки», «Казка про двох цапів»).

Варіант 13

1. Правдиве змалювання умов життя дітей в оповіданнях «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник» М. Коцюбинського.

2. Пізнавальне значення казки В. Одоєвського «Містечко в табакерці».

Варіант 14

1. Мудрий і казковий дивосвіт поезії М. Вінграновського.

2. Багатство тематики, виховне значення творів К.Д. Ушинського («Чотири бажання», «Діти в гаю», «Умій зачекати», «Історія однієї яблуньки»).

Варіант 15

1. Антикріпосницький характер гуморесок Руданського.

2. Жанрова різноманітність, пізнавальне та виховне значення оповідань Л.М. Толстого («Пилипко», «Анна», «Кісточка», «Коропа», «Лев та собака», «Три ведмеді», «Два товариші»).

Варіант 16

1. Характеристика геройів М. Трублаїні за повістю «Шхуна «Колумб». Розкриття основного конфлікту твору.

2. К.І. Чуковський. Новаторство автора в жанрі казки. «Крокодил», «Майдодир», «Муха-цокотуха».

Варіант 17

1.Анімалістична гілка в повістях та оповіданнях М. Вінгра-новського («Сіроманець», «Бинь-бінь», «Первінка»).

2.Показ людського гуманізму і споживацького ставлення до природи в оповіданнях Є. Гуцала.

Варіант 18

1.Оповідання про Велику Вітчизняну війну Ю. Збанацького («Дике козеня», «Сини», «Щедрий їжачок»).

2.Книга «Диво калинове» Дмитра Білоуса - мудрий батьківський заповіт шанувати мову.

Варіант 19

1.Світ дитячих мрій у творах М. Стельмаха для дітей. Художні особливості поезій.

2.С.Я. Маршак. Аналіз збірок «Круглий рік», «Різномальорова книга».

Варіант 20

1.Змістове і художнє багатство казок В. Симоненка.

2.М.М. Пришвін. Ідейно-художній аналіз повісті-казки «Комора сонця».

Варіант 21

1.Ш. Перро - автор літературної казки. Аналіз казок за вибором.

2.Книга «Що я бачив» Б. Житкова - енциклопедія для дітей. Своєрідність твору.

Варіант 22

1.Г.Х. Андерсен - талановитий автор казок. Художній аналіз казок за вибором.

2.В.В. Біанкі. Науково-пізнавальний характер творів автора («Хто чим співає», «Чий ніс кращий», «Лісові хатинки»).

Варіант 23

1.Р. Крузо - людина невичерпної енергії, міцної волі, наполегливості (за романом Д. Дефо «Робінзон Крузо»). Майстерність у побудові пригодницького сюжету.

2.Гумористичний характер творів М.М. Носова («Мишкова каша», «Телефон», «Пригоди Незнайки»),

Варіант 24

1.Р. Кіплінг, наукова точність у зображені характерів, поведінки різних представників екзотичного тваринного світу («Манглі»),

2.Секрети художньої майстерності Л. Глібова.

Варіант 25

1.Фантастичне і реальне в книгах Андерсена. Виховне і естетичне значення казок.

2.Педагогічні ідеї К.Д. Ушинського. Втілення їх у творах видатного педагога і письменника.

Варіант 26

1.«Свій обов'язок пам'ятаю» - основний лейтмотив повісті «Шхуна Колумб» М. Трублайні.

2.Сатиричні мотиви в творах Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно».

Варіант 27

1.Гармонійне поєднання ніжності колискових пісень з мудростю і духовною висотою народної філософії у вірші «Лебеді материнства» В. Симоненка.

2.Образ Мауглі. Єдність людини і природи. Зв'язок творів Кі-плінга з традиційним для Індії жанром казок про тварин.

Варіант 28

1.М. Твен. Повість «Пригоди Тома Сойера і ГекльберріФінна». Образ Тома. Гумор у творі.

2.Казки братів Грімм. Аналіз казок за вибором.

Варіант 29

1.Художнє вираження правди людських переживань у поезіях В. Симоненка. Новела «Кривда».

2.Тематична різноманітність творів В. Сухомлинського для дітей. Огляд творів, що вивчаються в початкових класах..

Варіант 30

1.А. Мілн - відомий письменник-мораліст у кращих традиціях англійської літератури. Оптимізм його казки-гри «Вінні-Пух і всі- всі-всі».

2.Бадьорий тон, зображення картин природи, дитячих розваг у поезіях Л. Глібова література”.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ,
ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки

1) Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).

2) Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).

3) Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.

4) Прочитайте ці розділи.

5) Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.

6) Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.

7) Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.

8) Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.

9) Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.

10) Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

КРЕДИТ 1. ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Практичне заняття № 1

Тема: Дитяча література як складова частина художньої літератури

План

1. Дитяча література – органічна частина всієї художньої літератури: спільність історичного розвитку, творчих методів та ідейної спрямованості, жанрів, тематики, художніх засобів літератури для дітей і дорослих.

2. Особливості дітей різного віку та врахування їх у формуванні кола дитячого та юнацького читання. Специфіка літератури для дітей дошкільного, молодшого шкільного, середнього та старшого шкільного віку.

3. Висвітлення в літературі для дітей специфічних «дитячих» тем: дитинства, школи, виховання, моральних цінностей тощо. Роль дитячої літератури у духовному розвитку школярів, у збагаченні уявлень і знань дітей про світ.

4. Зв'язок дитячої літератури з вихованням (з педагогікою, психологією – віковою, дитячого сприйняття художнього твору, дитячої творчості).

5. Найпопулярніші роди і види дитячої літератури: казка та казкова повість, сюжетний вірш, пейзажна лірика, віршоване оповідання, оповідання про тварин і природу, твори про школу («шкільна повість»), пригодницькі та детективні повісті і романи, наукова фантастика, гумористичні твори.

6. Характерні риси літератури для дітей та юнацтва. Вимоги до мови художніх творів, що призначені для дитячого читання. Особливості дитячої книги, її оформлення.

Дитячі періодичні видання. Наукове дослідження і вивчення дитячої літератури. Проблеми теорії, критики та бібліографії.

Завдання

1. Підготувати доповіді з питань практичного заняття

Література

1. Волочай В. Г. Навчально-методичний комплекс для диференційованого навчання з «Дитячої літератури з основами літературознавства» / В. Г Волочай. – Вінниця : Діло, 2006. – 214 с.

2. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. – К. : Либідь, 2001. – 487 с.

3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.

4. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва [Текст] : підручник / Т. Качак. – К. : Академія, 2016. – 352 с. – (Альма-матер).

5. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії: до проблеми конституювання об'єктів наукового дискурсу/ О. Папуша // Слово і час. – 2004. – №12. – С. 20-26.

Практичне заняття № 2

Тема: Народнопоетична творчість для дітей

План

1. Жанри усної народної поетичної творчості для дітей та інтенсивність їх сучасного побутування.

2. Охарактеризувати різновиди пісень: ігрові пісні, колискові, колядки та щедрівки, пісні про природу, пісні про працю, пісні-небилиці.

3. Малі форми фольклорних жанрів для дітей та їх художні особливості: прислів'я та приказки, загадки, скоромовки, лічилки.

4. Українська народна казка та її різновиди. Проаналізувати казки, що вивчаються в школі («Названий батько», «Мудра дівчина», «Про правду і кривду»).

Завдання

1. Виразне читання, інсценізація, методичне опрацювання української народної казки (на вибір).

2. У зошит для практичних занять записати по 3-4 зразки основних жанрів дитячого фольклору.

Література

1. Аксёнова Л. В. Чарівний барвінок / Л. В. Аксёнова, В. Т. Гридіна. –Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. – 512 с.

2. Звичайне і незвичайні / уклад. О. Списа. – Донецьк : ІГО, 2007. – 207 с.

3. Лановик З., Лановик М. Українська народна словесність. Посібник для студентів гуманітарних ф-тів вищих навч. закладів. Г Львів: Літопис, 2000. - 614 с.

4. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2001 . – 591 с.

5. Українські традиції і звичаї / авт.-упорядн. В. М. Скляренко, А. С. Шуклінова, В. В. Сядро; худ. В. М. Юденков, Л. Д. Киркач-Осипова. – Харків : Фоліо, 2007. – 3 18с. – (Дитяча енциклопедія).

6. Філоненко С.О. Усна народна творчість: Навчальний посібник. – К.: Центр учебової літератури, 2008. – 416 с.

Практичне заняття № 3, 4

Тема: Міфологія як джерело дитячої літератури

План

- 1.Міфологія як світоглядне явище.
2. Класифікація міфів.
3. Специфіка праслов'янської міфології.
4. Міфологія і сучасність.

Завдання

1. Визначити поняття «міф», «міфологія», Розкрити особливості міфів, їх класифікацію за змістом.
2. Ознайомитись із пантеоном слов'янських і давньогрецьких богів.
3. Підготувати один із міфів для переказу.

Література

1. Мифи народов мира: В 2-х тт. (будь-яке видання)
2. Наєнко М. Художня література України Ч. I. Від міфів до реальності. К. : 2005. - 660 с.
3. Словник античної міфології / 2-е вид. Укл. І.Я. Козовик, О.Д. Пономарів. Вст.ст. А.О. Білецького. – К.: Наук.думка, 1989. – 238 с.
4. Словник давньогрецьких та давньоримських міфологичних імен // Всесвітня література в навч. закл. – 2000. - №6. – С.29-34.
5. Українська дитяча література. Хрестоматія: У 2ч.: навч. посібник / Упоряд.: І.А.Луценко, А.М.Подолинний, Б.Й.Чайковський. — К. : Вища школа, 1992. – Ч. 2 – 286 с.

КРЕДИТ 2. УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

Практичне заняття № 5

Тема: Українська дитяча література доби Київської Русі

План

1. Література доби Київської Русі:
 - оригінальна література для дітей;
 - перекладна література для дітей.
- 2.Козацькі літописи в дитячому прочитанні.

Завдання

1. Оглядовий аналіз творів української літератури XI-XVIII ст., які увійшли до дитячого читання:
 - «Повість Минулих літ»;
 - «Повчання Володимира Мономаха дітям»;
 - Лазар Баранович «Про сонце», «Усім весна бува красна», «Один багатий, на другому лати»;
 - Климентій Зиновій «Про зайців», «Про женців»;
 - Самійло Величко «Літопис» (уривок).

Література

1. Александров О. Середньовічний автор / О. Александров // Давньоруське любомудріє. Тексти і контексти. – К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2006. – С. 9–24. – (Наукове видання).
2. Білоус П. Зародження української літератури / Петро Білоус. – Житомир : Житомир, 2001. – 96 с. – (Наукове видання).
3. Білоус П. Давньоукраїнська література і фольклор : проблема художнього коду / Петро Білоус. – Житомир : Косенко, 2006. – 109, [1] с. – (Наукове видання).
4. Білоус П. Українська середньовічна література : Лекції / Петро Білоус. – Житомир : ЖДУ, 2008. – 288 с. – (Навчальне видання).
5. Білоус П. Актуальні питання української літературної медіевістики / Петро Білоус. – Житомир, 2009. – 246 с. – (Наукове видання).
6. Сліпушко О. Література Київської Русі : навчальний посібник. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2014. – 394 с.

Практичне заняття № 6

Тема: Нова українська дитяча література

План

1. Творчість Г. Сковороди.
2. Жанр байки. Байки П.Гулака-Артемовського, Л.Боровиковського, Є.Гребінки.
3. Марко Вовчок як основоположниця дитячої літератури.

Завдання

1. Орієнтуючись на схему лекційного матеріалу, використати додаткову літературу і опрацювати творчі біографії письменників, чиї твори презентують нову українську літературу для дітей.
2. Прочитати, зробити жанрово-композиційний аналіз трьох прозових творів (на вибір), вміти переказувати.
3. Підготуватися до виразного (в т.ч. рольового) читання із коментуванням творів Марко Вовчок «Два сини», «Маруся», «Ігрушечка».

Література

1. Бовсунівська Т. В. Історія української естетики першої половини XIX століття. — К.: Видавничий дім Дмитра Бурало, 2001. — 344 с.
2. Історія української літератури. – К., 2000.
3. Лімборський І. Європейське та українське Просвітництво: незавершений проект? Реінтерпретація канону і спроба компаративного аналізу літературних парадигм. — Черкаси: ЧДТУ, 2006.— 363с: іл.
4. Проценко І.М. Твори Марка Вовчка для дітей // Українське літературознавство. – Вип. 29. – Львів, 1974. – С. 64 – 74.

КРЕДИТ 3. ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА XIX СТ.

Практичне заняття № 7

Тема: Українська дитяча література XIX ст.

План

1. Образ дитини і відображення дитячого сприйняття у поезіях Т.Шевченка, П.Грабовського.
2. Вірші та байки Л.Глібова в дитячому читанні («Веснянка», «Зимня пісенька»). Зображення картин природи, дитячих розваг. Віршована казочка «Квіткове

весілля». Життєрадісність, динамічність сюжету, яскравість образів. Їхня пізнавальна і виховна цінність.

3. Співомовки Степана Руданського. Стисливість, гострота діалогу, виразність, динамічність розгортання сюжету, делікатність гумору («Жалібний дяк», «Вовки», «Добре торгувалось», «Баба в церкві»).

4. Твори Ю.Федьковича в дитячому читанні, вірші «Учиться», «Сестра», «Вороний», «Січенъ» та ін. Байка «Горда качка», казка «Бідолашко», жарти «По ширості», «Милосердний хлопчик».

5. Вірші С.Воробкевича для дітей: «Рідна мова», «Веснянки», «Осінь», «Колискова». Виховання у дітей патріотичних почуттів та любові до праці.

6. Трагедія обікраденого дитинства у віршах Я.Щоголєва «Чередничка», «Вівчарик» та ін. Народнопісенність та ліризм поезій Я.Щоголєва.

Завдання

1. Орієнтуючись на схему лекційного матеріалу, використати додаткову літературу і опрацювати творчі біографії письменників, чиї твори презентують нову українську літературу для дітей.

2. Прочитати, зробити жанрово-композиційний аналіз трьох прозових творів (на вибір), вміти переказувати.

3. Дайте визначення поняттю байка та розкрийте специфіку жанру. Прочитайте байки Леоніда Глібова “Коник-стрибунець”, “Фіалка і бур’ян”, «Синиця». Проаналізуйте їх за планом:

1. Опис подій.
2. Дійові особи байки.
3. Образотворчі засоби.
4. Авторська позиція.
5. Мораль.
6. Жанр.

4. Вивчіть напам’ять улюблену байку.

5. Зробіть порівняльну характеристику алгоритичної казки про тварин з байкою за підручником Філоненко С.О. Усна народна творчість: Навчальний посібник. – К.: Центр учебової літератури, 2008. – С.121-122.

Література

1. Неділько Г. Твори Л.Глібова для дітей // Література. Діти. Час. – К.,1981. – Вип. 6. – С. 121 – 128.

2. Рідне слово. Хрестоматія: у 2-х Т. /упоряд. А.Мовчун, З.Варавкіна, - К. : Арій, 2007. – 656 с.

3. Жулинський Микола. Тарас Шевченко: У кн. Слово і доля. – К. : 2002. - С. 674 - 685

4. Кодлюк Я. Розповіді про письменників./ Я. Кодлюк, Г. Одинцова посібник для вчителя початкових класів. - Тернопіль: підручники і посібники, 2005. - 128 с.

5. Колесник П.Й. Творчість Леоніда Глібова. – У кн.: Глібов Леонід. Твори у двох томах. Наукова думка. К. : 1974. - С.5 – 25.

6. Сиваченко М., Деко О. Леонід Глібов. Дослідження. Матеріали. Наукова думка. – К. : 1969. - 288 с.

Практичне заняття № 8

Тема: Творчість Олени Пчілки та Лесі Українки

План

1. Життєвий і творчий шлях Олени Пчілки. Твори для дітей. Цикл оповідань О.Пчілки про життя видатних людей («Малий музика Моцарт»).

2. Життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Прозова та поетична творчість для дітей.

Завдання

1. Зробити ідейно-художній аналіз казок «Метелик», «Біда навчить», «Лілея» Лесі Українки.

2. Підготувати повідомлення «Українські письменники – лауреати літературної премії ім. Лесі Українки».

3. Складіть коротке повідомлення на тему «Леся Українка і її творчість для дітей».

4. Прочитати й проаналізувати вірш “Мамо, іде вже зима”.

5. Вивчити напам’ять вірші за вибором “Літо красне минуло”, “Вишеньки”.

Література

1. Українська література для дітей. : хрестоматія/ упор. А.І.Мовчун (та ін.). – К. : Арій, 2011 – 592с.

КРЕДИТ 4. УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА КІНЦЯ XIX - ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Практичне заняття № 9

Тема: Участь К.Ушинського у створенні літератури для дітей

План

1. Тенденції розвитку української дитячої літератури кінця XIX-початку ХХ ст.

2. Життєвий шлях К. Д. Ушинського. Освітнє і художнє значення навчально-методичних книг К. Д. Ушинського.

3. Твори К.Ушинського для наймолодших читачів, їх повчальний характер («Козлята та віл», «Бишк», «Півник із сем’єю», «Чуже обличчя», «Бджола на розвідці», «Діти в гаю», «Чотири бажання», «Як рубашка в полі виросла», «Умій почекати»).

Література

1. Українська література для дітей. : хрестоматія/ упор. А.І.Мовчун (та ін.). – К. : Арій, 2011 – 592с.

Практичне заняття № 10

Тема: Педагогічна та літературна діяльність Івана Франка для дітей

План

1. Відображення вимог до дитячої літератури і дитячого читання у статтях «Жінка – мати» (розділ «Лектура для дітей»), «Байка про байку».

2. Ідейно-тематичне і жанрове багатство творів Івана Франка для дітей. Вірші І.Франка для дітей дошкільного віку «Киця», «Коваль», «На підгір’ї», «Надійшла весна», «Гримить», «Маленька хмарка», «Полудень».

3. Світ дитини у творах І.Франка «Грицева шкільна наука», «Олівець», «Красне писання».

4. Майстерне змалювання психології малої дитини в автобіографічних оповіданнях І.Франка «Малий Мирон», «У кузні», «Мій злочин», «Микитичів дуб».

5. Дидактична і виховна спрямованість казок І.Франка. Цикл «Коли ще звірі говорили».

Завдання

1. Прочитати казки І.Франка “Заєць і їжак”, “Ріпка” з його збірки «Коли ще звірі говорили». Зробити їхній аналіз.

2. Вивчити напам’ять казку “Ріпка”.

3. Підготувати для переказу будь-яке дитяче оповідання І.Франка. Визначити його тему й головну думу.

Література

1. Українська література для дітей. : хрестоматія/ упор. А.І.Мовчун (та ін.). – К. : Арій, 2011 – 592с.

Практичне заняття № 11, 12

Тема: Творчість М.Коцюбинського, В.Винниченка, М.Вінграновського та ін. для дітей

План

1. Виховання і школа в творах Б.Грінченка («Дзвоник», «Панько», «Укralа»).

2. Твори про дітей і для дітей Панаса Мирного («Морозенко», «Пригода з «Кобзарем»).

3. Психологія і внутрішній світ дитини у творах М.Коцюбинського «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник».

Завдання

Зробити ідейно-художній аналіз творів (на вибір) В. Винниченка, Б.Грінченка, М. Вінграновського, Панаса Мирного та М. Коцюбинського.

Література

1. Українська література для дітей. : хрестоматія/ упор. А.І.Мовчун (та ін.). – К. : Арій, 2011 – 592с.

КРЕДИТ 5. ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

Практичне заняття № 13

Тема: Новітня українська література для дітей ХХ ст.

План

1. Особливості та умови розвитку української літератури ХХ ст.

2. Загальна характеристика літератури означеного періоду.

3. Особливості української дитячої літератури початку ХХ століття.

4. Специфіка української дитячої літератури середини ХХ століття.

5. Створення дитячої драматургії. Поява дитячого театру.

Література

1. Українська література для дітей. : хрестоматія/ упор. А.І.Мовчун (та ін.). – К. : Арій, 2011 – 592с.

Практичне заняття № 14, 15

Тема: Українська проза для дітей II половини ХХ століття

План

1. Світ природи в оповіданнях Остапа Вишні («Мисливські усмішки»), Майка Йогансена («Кіт Чудило», «Собака, що лазив на дерево», «Як мураші наїлися цукру», «Собака і ворони» та ін.), О.Копиленка (збірка «Як вони поживають»).

2. Сюжет та образи оповідання П.Панча «Три копійки». Пригодницькі сюжети повістей та оповідань М.Трублайні («Шхуна «Колумб», «Лахтак», «Пустуни на пароплаві», «Крила рожевої чайки», «Волохан»), Ю.Збанацького «Між добрими людьми», «Лісова красуня», О.Донченка «Школа над морем», «Лісничиха»).

3. Художньо-естетичний аналіз оповідань Григора Тютюнника «Обнова», «Груші з копанки», «На згарищі», «Сито, сито...», «Смерть кавалера». Твори про біографію дітей війни – повість «Климко», «Вогник далеко в степу». Твори про прекрасний світ природи і гарних людей: оповідання «Ласочка», «Біла мара», «Бушля», «Лісова сторожка», «Однокрил».

4. Оповідання та казки В.Сухомлинського на морально-етичні теми, формування у дітей моральності, доброти («Гаряча квітка», «Квітка сонця», «Як дзвенять сніжинки», «Куди мурашки поспішали», «Їжа», «Зайчик і горобина», «Який слід повинна залишити людина на землі», «Пшеничний колосок» та ін.).

5. Твори В.Близнеця про так зване покоління дітей війни, що ввійшли в коло дитячого читання, – «Землянка», «Мовчун» (огляд). Повість-казка «Земля Світлячків» – пригодницький сюжет, реальні події та поетична фантазії письменника. «Звук павутинки» – твір про Красу, Совість і Казку.

6. Показ у творах Є.Гуцала («Зозуля», «Діти війни», «Жовтий гостинець», «Пролетіли коні», «Олень Август») та М.Вінграновського (повісті «Сіроманець», «Первінка») зачарованого світу дитини, доброти, любові до всього живого.

7. Твори Віктора Кави для дітей.

8. Твори Василя Чухліба у дитячому читанні.

Завдання

1. Підготувати реферат з теми: «Виховне та освітнє значення творів українських прозаїків II половини ХХ століття».

2. Підготувати інсценування двох художніх творів для дітей В.Сухомлинського (на власний вибір).

3. Підготувати кросворди на тему: «Літературна і педагогічна спадщина К.Д.Ушинського і В.О.Сухомлинського дітям».

Література

1. Українська література для дітей. : хрестоматія/ упор. А.І.Мовчун (таін.). – К. : Арій, 2011 – 592 с.

2. Зарубіжна література для дітей: хрестоматія/ упор. А.І.Мовчун (таін.). – К. : Арій, 2011 – 592с.

3. Рідне слово. Хрестоматія: у 2-хт. / упоряд. А.Мовчун, З.Варавкіна - К. : Арій, 2007.

4. Рідне слово. Хрестоматія: у 2-хт. /упоряд. А.Мовчун, З.Варавкіна, -К.: Арій, 2007. – 656 с.

Практичне заняття № 16

Тема: Українська поезія для дітей II половини ХХ століття.

План

1. Тематика творів Платона Вороњка для дітей.
2. Тематичне розмаїття творів Грицька Бойка для наймолодших читачів.
3. Життєвий і творчий шлях Д. Павличка. Збірки поезій і казок для дітей.
4. Життя і творчість В.Симоненка. Поезія та віршовані казки письменника для дітей.
5. Життєвий і творчий шлях Л. Костенко. Збірка творів для наймолодших читачів «Бузиновий цар».

Завдання

1. Підготувати реферат з теми: «Виховне та освітнє значення творів українських поетів II половини ХХ ст. для дітей».
2. Підготувати конспекти занять з ознайомлення дітей із творчістю Л. Костенко (з використанням поезій «Бузиновий цар»).
3. Підготувати рецензію (відгук) на збірку Л. Костенко «Бузиновий цар».
4. Підготувати конспекти занять з метою ознайомлення дітей із творчістю Грицька Бойка (загадки, скоромовки, вірші).

Література

КРЕДИТ 6. ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА В ДИТЯЧОМУ ЧИТАННІ

Практичне заняття № 18, 19

Тема: Дитяча література Європи XVII – XIX столітті

План

1. Історія розвитку (огляд).
2. Брати Грімм – фольклористи і письменники (збірка «Дитячі і сімейні казки», «Заєць і їжак», «Пепелюшка», «Хлопчик-з-пальчик», «Три сини»).
3. Казки Г.-К. Андерсена («Принцеса на горошині», «Гайде каченя», «Снігова королева», «Нове вбрання короля»).

Завдання

1. Підготувати повідомлення «Історія розвитку казки в зарубіжній літературі».

Література

1. Білецький Д.М., Гурвич Ф.Х. Дитяча література. – К., 1967.
2. Зарубежная литература для детей и юношества. Части I и II. – М., 1985.
3. Зарубежная детская литература / Сост. Е.Зубарева. - М., 1979.
4. Брандис Е. От Эзопа до Дж.Родари. Зарубежная литература в детском и юношеском чтении. – М., 1980.
5. Зарубежная детская литература для детей и юношества: В 2-х частях. – М., 1989.
6. Шаров А. Волшебники приходят к людям. – М., 1985.
7. Брауде Л. Скандинавская литературная сказка. – М., 1973.

Практичне заняття № 20

Тема: Російська дитяча література

План

1. Творчість О.Пушкіна, Л.Толстого, П.Єршова для дітей.

2. Авторські казки С.Маршака («Кицин дім», «Теремок», «Дванадцять місяців») та К.Чуковського («Мийдодир», «Тарганище», «Муха-Цокотуха», «Айболить», «Федорине горе»).

3. Літературна діяльність А. Барто в галузі дитячої літератури.

4. Жанрове і тематичне розмаїття творів С.Михалкова дня наймолодших читачів.

5. Тема природи у творчості М.Пришвіна та В.Біанкі. Екологічне виховання дошкільнят засобами художнього слова.

Завдання

1. Зробити ідейно-художній аналіз поезії О.С.Пушкіна «Зимний вечер».

2. Вивчити напам'ять вступ до поеми «Руслан и Людмила», «У Лукоморья дуб зелёный» і вірш «Зимний вечер».

3. Прочитати казку О.С.Пушкіна “Сказка о царе Салтане, о сыне его князе Гвидоне Салтановиче и о прекрасной царевне Лебеди”. Зробити її ідейно-художній аналіз за орієнтовним планом.

- Загальна характеристика казки, історія її створення.
- Фольклорна й літературна основа.
- Особливості сюжету й композиції.
- Головні герої, їхня характеристика
- Мова твору.
- Тема та ідея казки.

Література

1. Качак Т.Б. Зарубіжна література для дітей : підручник / Т.Б.Качак, л.М.Круль. – К.: Академвидав, 2014. – 416с.
2. Українська дитяча література : Хрестоматія / Вступна ст. та упор. Л.П. Козачок . – 2-ге вид. стер. – К. : Вища школа, 2006. – 519 с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ І
ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАЛІКІВ З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА САМОПЕРЕВІКИ

- I. Хто зробив перші спроби створити спеціальні книги для дітей у світовій дитячій літературі?
 2. З ким працював Ш. Перро у процесі створення своїх казок?
 3. Як звали братів Грімм?
 4. Назвіть персонажів казки “Бременські музиканти”?
 5. Яке педагогічне спрямування казки “Чекель і Гретель”?
 6. Яке ім’я мав Карлик Ніс, коли ще був хлопчиком?
 7. Які казки Андерсена можна віднести до казок для дівчаток?
 8. Які для хлопчиків?
 9. Завдяки чому кицька з казки Кіплінга змогла отримати від жінки дозвіл на молоко, тепло і затишок?
 10. Як звали пантеру з повісті Р. Кіплінга “Мауглі”?
 12. Скільки яєць відклала кобра на грядді у казці Р. Кіплінга “Ріккі-Тіккі-Таві”?
 13. Хто допоміг головному герою казки Кіплінга “Слоненя” стати сміливішим і впевненим у собі?
 14. Хто насправді були броненосці з однойменної казки Кіплінга?
 15. Що любив їсти Тигра з казки А. Мілна “Вінні-пух”?
 16. Як звали маленького синочка Кенги?
 17. Що подарували осликові Іа-Іа надень народження?
 18. Що кидали з мосту Вінні та Паць, перевіряючи швидкість?
 19. Хто допоміг здобути нільсу інформацію про те, як зняти закляття (казка С. Лагерльоф “Чудесна подорож Нільса”)?
 20. Як звали качку ватажка у казці С. Лагерльоф?
 21. Чим відрізняється доля гусака Мартіна у казці і у мультфільмі “Чудесна подорож Нільса”?
 22. Хто носив ім’я Ухті-Пухті у однойменній казці Б. Поттер?
 23. Назвіть персонажів “казок дядечка Римуса” Дж. Харріса?
 24. Що хотів попросити залізний лісоруб у чарівника Гудвіна у повісті-казці Волкова “Чарівник смарагдового міста”?
 25. Як звали злу чарівницю, яка загинула під „летючим” будиночком?
 26. Чим прикрашали свої капелюхи жителі поселення, перри приземлився будиночок Еллі?
 27. Як звали лікаря-малюка у повісті Носова?
 28. Які паливно-мастильні матеріали використовували малюки для своїх автомобілів?
 29. Кого останнього виписала з лікарні лікарка Медуниця і чому?
 30. Хто перший повірив у те, що Незнайко розкаюється і може стати хорошим, і підтримав його?
 31. Коли і чому малюки з повісті П. Треверс “Мері Попінс” перестали розуміти мову птахів?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Кредит 1. Дитяча література як складова частина художньої літератури

1. Яка з перерахованих ознак не характерна для фольклору?

- а) усність
- б) традиційність
- в) варіантність
- г) писемна форма існування

2. Чарівно-фантастичні оповідання зі своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто готескному зображенням їх взаємодії, це...

- а) легенди
- б) казки
- в) перекази
- г) міфи

3. Легенда – це...

- а) епічне оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного й соціально-побутового характеру, зі своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто готескному зображенням їх взаємодії
- б) розповідь про реальну подію із життя народу, що передається із покоління в покоління, поетична історія села й міста, родини, яка має свої закономірності побутування, свою поетику
- в) стислий твір, в основі якого лежить метафоричне запитання
- г) мала епічна форма, яка у фантастичному вигляді подає певні відомості, що сприймаються читачами як абсолютно правдиві

4. Стислі твори, в основі яких лежить метафоричне запитання...

- а) загадки
- б) скромовки
- в) прислів'я
- г) приказки

5. Який із названих жанрів не належить до малих фольклорних жанрів?

- а) загадка
- б) прислів'я
- в) скромовка
- г) переказ

6. Короткі сталі вислови, в яких немає повчання, а лише констатується певний факт:

- а) прислів'я
- б) приказки
- в) крилаті вислови
- г) афоризми

7. До якого складу лексики належать дієслівні форми *спатоньки*, *істоньки*?

- а) емоційно-експресивної
- б) поетичної
- в) діалектної
- г) просторічної

8. Яке число вважається сакральним у фольклорі?

- а) 1

- б) 2
- в) 3
- г) 8

9. Яким елементом казки виступає вислів «Живуть і хліб жують, і постолом добро взяТЬ»?

- а) зачин
- б) кінцівка
- в) кульмінація
- г) пейзаж

10. Духовний заповіт «Поучення» Володимира Мономаха вміщено у

- а) «Слові о полку Ігоревім»
- б) «Повісті временних літ»
- в) «Галицько-волинському літописі»
- г) «Поученні» Володимира Мономаха

11. 1574 року Іваном Федоровим було видано першу друковану книгу для дітей, а саме:

- а) «Читанку для наймолодших»
- б) «Дитячий фольклор»
- в) «Руську граматику, або Буквар»
- г) «Поучення» Володимира Мономаха

12. Вперше італійські народні казки були зібрані і літературно опрацьовані у XVII столітті

- а) Джанні Родарі
- б) Джамбаттісто Базіле
- в) Бенедетто Кроче
- г) Ред'ядром Кіплінгом

13. Лауреатом Монтіонівської премії, автором перекладу 16 романів Жуля Верна стала

- а) Олена Пчілка
- б) Марійка Підгірянка
- в) Леся Українка
- г) Марко Вовчок

14. «Буратіно» у перекладі з італійської означає

- а) «маріонетка»
- б) «дерев'яний хлопчик»
- в) «лялька»
- г) «іграшка»

15. Якого різновиду казок не існує?

- а) чарівно-фантастичних
- б) про тварин
- в) гумористичних
- г) соціально-побутових

16. Перша навчальна книга Київської Русі – це

- а) азбука
- б) буквар
- в) біблія
- г) псалтир

17. Антитета – це:

- а) протиставлення образів, картин, слів, понять

- б) зіставлення понять та явищ
- в) порівняння понять, явищ, предметів
- г) протиставлення

18. Тема – це:

- а) коло життєвих явищ, відображені у творі
- б) те, про що йде мова у творі
- в) коло подій, обраних автором
- г) події у творі

19. Казка – це:

- а) один з видів епічного твору, більший за оповідання і менший за роман
- б) вид цікавої усної розповіді з фантастичною вигадкою, з несподіваним, але завершеним сюжетом
- в) усні розповіді, розповсюджені в народі з метою розваги, що розповідають про незвичні в побутовому плані події і відрізняються спеціальною композиційно-стилістичною побудовою
- г) цікаве оповідання для дітей

20. Байка – це:

- а) короткий віршований або прозовий твір повчального характеру, що має алегоричний смисл
- б) короткий алегоричний повчальний вірш, оповідання
- в) вигадка
- г) короткий вірш із мораллю

21. Переказ – це:

- а) жанр фольклору, усне оповідання, яке вміщує відомості, що передаються з покоління в покоління, про історичні особи, події минулих років
- б) розповідь про минуле, що переходить із уст в уста, з покоління в покоління
- в) легенда
- г) народне оповідання

22. Масова література – це:

- а) сукупність популярних творів, що розраховані на невибагливого читача, який не володіє розвиненим самком
- б) розважальна література
- в) література, що не отримала високої оцінки художньо освіченої громадськості
- г) література, яку читають усі читачі

23. До епічних жанрів усної народної творчості належать:

- а) казка
- б) басня
- в) оповідання
- г) нарис

24. Казка О.М.Толстого «Золотий ключик, або Пригоди дерев'яної ляльки» основана на творі:

- А) Ш.Перро
- Б) Г.Андерсена
- В) К.Коллоді

Г) В. Гауфа

25. Автором казки «Дев'ять братів і десята сестриця Галя» є

- а) Л.Глібов
- б) І.Франко
- в) Марко Вовчок
- г) Леся Українка

26. Прозовий фольклор представлений

- а) казками, небилицями, билинами, оповідками, оповіданнями
- б) піснями, билинами, приказками
- в) обрядовою поезією
- г) легендами, переказами, голосіннями, думами

27. Жанр, до якого належать думи, балади, історичні пісні – це

- а) епічний
- б) лірика
- в) драматичний
- г) розповідь

28. Жанри, яким властиве соціальне, громадське звучання – це

- а) думи, історичні, соціально-побутові пісні
- б) ліричні пісні
- в) казки
- г) прислів'я, приказки

29. Прочитайте текст: «Колись дуже давно через наше село проходив чумацький шлях.

Обабіч нього росли кремезні, високі дерева-берестки. Під ними часто відпочивали

чумаки. І звідси пішла назва села Берестівка». Який жанр він представляє?

- а) казку
- б) переказ
- в) легенду
- г) оповідання

30. Який із наведених жанрів відзначається психологізмом?

- а) голосіння
- б) казка
- в) балада
- г) прислів'я

31. Яка з наведених ознак не характерна для балади?

- а) сюжетність
- б) розповідь ведеться повільно
- в) драматичність
- г) реалістичність

32. Що входить у поняття «дитяча література»?

- а) твори, написані спеціально для дітей
- б) твори для дітей, написані діаспорою
- в) твори, написані самими дітьми
- г) література, створена спеціально для дітей, і така, яка створювалася для дорослого читача, але може бути цікавою і зрозумілою певним дитячим віковим категоріям

33. Які джерела дитячої літератури:

- а) фольклор

- б) література для дорослих
- в) реальна дійсність
- г) усі відповіді правильні

34. Відповідність дитячої літератури віковим та психологічним особливостям:

- а) для дітей молодшого шкільного віку
- б) для дітей дошкільного віку
- в) для шкільного віку
- г) усі відповіді правильні

35. Особливості дитячої літератури:

- а) виникла в процесі виховання і навчання дітей
- б) вона має свого читача
- в) залежить від настрою
- г) дидактичний характер

36. Коли дитяча книга відокремилася від підручника?

- а) у 17 ст.
- б) у 18 ст.
- в) у 19 ст.
- г) у 20 ст.

37. Перші друковані книги для дітей:

- а) Т.Шевченко «Кобзар»
- б) І.Федоров «Буквар»
- в) В.Бурцов «Буквар»
- г) К.Істомін «Малий буквар»

38. Що таке вертеп?

- а) вистава
- б) легенди
- в) небилиці
- г) ляльковий театр

39. Які твори увійшли в дитяче читання?

- а) «Знедолені» В.Гюго
- б) «Гайдамаки» Т.Г.Шевченка
- в) «Казки О.Пушкіна»
- г) «Війна та мир» Л. Толстого

40. Чим фольклорний твір відрізняється від літературного?

- а) художніми особливостями
- б) образами
- в) специфікою
- г) змістом

41. Літературна казка – це:

- а) фантастичне оповідання
- б) епічний твір фантастичного характеру
- в) казка, створена народом
- г) авторський художній твір, в основі якого лежить захоплива вигадана історія, що об'єднує елементи дійсності і фантастики

42. Який твір відносяться до жанру літературної казки?

- а) «Мудра дівчина»
- б) «Названий батько»

- в) «Язиката Хвеська»
- г) «Фарбований лис»

Кредит 2. Дитяча література XIX століття

1. Який із цих псевдонімів належить Л. Глібову?
 - а) Вартовий
 - б) дідусь Кенир
 - в) Борис Тен
 - г) Грицько Григоренко
2. Як Л. Глібов визначив жанр свого твору «Квіткове весілля»?
 - а) казка
 - б) драма-феєрія
 - в) алгоритичний жарт
 - г) байка
3. Хто є «батьком байки»?
 - а) Аристофан
 - б) Езоп
 - в) Геродот
 - г) Есхіл
4. Назвіть авторінім Марка Вовчка
 - а) Людмила Василевська-Березіна
 - б) Людмила Старицька-Черняхівська
 - в) Надія Кибалъчик
 - г) Марія Вілінська
5. Назвіть авторінім Олени Пчілки
 - а) Любов Білозерська
 - б) Лариса Косач
 - в) Ольга Кривинюк
 - г) Ольга Косач-Драгоманова.
6. Який із згаданих творів написала Олена Пчілка?
 - а) «Котова наука»
 - б) «Чиж та голуб»
 - в) «Пан та собака»
 - г) «Ведмежий суд»
7. До якого жанрового різновиду можна віднести казку Лесі Українки «Біда навчитъ»?
 - а) чарівно-фантастичних
 - б) соціально-побутових
 - в) кумулятивних
 - г) про тварин
8. Цікаві роздуми про дитячу літературу й читання, втілені у творах «Байка про байку», «Женщина-мати», Народні школи та їх потреби» належать
 - а) Лесі Українці
 - б) І. Франку
 - в) М. Коцюбинському
 - г) Л. Глібову
9. Який троп застосовано в назві оповідання «Кумедія з Костем»?
 - а) іронія

- б) епітет
- в) метафора
- г) евфемізм

10. Одна з перших надрукованих колискових пісень в історії дитячої літератури «Ой ходить сон коло вікон» надрукована 1837 р. у

- а) «Збірці народних українських пісень»
- б) «Русалці Дністровій»
- в) «Запорожской старине»
- г) журналі «Зоря»

11. Видавцем першої в Україні збірки дитячого фольклору «Дитячі ігри, пісні казки. З Ковельщини, Лущини та Зв'ягильщині на Волині» (1903) стали:

- а) А. Кримський і М. Грушевський
- б) М. Максимович і А. Метлинський
- в) Леся Українка і К. Квітка
- г) І. Франко і Леся Українка

12. З 1890 року у Львові почав виходити дитячий журнал під назвою

- а) «Сонечко»
- б) «Дзвінок»
- в) «Ліхтарик»
- г) «Діти»

13. Перше видання казок Івана Франка «Коли ще звірі говорили» було надруковано:

- а) 1899 р.
- б) 1889 р.
- в) 1890 р.
- г) 1905 р.

14. Поетичний цикл Лесі Українки для дітей мав назву

- а) «У дитячому крузі»
- б) «Дзвіночок»
- в) «У дитячому колі»
- г) «У дитячому світі»

15. В якому творі І. Франко наголошував, що «оті простенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова»?

- а) «Педагогічні невігласи»
- б) «Великі діяння пана Бобжинського»
- в) Освіта народу Галичини»
- г) «Байка про байку»

16. Який з цих творів не належить І. Франку?

- а) «Абу-Касимові капці»
- б) «Лис Микита»
- в) «Федъко-халамидник»
- г) «Пригоди Дон Кіхота»

17. Книга К.Д.Ушинського «Рідне слово» – це

- а) філософський трактат
- б) педагогічний твір
- в) науковий твір
- г) навчально-пізнавальна література

18. Яка балада стала основою трагедії І.Франка «Украдене щастя»?

- а) «Ой жив у Січі старий козак»
б) «Пісня про шандаря»
в) «Ой не ходи, Грицю»
г) «Прекрасна Єлена».
19. Автор слів «Що таке людина, як подумаєш про це? Велика розумом людина, та не може осягнути вона всіх чудес землі»
- а) Володимир Мономах
б) Т.Г.Шевченко
в) Г.С.Сковорода
г) Леся Українка
20. До творів давньої дитячої літератури належать
- а) «Казки» О. Пушкіна
б) «Кобзар» Т. Шевченка
в) байки Г. Сковороди
г) байки Л. Глібова
21. Яка особливість байок Г.Сковороди?
- а) це поезія в прозі
б) написані прозою
в) завершуються «силою»
г) рядки римуються
22. «Сад божественних пісень» – це
- а) збірка поезій І.Вишенського
б) збірка байок Г.Сковороди
в) збірка поезій Л.Барановича
г) збірка поезій Олени Пчілки
23. Автором казки «Дев'ять братів і десята сестриця Галя» є
- а) Л.Глібов
б) І.Франко
в) Марко Вовчок
г) Леся Українка
24. Твори яких письменників ХІХст. увійшли в коло дитячого читання:
- а) Т.Шевченка
б) О.Копиленка
в) І. Котляревського
г) Г.Квітки-Основ'яненка
25. Хто із названих українських письменників писав байки:
- а) Василь Стефаник
б) Олена Пчілка
в) Л.Глібов
г) Т. Шевченко
26. У якому творі українських письменників ХІХ ст. розповідається про життя дітей-сиріт:
- а) М.Коцюбинський «Харитя»
б) Т.Шевченко «На Великдень на соломі»
в) М.Трублаїні «Пустуни на пароплаві»
г) М.Коцюбинського «Ялинка»
27. Який твір належить перу Лесі Українки?

- а) «Біда навчить»
- б) «Федько-халамидник»
- в) «Малий Мирон»
- г) «Дев'ять братів і десята сестриця Галя»

28. Хто написав казку «Ведмідь»?

- а) Марко Вовчок
- б) Олена Пчілка
- в) Л.Глібов
- г) Г.Скворода

29. Хто автор збірки казок «Коли ще звірі говорили»?

- а) Марко Вовчок
- б) Олена Пчілка
- в) І.Франко
- г) Л.Глібов

30. Ідея якого твору звучить у прислів'ї «Поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш»?

- а) М.Коцюбинського «Казка про двох цапків»
- б) Л.Українки «Біда навчить»
- в) В.Стефаника «Новина»
- г) І.Франка «У кузні»

Кредит 3. Дитяча література на сучасному етапі

1. Назвіть автором Олександра Олеся

- а) Володимир Єремченко
- б) Григорій Данилевський
- в) Олександр Скрипаль-Міщенко
- г) Олександр Кандиба

2. Під яким псевдонімом увійшов в історію української літератури син О. Олеся?

- а) Олег Ольжич
- б) Олесь Досвітній
- в) Микола Хвильний
- г) Грицько Григоренко

3. Назвіть автором Остапа Вишні

- а) Микола Фітільов
- б) Освальд Бургардт
- в) Олександр Кандиба
- г) Павло Губенко

4. Яка з названих збірок не належить Остапові вишні?

- а) «Діла небесні»
- б) «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився»
- в) «Вишневі усмішки (сільські)»
- г) «Бюро знахідок»

5. Як називалася перша, тріумфальна збірка поезій Павла Тичини?

- а) «Троянди й виноград»
- б) «Сатиричне і ліричне»
- в) «Сонячні кларнети»

- г) «Калиновий міст»
6. Яка з названих книжок не належить перу Наталі Забіли?
- а) «Хатинка на ялинці»
 - б) «Олівець-малювець»
 - в) «Ясоччина книжка»
 - г) «Лісові казки»
7. Який відомий російський дитячий поет товаришує із Наталею Забілою?
- а) Корній Чуковський
 - б) Борис Заходер
 - в) Сергій Михалков
 - г) Григорій Остер
8. Як звали головного героя повісті «Гуси-лебеді летять»?
- а) Дмитрик
 - б) Павлусь
 - в) Михайлик
 - г) Іванко
9. Назву якої професії означає прізвище «Стельмах»?
- а) тесля
 - б) колесник
 - в) столяр
 - г) муляр
10. Назвіть авторів Марії Пономаренко
- а) Олександра Судовщикова
 - б) Марія Григоренко
 - в) Марія Ленерт-Домбровська
 - г) Галина Домбровська
11. Як називалася читанка для дитячих садочків, написана Марією Пономаренко у співавторстві з Людмилою Бондарчук і Лесею Памірською?
- а) «Материнка»
 - б) «Ластівка»
 - в) «Де ростуть Котигорошки»
 - г) «Первоцвіт»
12. Яке оповідання дало назву збірці, за котру Миколу Яненка нагородили премією імені Лесі Українки?
- а) «Сонячної ночі»
 - б) «Боцман Бородай»
 - в) «Спасибі вам, дельфіни»
 - г) «Цвітуть в океані квіти»
13. Як називається галузь мистецтва, що змальовує море та морські пригоди?
- а) анімалістика
 - б) мариністика
 - в) баталістика
 - г) біографістика
14. Яка з названих книжок не належить перу Ліни Костенко?
- а) «Берестечко»
 - б) «Маруся Чурай»
 - в) «Зів'яле листя»

г) «Бузиновий цар»

15. В якому місті народилася Л. Костенко?

- а) Львів
- б) Київ
- в) Ржищів
- г) Одеса

16. Як називається село, у школі якого В. Сухомлинський працював впродовж багатьох років?

- а) Моринці
- б) Старий Животів
- в) Павлиш
- г) Чернеччина

17. В якому з перерахованих літературних жанрів не працював В. Сухомлинський?

- а) притча
- б) казка
- в) оповідання
- г) фарс

18. Назвіть авторінім Марійки Підгірянки

- а) Марія Ленерт-Домбровська
- б) Марія Вілінська
- в) Галина Домбровська
- г) Галина Кирпа

19. У педагогічному інституті якого міста вчився Василь Чухліб?

- а) Житомира
- б) Вінниці
- в) Ніжина
- г) Києва

20. Який із згаданих творів написав В. Чухліб?

- а) «Співанка про місяці»
- б) «Вечори, як сиві котики»
- в) „Колискова для ведмедів”;
- г) «Гостинна хата»

21. До жанру «шкільної повісті» не відносимо твір В.Нестайка

- а) «В Країні Сонячних Зайчиків»
- б) «Одиниця з обманом»
- в) «Незвичайні пригоди в лісовій школі»
- г) «П'ятірка з хвостиком»

22. П'єси для дітей писала:

- а) О.Пчілка
- б) Н.Забіла
- в) О.Іваненко
- г) М.Познанська

23. До виду науково-природничих казок відносимо казки із збірки:

- а) «Золота гора» Н.Забіли
- б) «Коли ще звірі говорили» І.Франка
- в) «Лісові казки» О.Іваненко
- г) «Безконечні казочки» М.Підгірянки

24. Збірка «Лісові казки» належить:

- а) Н.Забілі
- б) О.Пчілці
- в) О.Іваненко
- г) М.Пригарі

25. У якому оповіданні О.Копиленка незвичайні пригоди з хлопчиком відбулися у сні?

- а) «Сенчині пригоди»
- б) «Хата хлопчика-мізинчика»
- в) «Їdal'nya для птахів»
- г) «Ластівка»

26. Назвіть автора пригодницької літератури для дітей:

- а) І.Нехода
- б) В.Бичко
- в) М.Трублайні
- г) Л.Глібов

27. Літературний критик, письменник, автор казок «Ta жив собі Василько», «Лісова перепустка», «Ластівка», «Івась і Чорна борода»

- а) М.Трублайні
- б) В.Бичко
- в) О.Копиленко
- г) О.Іваненко

28. Яка казка написала О.Іваненко?

- а) «Лісові казки»
- б) «Собака і кіт»
- в) «Ромашка»
- г) «Маленький Мук»

29. Оповідання «Рідні діти», «У першому класі», «Молодша сестричка» написала

- а) Л. Костенко
- б) Н.Забіла
- в) В. Кирпа
- г) О.Іваненко

30. Хто на запитання «Де найкращая земля?» відповів: «Краще рідної немає!»

- а) ведмідь
- б) зайчик
- в) журавель
- г) чапля

32. Яку казку написав В.Симоненко?

- а) «Метелик»
- б) «Коли ще звірі говорили»
- в) «Сьома дочка»
- г) «Цар Плаксій та Лоскотон»

33. Хто автор казок про Барвінка та Ромашку?

- а) Н.Забіла
- б) О. Копиленко
- в) О.Іваненко
- г) Б.Чалий

34. Який твір відомого поета закінчується словами «Як од втоми не впадеш, в цю країну попадеш?»

- а) «Цар Плаксій і Лоскотон»
- б) «Бузиновий цар»
- в) «Подорож у країну Навпаки»
- г) «Казка про Дурила»

35. Яку іноземну мову вивчали звірята в лісовій школі з відомої казки В.Нестайка?

- а) англійську
- б) ведмежу
- в) лисячу
- г) турецьку

36. Вкажіть кличку корови Яви Реня з відомого твору В.Нестайка «Тореадори з Васюківки»?

- а) Контрибуція
- б) Облігація
- в) Купоноакція
- г) Лотерея

37. Хто переклав українською мовою казку С.Маршака «Дванадцять місяців»?

- а) Н.Забіла
- б) О.Копиленко
- в) О.Донченко
- г) М.Пригара

38. Кому із відомих письменників належить авторство казки «Пригоди кота Мартина»?

- а) Д.Павличку
- б) О.Іваненко
- в) В.Симоненку
- г) В.Сухомлинському

39. Автором казки «Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю» є:

- а) Б.Лепкий
- б) І.Франко
- в) Марко Вовчок
- г) Леся Українка

40. «Алфавіт віршами, написаними для сина» склав:

- а) І.Франко
- б) П.Тичина
- в) О.Іваненко
- г) О. Олесь

41. Голова Центральної Ради, автор чотирьох універсалів Української Народної Республіки:

- а) М. Трублаїні
- б) О. Олесь
- в) В.Винниченко
- г) Б.Лепкий

42. Тема дитинства звучить у творах: «Витрішки», «Неслухняний глечик», «Приблуда»:

- а) Б.Лепкого
- б) С.Васильченка

в) М. Йогансена

г) А. Кащенка

43. Поет, прозаїк, публіцист, журналіст, перекладач, вчений-лінгвіст, сценарист, автор підручників з української мови, словників, віршів та 111 оповідань для дітей: «Колискова», «Кіт Чудило», «Собака»:

а) О. Вишня

б) В. Винниченко

в) М. Йогансен

г) П. Тичина

44. Автор історичних повістей та оповідань для дітей: «Щирі малороси», «Сіркова могила»

а) М. Йогансен

б) В. Винниченко

в) А. Кащенко

г) О. Вишня

45. «Дивний мрійник з очима дитини і розумом філософа» та його твори: “Гаї шумлять...”, “А я у гай ходила”, “Хор лісових дзвіночків”

а) В. Свідзинський

б) П. Тичина

в) О. Вишня

г) А. Кащенко

46. Твори «Перший диктант», «Паралелепіпед», «Моя автобіографія» написав видатний письменник-гуморист:

а) М. Рильський

б) В. Свідзинський

в) О. Вишня

г) А. Кащенко

47. Вчений-літературознавець, фольклорист, лінгвіст, український поет, чиї твори «Мова», «Синові», «Білі мухи», увійшли до золотого фонду українського письменства

а) П. Тичина

б) Г. Хоткевич

в) Л. Глібов

г) М. Рильський

48. Автор віршів «Юнакові», «Осінь», «Хмарини, хмарини», написаних для дітей

а) О. Вишня

б) В. Винниченко

в) В. Сосюра

г) Г. Хоткевич

49. Письменник-природолюб, майстер літератури для дітей та юнацтва. Його твори: «Жовте листя», «Зима іде», «Весна у лісі»

а) О. Копиленко

б) П. Панч

в) В. Сосюра

г) М. Рильський

50. Дитячий письменник, журналіст, мандрівник, знавець дитячої душі та його твори: «Пустуни на пароплаві», «Де Умк?», «Умкова рукавиця»

а) М. Рильський

- б) Л. Глібов
- в) М. Трублайні
- г) О. Копиленко

51. Твори їй продиктували смерекові ліси: «Ліс», «Прийшла осінь», «Ганнусина пісня»
а) Н. Забіла
б) О. Іваненко
в) М. Підгірянка
г) Русалка Дністровая

52. Хто автор творів «Січень», «Дванадцять місяців», «Сорока-Білобока», «Ясоччин садок»?
а) О. Іваненко
б) Н. Забіла
в) М. Підгірянка
г) Г. Кирпа

53. Педагог, історик, літературознавець, письменниця, її твори: «Куди літав журавлик?», «Сороки», «Кисличка»
а) О. Іваненко
б) Н. Забіла
в) М. Підгірянка
г) Г. Кирпа

54. Автор 40-а поетичних книг, його твори просяться в пісню: «Вечори, як сиві котики», «Перепілка», «Кіт-Воркіт»
а) Ю. Збанацький
б) А. Малишко
в) В. Винниченко
г) Ю. Яновський

55. Казково-поетичний світ дитинства у творах: «Гуси-лебеді летять», «Щедрий вечір», «Черепаха»
а) Ю. Збанацького
б) М. Стельмаха
в) Ю. Яновського
г) А. Малишка

56. Автор понад 30-и поетичних збірок для дорослих і дітей, відомий громадський діяч, написав твори: «Облітав журавель», «Кіт не знав», «Кошеня»:
а) М. Стельмах
б) А. Малишко
в) Ю. Збанацький
г) П. Вороњко

57. Поет-шестидесятник, автор поезій «Лебеді материнства», «З дитинства», «Ти знаєш, що ти – людина?», «Кривда»
а) П. Вороњко
б) М. Стельмах
в) Ю. Збанацький
г) В. Симоненко

58. Автор дитячих поетичних збірок та збірок казок для дітей, громадський діяч, наш сучасник: «Де найкраще місце на землі?», «Птиця», «Звернення», «Мухомори», «Мати», «Україна»

- а) В. Симоненко
- б) А. Малишко
- в) Д. Павличко
- г) О. Вишня

59. Поезія цієї письменниці володіє могутньою силою почуттів, їх витонченістю та аристократизмом: «Бузиновий цар», «Зелені дзьобики бруньок», «Вже брами літа замикає осінь», «Польові дзвіночки», «Білочка восени», «Перекинута шпаківня»

- а) М. Познанська
- б) Н. Забіла
- в) О. Іваненко
- г) Л. Костенко

60. «Тож освятімося коло дитини»... – це слова і поезія відомого українського письменника, нашого сучасника: «Балада про Соняшник», «Самотня ластівка», «Мачинка», «Балада розплющених дитячих очей»

- а) І. Драча
- б) А. Малишка
- в) Д. Павличка
- г) О. Вишні

61. «Українське слово постає в нього шляhetним і вищуканим»... – це слова і поезія відомого українського письменника, нашого сучасника, автора поезій «Наша річка», «Ластівка біля вікна», «Літній ранок», «Мак і кіт», «Почапали каченята»

- а) І. Драча
- б) А. Малишка
- в) Д. Павличка
- г) М. Вінграновського

62. Автор творів для дітей «Звук павутинки», «Земля світлячків», «Лікар Бусько», «Адам»

- а) Е. Гуцало
- б) В. Близнець
- в) Г. Тютюнник
- г) В. Стус

63. Цей поет – символ духовної незламності і свободи, національного пробудження і самоусвідомлення: «Для сина Дмитрика», «Цей шлях – до себе», «Два хлопчики біля струмка»

- а) І. Драч
- б) В. Стус
- в) Д. Білоус
- г) М. Вінграновський

64. Книги для дітей «Диво калинове», «Чари барвінкові», «Пташині голоси», «Лікарня в зоопарку» написав:

- а) І. Качуровський
- б) В. Стус
- в) Д. Білоус
- г) В. Сухомлинський

65. Автор понад 36 монографічних праць і брошур, понад 600 статей, близько 1200 художніх творів для дітей: «Дуб під вікном», «Сива волосинка», «Бо я – людина», «Образливе слово»

- а) В. Нестайко
- б) А. Костецький
- в) Д. Білоус
- г) В. Сухомлинський

66. Більше сорока років працює в дитячій літературі, цікавий прозаїк, який тонко відчуває душу юного читача: «Космонавти з нашого будинку», «Тореадори з Васюківки»

- а) В. Нестайко
- б) А. Костецький
- в) Г. Бойко
- г) В. Сухомлинський

67. Майстер поетичного слова, автор десятків поетичних книг для дорослих і дітей: «Перша вчителька», «Ручай», «Веселе місто – алфавіт», «Вітристсько»

- а) М. Познанська
- б) Н. Забіла
- в) Т. Коломієць
- г) Л. Костенко

68. Дитячий поет, його твори – свято гумору в дитячій літературі: «Помічниці», «Ручай», «Сашко», «Консультант», «Ворона – Каркарона», «Стоніжка», «Ух і Ох», «Не знала», «Чому Тимко подряпаний»

- а) В. Нестайко
- б) А. Костецький
- в) Г. Бойко
- г) В. Сухомлинський

69. «Журавка з подільського жита» – так назвали справжнього інтимного лірика, дитячу письменницю, яка написала для дітей: «Алфавітні усмішки», Книжечка «А, Б, В», «Побрехеньки для маленьких», «Перекручні», «Догадайся швидко», «Книга імен», «Прикмети – не секрети»

- а) Г. Чубач
- б) Н. Забіла
- в) Т. Коломієць
- г) Л. Костенко

70. Автором байки «Бджола та Шершень» є:

- а) Іван Вишенський
- б) Павло Тичина
- в) Григорій Сковорода
- г) Тарас Шевченко

71. Письменник Павло Губенко відомий читачам під псевдонімом:

- а) Микола Куліш
- б) Микола Хвильовий
- в) Улас Самчук
- г) Остап Вишня

72. В жанрі колискової пісні написано вірш:

- а) «Визнаєте, як липа шелестить» Павла Тичини
- б) «Лебеді материнства» Василя Симоненка
- в) «Любіть Україну» Володимира Сосюри
- г) «Пісня про рушник» Андрія Малишка

73. Автором «Балади про соняшник» є:

- а) Микола Куліш
- б) Андрій Малишко
- в) Іван Драч
- г) Василь Стус

74. Літературне угрупування ВАПЛІТЕ очолював:

- а) Микола Хвильовий
- б) Юрій Яновський
- в) Іван Багряний
- г) Павло Тичина

75. Улюбленим учнем якого видатного режисера був М. Вінграновський?

- а) Михайла Калатозова
- б) Олександра Довженка
- в) Григорія Чухрая
- г) Сергія Ейзенштейна

76. Яка з названих книжок не належить перу М. Вінграновського?

- а) «Атомні прелюдії»
- б) «На срібнім березі»
- в) «Інкрустації»
- г) «Київ»

77. Яка з названих збірок не належить перу А. Костецького?

- а) «Джміль про сонечко гуде»
- б) «Весняні дарунки»
- в) «Лист до птахів»
- г) «Бузиновий цар»

78. Який відомий український письменник відіграв неабияку роль у творчій долі А. Костецького?

- а) Михайло Стельмах
- б) Олесь Гончар
- в) Володимир Сосюра
- г) Максим Рильський

79. Хто з українських письменників представляє сучасну дитячу літературу?

- а) Л.Костенко
- б) Б.Грінченко
- в) Д.Павличко
- г) І.Котляревський

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ, ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ БІЛЕТИ З
ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Дитяча література – складова частина художньої літератури. Джерела художньої літератури.
2. Пізнавальне, виховне і естетичне значення спадщини Л. Глібова. Художня майстерність його байок.
3. Гармонійне поєднання ніжності колискових пісень з мудростю і духовною висотою народної філософії у вірші «Лебеді материнства» В. Симоненка.
4. Жанр анімалістики. Роль її у формуванні національної самосвідомості і характеру дітей.
5. Мелодійність і образність, музикальність поезій П. Тичини.
6. Образ Мауглі. Єдність людини і природи. Зв'язок творів Р. Кіплінга з традиційним для Індії жанром казок про тварин.
7. Особливості та педагогічни функції дитячої літератури.
8. Мелодійність, образність і музикальність поезій П. Тичини для дітей.
9. М. Твен. Повість «Пригоди Тома Сойєра і Гекльберрі Фінна». Образ Тома. Гумор у творі.
10. І. Франко про дитячу літературу й читання («Женщина-мати», «Байка про байку», «Народні школи і їх потреби», «Великі діяння пана Бобжинського», «Освіта народу Галичини», «Педагогічні невігласи»).
11. Тематична різноманітність творів В. Сухомлинського для дітей. Огляд творів, що вивчаються в початкових класах.
12. 3. Художнє вираження правди людських переживань у поезіях В. Симоненка. Новела «Кривда».
13. Народні дитячі пісні: колискові, пестушки, потішки, лічилки, пісні-ігри. Призначення і характерні особливості кожного з видів пісень.
14. Щасливе дитинство, картини осені – основні теми поезій Максима Рильського.
15. Казки братів Грімм. Аналіз казок за вибором.
16. Малі фольклорні жанри в складі дитячої літератури; їх зміст, значення у вихованні дітей.
17. Сувора правда життя в поезії Т.Г. Шевченка. Розкриття теми украденого дитинства.
18. А. Мілн – відомий письменник-мораліст у кращих традиціях англійської літератури. Оптимізм його казки-гри «Вінні-Пух і всі-всі-всі».
19. Казки – один з найбагатших і найяскравіших жанрів фольклору для дітей, їх виховне значення, тематичне багатство.
20. Показ соціальної нерівності, злиднів і темряви в оповіданнях В. Винниченка. Глибоке проникнення автора в психологію своїх героїв.
21. Бадьорий тон, зображення картин природи, дитячих розваг у поезіях Л. Глібова.
22. Пейзажна лірика Т. Шевченка. Її роль у вихованні в дітей поетичного сприйняття світу й розуміння краси рідної природи.
23. Елементи народнопоетичної творчості, мотиви радості і бадьорості у поезіях А. Малишка («Дощ», «Перепілка», «Колискова»);
24. Наукова точність Р. Кіплінга у зображені характерів, поведінки різних представників екзотичного тваринного світу («Мауглі»).
25. Художня неповторність творів О. Вишні. Засоби гумору в оповіданнях «Федъко-зашит», «Перший диктант»).

26. Тематика та ідейна спрямованість казок В. Жуковського («Спляча царівна», «Казка про царя Берендея», «Казка про Івана царя і сірого вовка»).
27. Секрети художньої майстерності Л. Глібова.
28. Твори про колишнє та сучасне навчання школярів у гуморесках О. Вишні.
29. Зв'язок казок О. Пушкіна з народною творчістю. Особливості пейзажної лірики поета («Зимова дорога», «Зимовий вечір», «Зимовий ранок»).
30. «Свій обов'язок пам'ятаю» – основний лейтмотив повісті «Шхуна Колумб» М. Трублайні.
31. Проблема виховання в оповіданнях О. Копиленка.
32. Історико-біографічні твори О. Іваненко для дітей. Образ малого Тараса за повістю О. Іваненко «Тарасові шляхи».
33. Сатиричні мотиви в творах Джанні Родарі «Пригоди Цибулино».
34. Педагогічні ідеї К. Ушинського. Втілення їх у творах видатного педагога і письменника.
35. Виховання в дітей поваги до праці і до людей праці в оповіданнях О. Донченка «Голубий гвинтик», «Скрипка», «Золоте яєчко».
36. Образи дітей в творчості М. Некрасова.
37. Виховне значення байок І. Крилова («Лебідь, Рак і Щука», «Квартет», «Зозуля та півень», «Лисиця», «Бідний і багатий»).
38. Основна тематика дитячих поезій П. Вороњка.
39. Фантастичне і реальне в книгах Г.-Х. Андерсена. Виховне і естетичне значення казок.
40. Теоретичні погляди І.Франка на роль і завдання дитячої літератури
41. Природничі казки О. Іваненко («Кисличка»). Поетичність у змалюванні птахів, тварин, своєрідність композиції цих творів (збірка «Лісові казки»).
42. Виховне значення, художня своєрідність казок для дітей М. Коцюбинського («Дві кізочки», «Казка про двох цапів»).
43. Теоретичні принципи дитячої літератури.
44. Правдиве змалювання умов життя дітей в оповіданнях «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник» М. Коцюбинського.
45. Пізнавальне значення казки В. Одоєвського «Містечко в табакерці».
- 46. Функції дитячої літератури.**
47. Багатство тематики, виховне значення творів К. Ушинського («Чотири бажання», «Діти в гаю», «Умій зачекати», «Історія однієї яблуньки»).
48. Мудрий і казковий дивосвіт поезії М. Вінграновського.
49. Основні ознаки дитячих текстів.
50. Антикріпосницький характер гуморесок С. Руданського.
51. Жанрова різноманітність, пізнавальне та виховне значення оповідань Л. Толстого («Пилипко», «Анна», «Кісточка», «Коропа», «Лев та собака», «Три ведмеді», «Два товариши»).
52. Поняття про дитячий фольклор, специфіку його творення, жанри. Наукова класифікація дитячого фольклору.
53. Характеристика герой М. Трублайні за повістю «Шхуна «Колумб». Розкриття основного конфлікту твору.
54. К. Чуковський. Новаторство автора в жанрі казки. «Крокодил», «Майдодир», «Муха-цокотуха».
55. Поетична творчість для дітей, види народних пісень, їх характеристика.

56. Анімалістична гілка в повістях та оповіданнях М. Вінграновського («Сіроманець», «Бинь-бінь», «Первінка»).
57. Показ людського гуманізму і споживацького ставлення до природи в оповіданнях Є. Гуцала.
58. Українські народні казки: визначення, класифікація, жанрові особливості.
59. Оповідання про Велику Вітчизняну війну Ю. Збанацького («Дике козеня», «Сини», «Щедрий їжачок»).
60. Книга «Диво калинове» Д. Білоуса – мудрий батьківський заповіт шанувати мову.
61. Виховне та освітнє значення творів Т. Шевченка та Л.Глібова для дітей.
62. Світ дитячих мрій у творах М. Стельмаха для дітей. Художні особливості поезій.
63. С. Маршак. Аналіз збірок «Круглий рік», «Різномальорова книга».
64. Творчість Т.Шевченка. Погляди великого українського поета на освіту й виховання молодого покоління. Пейзажна лірика Т. Шевченка («Тече вода з-під явора», «Ой, діброво, темний гаю», «Дивлюсь, аж світає», «Реве та стогне Дніпр широкий»).
65. Змістове і художнє багатство казок В. Симоненка.
66. М. Пришвін. Ідейно-художній аналіз повісті-казки «Комора сонця».
67. Загальна характеристика дитячої літератури для дітей ХХ століття.
68. Ш. Перро – автор літературної казки. Аналіз казок за вибором.
69. Книга «Що я бачив» Б. Житкова – енциклопедія для дітей. Своєрідність твору.
70. Г.-Х. Андерсен – талановитий автор казок. Художній аналіз казок за вибором.
71. В. Біанкі. Науково-пізнавальний характер творів автора («Хто чим співає», «Чий ніс кращий», «Лісові хатинки»).
72. Твори В. Кави для дітей («Юля», «Добраніч, мамочко!», «Гроза над луками», «Мені не страшно», «Він живий!», «Вітя на вулиці», «Я і мій телевізор» та ін.).
73. Р. Крузо – людина невичерпної енергії, міцної волі, наполегливості (за романом Д. Дефо «Робінзон Крузо»). Майстерність у побудові пригодницького сюжету.
74. Гумористичний характер творів М. Носова («Мишкова каша», «Телефон», «Пригоди Незнайки»).
75. Твори В. Чухліба у дитячому читанні. Оповідання «Як сонце сходить», «Брилик», «Голубий дощик», «Чи далеко до осені», «Велика сила», «Обруч».

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА РОЗРОБКИ ВИКЛАДАЧА З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Алгоритм роботи над художнім твором для дітей

Ознайомлюючись із твором, визначати його тему, ідею, проблеми, що він розв'язує.

Розкрити картину часу, епохи, що відображені в творі. Аналізувати художній твір в єдності змісту і форми. Досліджуючи характери героїв, проникати у їх внутрішній світ, робити власні висновки і узагальнення.

Зіставляти події, факти, явища, порівнювати їх, подавати власні роздуми про твір, його герой.

Визначати художні засоби у творі, їх роль.

Перелік творів для опрацювання за поданим алгоритмом

1. Марко Вовчок. Казки та оповідання для дітей.
2. І.Я Франко. „Коли ще звірі говорили”. Автобіографічні оповідання.
3. Л. Українка. Ліричні твори для дітей. Цикл „У дитячому крузі”.
4. Олесь, поезії. Казка „Водяничок”.
5. С. Васильченко: „Мужицький ангел”, „Дощ”, „Свекор”.
6. Пейзажна лірика М. Рильського, А. Малишка, П. Тичини.
7. Вишня. Гуморески про школе життя. „Мисливські усмішки”.
8. Краса поезій М. Підгірянки.
9. Ю. Збанацький. Оповідання та повісті.
10. М. Стельмах, казки; Я. Стельмах, оповідання та повісті.
11. Твори А. Дімарова
12. Поезія та проза І. Андрусяка

СХЕМА АНАЛІЗУ ВІРША

1. Короткі відомості про автора (насамперед ті, що допоможуть краще зрозуміти специфіку твору).

2. Назва поезії.

3. Виразно прочитати твір. Дотримуючись інтонацій, пауз, логічних наголосів користуючись жестами, мімікою).

4. Історія написання і видання твору.

5. Жанр твору (громадянська, інтимна, релігійна, пейзажна, політична, філософська лірика тощо. Це може бути гімн, пісня, послання, ідилія, елегія, етюд, думка, монолог, сатира, епіграма тощо).

6. Про що ця поезія? Тема твору. (Людське почуття, взаємини між людиною і природою, роздуми поета про сутність людського буття, про місце мистецтва в житті людини, спогад про кохання; ліричний етюд, лірико-психологічний етюд тощо).

7. Сюжетна основа твору (Якщо вірш сюжетний).

8. Композиція твору. (Варто пам'ятати, що в ліричному творі сюжет відсутній, натомість увага зосереджується на певному почутті, виділяють такі композиційні етапи почуття: а) вихідний момент у розвитку почуття; б) розвиток почуття; в) кульмінація (можлива); резюме, або авторський висновок).

9. Ключові образи твору (Звернімо увагу, що найчастіше визначальним у ліриці є образ ліричного героя — це умовна дійова особа, думки й почуття якої розкриваються у ліричному творі).

10. Який образ є внутрішнім стрижнем твору?

11. Які мовні засоби сприяють емоційному наснаженню твору? (Йдеться про лексику, тропи, фігури, фоніку.) Як саме?

12. Яке почуття домінує у вірші? (Сповідь, зізнання, щирість тощо).

13. Як досягає автор динаміки образу (й оповіді у ліро-епічних творах)?

14. Розкажіть про ваше особисте ставлення до вірша. Вкажіть, які емоції він у вас викликає, про що змушує замислитися.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ САМОСТІЙНУ РОБОТУ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів в умовах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу спрямована на розвиток особистості майбутнього фахівця, формування його як творця, здатного не лише самостійно здобувати знання, а й реалізувати їх відповідно до практичних вимог сьогодення. Самостійна робота студентів – це діяльність, яка полягає в самостійному визначені мети, завдань, засобів їх досягнення на основі пізнавальних потреб та інтересів; виборі власного пізнавального шляху, спрямованого на створення творчого освітнього продукту; аналізі результату.

Самостійну роботу можна проводити з метою поточного та періодичного контролю. При поточній перевірці самостійні роботи невеликі за об'ємом, містять завдання в основному по темі навчального заняття. Перевірка у цьому випадку тісно пов'язана з процесом навчання на даному занятті, підлегла йому. При періодичному контролі самостійна робота більша за об'ємом і часом її виконання. Широкого застосування набули самостійні роботи з дидактичним матеріалом, які дають можливість враховувати індивідуальні особливості кожного студента. Диктанти (предметні та технічні) застосовують для поточного контролю. З їх допомогою можна підготувати студентів до засвоєння та застосування нового матеріалу, до формування умінь та навичок, провести узагальнення вивченого, перевірити самостійність виконання домашнього завдання. Для диктантів підбирають питання. Які не потребують тривалого обміркування, на які можна дуже коротко записати відповідь. Реферати доцільні для повторення та узагальнення навчального матеріалу. Вони не тільки дають можливість систематизувати знання студентів, перевірити уміння розкрити тему, але і відіграють особливу роль у формуванні світогляду. В процесі підготовки рефератів студент мобілізує і активізує свої знання, набуває самостійно нові, необхідні для розкриття теми, співставляє їх з боку зі своїм життєвим досвідом, чітко виясняє свою життєву позицію. При перевірці цих робіт викладач звертає увагу на відповідність роботи темі, повноту розкриття теми, послідовність викладення, самостійність суджень. Наряду з аудиторними письмовими роботами використовують і домашні контрольні роботи, над якими студенти працюють декілька днів (10-15), оскільки за змістом вони охоплюють значний розділ навчальної програми. Виконання їх вимагає належної самостійної роботи з книгою та іншими матеріалами.

Індивідуальна робота студентів є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Важливою формою організації навчання є **індивідуальні завдання**. Вони мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Самостійна робота з курсу «Дитяча література» може охоплювати такі **види індивідуальних завдань**:

- опрацювання лекційного матеріалу, рекомендованих підручників, довідкової літератури у процесі підготовки до практичних занять;

- вивчення окремих тем (питань), передбачених для самостійного опрацювання;
- аnotування наукових джерел;

- систематичне ознайомлення із новинками, методичними виданнями;
- ведення тлумачного словника;
- написання рефератів;
- виконання творчо-пошукових завдань;
- написання тез до факультетського збірника наукових праць студентів «Українське дошкілля»;
- пошук інформації в системі Інтернет;
- складання тестів за змістом лекції;
- складання кросвордів за змістом лекції;
- складання комп’ютерної презентації за матеріалом лекцій за весь курс

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТВОРЧО-ПОШУКОВИХ ЗАВДАНЬ ТА РЕФЕРАТИВІВ

Даний вид роботи розподіляється між студентами на першій зустрічі з даного курсу самостійно з тим розрахунком, щоб на одного студента припала одна тема. Студент виконує це завдання протягом усього терміну викладання курсу. Дані роботи повинна містити в собі такі складові:

- титульний аркуш, на якому студент позначає повну назву навчального закладу, в якому він навчається; дисципліну, з якої зроблено завдання; тему творчо-пошукової роботи; прізвище, ім’я, по-батькові та групу студента, який виконував роботу; прізвище, ім’я, по-батькові викладача, який має перевірити дану творчо-пошукову роботу;
- вступ, в якому студент описує актуальність теми, об’єкт, предмет, мету та завдання творчо-пошукової роботи;
- основна частина, в якій студент описує зміст роботи, робить аналіз використаної літератури і описує власні думки щодо вирішення проблеми, яку він обрав;
- висновки, які студент пише самостійно, спираючись на основну частину роботи та відповідно до завдань роботи;
- список використаної літератури, який повинен містити не менше 5 джерел літератури, окрім навчально-методичних рекомендацій, посібників та підручників.

Вся робота оформлюється студентом наступним чином: 14 шрифт, 1,5 інтервал, Times New Roman, дотримуючись полів: верхнє, ліве, нижнє – 2 см, праве – 1,5 см, абзац – 1,25 см, обсягом до 10 сторінок.

ТЕМИ ТВОРЧО-ПОШУКОВИХ ЗАВДАНЬ

Твори для читання та аналізу у читацькому щоденнику

1. Збірка українського фольклору.
2. Збірка російського фольклору.
3. Шевченко Т. Малий кобзар.
4. Олена Пчілка. Збірка.
5. Грабовський П. Збірка поезій.
6. Щоголев Я. Збірка поезій.
7. Леся Українка. Збірка поезій “Мамо, йде вже зима”, казки.
8. Олександр Олесь. Збірка поезій, казки. “Вовчена”.
9. Глібов Л. Збірка “Байки та вірші”, “Котилася тарілочка”.

10. Грінченко Б. Збірка.
11. Франко І. Збірки “А в коваля серце тепле”, “Веснянка” та ін.
12. Коцюбинський М. Збірка оповідань, казок.
13. Тичина П. “Йде весна”, “Лісові дзвіночки”, казки.
14. Рильський М. “Травнева пісенька”, збірка поезій.
15. Забіла Н. “Веселим малюкам”, “Твори в чотирьох томах”, “Катруся вже велика”.
16. Бичко В. Збірка поезій, казки, збірка “Горобець-моряк”.
17. Воронько П. “Читаночка”, “Коли виростають крила”.
18. Познанська М. “Ми зростаєм наче квіти”, збірки поезій.
19. Підгорянка Марійка. Збірка поезій “Ростіть великі”.
20. Бойко Г. “Веселики, вірші, скромовки”, “Ростіть дубочки”.
21. Копиленко О. Збірка оповідань “Як вони поживають”.
22. Донченко О. Збірка творів “Голубий гвинтик”.
23. Трублайні М. Збірка оповідань “Волохан”, “Мандри запомарика”, казки.
24. Іваненко О. “Лісові казки”.
25. Збанацький Ю. “Крилатий гонець”, оповідання казки.
26. Сухомлинський В. Збірка, “Пшеничний колосок”, “Гаряча квітва”.
27. Фольклор народів світу.
28. Шарль Перро. Казки.
29. Брати Грімм. Казки.
30. Гауф В. Казки.
31. Андерсен Г. Х. Казки.
32. Керолл Л. “Аліса в країні чудес”.
33. Кіплінг Р. Казки, повість “Мауглі”.
34. Пушкін О. Казки, вірші.
35. Єршов П. “Горбоконик”.
36. Ушинський К. “Родинне слово”, “Детский мир”, “Бишк”.
37. Толстой Л. “Азбука”, “Нова азбука”.
38. Казки (Мамін - Сибіряк Д., Гаршин В., Олеша Ю., Чарушин Є., Біанкі В., Чуковський К., Маршак С.).
39. Твори (Маршак С., Барто А., Михалков С., Осеева В.).
40. Лофтінч Х. “Пригоди доктора Дулітла”.
42. Мілн А. “Вінні Пух”.
43. Чарріс Дж. “Казки дядечка Римуса”.
44. Лагерльоф С. “Чудесна подорож Нільса”.
45. Толеліус Ц. Казки.
46. Чуковський К., Благініна О., Заходе Б. Твори.
47. Твори (Ю. Тувім, Я. Блахва, Ф. Грубин, А. Босєв).
48. Родарі Дж. “Зростайте діти!”, “Пригоди Чиполіно”.
49. Ліндгрен А. “Пригоди пепсі Довга панчоха”, “Карлсон”.
50. Баррі Дж. М. “Пітер Пен”.
51. Носов М. Оповідання. Повість про Незнайку.
52. Волков А. Чарівник смарагдового міста.
53. Треверс П. “Меррі Попінс”.
54. Нестайко В. “Пригоди у лісовій школі.” та ін.

Література:

1. Українські народні казки, легенди, анекдоти / Упоряд. Г.Сухобрус, В.Юзвенко. – К., 1958.
2. Веселка. Антологія української дитячої літератури: В 3-х т. – Т. 1. – К., 1984.
3. Білецький Д.М., Гурвич Ф.Х. Дитяча література. – К., 1967.
4. Кіліченко Л.М. Українська дитяча література. – К., 1988.

Твори для вивчення на пам'ять

1. Колискова "Ой ходить сон коло вікон".
2. Колискова "Котику сіренъкий".
3. Забавлянка "Сорока-ворона".
4. Забавлянка "Купалися ластів"ята".
5. Щедрівка на вибір.
6. Колядка на вибір.
7. Закличка "Іди, іди дощiku".
8. Закличка "Вийди, вийди сонечко".
9. Пісня-гра "Подоляночка".
10. Жартільна пісня "Два півники".
11. Жартільна пісня "Пішли киця по водицю".
12. Лічилка (на вибір).
13. Мирилка (на вибір).
14. Тарас Шевченко "Тече вода з-під явора".
15. Леонід Глібов "Веснянка".
16. Олена Пчілка "Весняні квіти".
17. Олена Пчілка "Котик мурчик".
18. Яків Гоголєв "Осінь".
19. Леся Українка "Вишеньки".
20. Максим Рильський "Білі Мухи".
21. Наталя Забіла "Ясоччин садок".
22. Наталія Забіла "Білі котики".
23. Валентин Бичко "Великий і малий".
24. Валентин Бичко "Облітав журавель".
25. Платон Вороњко "Оленка маленька".
26. Платон Вороњко "Облітав журавель".
27. Платон Вороњко "Ніколи не хвались".
28. Платон Вороњко "Кіт не знав".
29. Грицько Бойко "Кришталева зимонька".
30. Марія Познанська "Журавлі летять".
31. Марія Познанська "Моїй мамі".
32. Василь Сухомлинський "Пихатий півень",
33. Марійка Підгорянка "Зайчик в тернині".
34. Марійка Підгорянка "Що я люблю".
35. Ліна Костенко "Білочка восени".
36. Ліна Костенко "Горобець із білою бородою".
37. Катерина Перелісна "Пролісок".

38. Катерина Перелісна “Писанка”.
39. Галина Чорнобицька “На лісочку”.
40. Федір Лазарик “Таткові”.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ ТА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

1. Підготувати аналіз якості змісту і оформлення кількох дитячих книжок для раннього та дошкільного віку.

1. Читати і аналізувати твори української дитячої художньої літератури відповідно до списку.

2. Вивчити напам’ять віршів відповідно до списку.

3. Підготувати анотації на етапі збірника “Література. Діти. Час”. З актуальних питань української літератури для дітей дошкільного віку.

1. Здійснити порівняльний аналіз тематики та жанрових особливостей фольклору різних народів світу; створити казку.

2. Підготувати виступ про улюбленого автора світової літератури для дітей.

3. Читати і аналізувати твори світової художньої літератури.

“Своєрідність дитячої літератури для дошкільників”

1. Висвітлення в творах для дітей специфічних тем відповідно до їх віку (тема дитинства, сім’ї, моралі, зображення речей та явищ навколошнього світу, природи та ін.). Характерні риси дитячої літератури.

2. Конкретність образів, динаміка сюжету, емоційність, художня виразність у поєднанні з лаконізмом.

3. Популярні жанри і види дитячої літератури.

4. Роль дитячої літератури у здійсненні всебічного розвитку дітей.

5. Оформлення дитячих книг (поліграфічне, художнє).

Теми для рефератів:

1. Моральні проблеми в українських народних казках.

2. Історія розвитку казки в зарубіжній літературі.

3. Своєрідність дитячої літератури для дошкільників”

4. Висвітлення в творах для дітей специфічних тем відповідно до їх віку (тема дитинства, сім’ї, моралі, зображення речей та явищ навколошнього світу, природи та ін.). Характерні риси дитячої літератури.

5. Конкретність образів, динаміка сюжету, емоційність, художня виразність у поєднанні з лаконізмом.

6. Популярні жанри і види дитячої літератури.

7. Роль дитячої літератури у здійсненні всебічного розвитку дітей.

8. Оформлення дитячих книг (поліграфічне, художнє).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Кредит 1.

1. Знати напам’ять зразки малих фольклорних жанрів.

2. Навчитися розповідати казки.

3. Підготувати повідомлення «Історія розвитку казки в зарубіжній літературі».

4. Зробити ідейно-художній аналіз творів (на вибір) Марка Вовчка, Б.Грінченка та М. Коцюбинського.

5. Проаналізувати (на вибір) одну казку І Франка.

6. Зробити ідейно-художній аналіз казки «Біда навчить» Лесі Українки.

7. Підготувати повідомлення «Українські письменники – лауреати літературної премії ім. Лесі Українки»

Література:

1. Українські радянські письменники – лауреати премії імені Лесі Українки: проспект. – К., 1981.

2. Кіліченко Л.М. Українська дитяча література. – К., 1988

3. Білецький Д.М., Ступак Ю.Г. Українська дитяча література. – К., 1963.

4. Костецький А. Літературні премії республік СРСР – дитячим письменникам // Література. Діти. Час. – Вип. 6. – К., 1981. – С. 76 – 79.

Кредит 2.

1.Проаналізувати по одному творові (на вибір) О.Копиленка і М.Трублайні.

2.Зробити аналіз літературних казок (на вибір) О. Іваненко та В.Симоненка.

3.Підготувати повідомлення «Розвиток жанру літературної казки в українській літературі ХХ століття»

Кредит 3.

1.Зробити аналіз творів (на вибір) Н. Забіли.

2.Проаналізувати твори В.Сухомлинського.

3.Зробити ідейно-художній аналіз поезії зі збірки «Бузиновий цар» (на вибір) Л.Костенко.

4.Зробити аналіз творів В.Нестайка (на вибір).

8.Підготувати повідомлення із творчості О.Богачука та П.Маха.

9. Проаналізувати різноманітність жанрів і тем новітньої української дитячої літератури (ХХ ст.)

10. Жанр шкільної повісті у новітній дитячій літературі (ХХ ст.)

11. Підготувати реферати із творчості волинських письменників для дітей

12. Підготувати аналіз сучасної дитячої періодики

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Теми для рефератів:

I. Моральні проблеми в українських народних казках

Література:

1.Українські народні казки, легенди, анекдоти / Упоряд. Г.Сухобрус, В.Юзвенко.

– К., 1958.

2.Веселка. Антологія української дитячої літератури: В 3-х т. – Т. 1. – К., 1984.

3.Білецький Д.М., Гурвич Ф.Х. Дитяча література. – К., 1967.

4.Кіліченко Л.М. Українська дитяча література. – К., 1988.

II. Пригоди і фантастика в дитячому та юнацькому читанні

Література:

1. Коновалов Д. Пригоди. Подорожі. Фантастика // Література. Діти. Час. – 1990.

– Вип. 15. – С. 95 – 102.

2. Пивоваров М. Фантастика і реальність. – К., 1960.

III. Сучасна українська дитяча література (90-і роки ХХ століття)

Література:

1. Кіліченко Л.М. Українська дитяча література. – К., 1988.

2. Історія української літератури ХХ століття: У 2-х т. – Т.1. – К., 1998. – С. 418 – 422.

3. Чайковський Б. З болем і надією // Література. Діти. Час. – 1989. – Вип. 14. – С. 14 – 23.

IV. Сучасна дитяча періодика

V. Сучасна українська критика дитячої літератури. (Ознайомлення з монографіями, збірниками літературно-критичних статей з проблем дитячої літератури).

Література:

1. Література. Діти. Час. – (Будь-яке видання).

2. Що непокоїть найбільше? Запрошення до розмови про стан сучасної дитячої літератури // Література. Діти. Час. – 1987. – Вип. 12. – С. 12 – 28.

VI. Творчість письменників Миколаївської області для дітей (Матеріал може бути використаний на уроках позакласного читання до теми “Література рідного краю” або на заняттях гуртка чи факультативу “Літературне краєзнавство”).

VIII. Українська дитяча література діаспори

Література:

1.(О.Олесь, В.Винниченко, Дм.Чуб (Нитченко) для дітей і про дітей).

IX. Зарубіжна літературна казка (ХУІІ – ХХ ст.).

Література:

1. Зарубежная детская литература / Сост. Е.Зубарева. - М., 1979.

2. Брандис Е. От Эзопа до Дж.Родари. Зарубежная литература в детском и юношеском чтении. – М., 1980.

3. Зарубежная детская литература для детей и юношества: В 2-х частях. – М., 1989.

4. Шаров А. Волшебники приходят к людям. – М., 1985.

5. Брауде Л. Скандинавская литературная сказка. – М., 1973.

1. Підготувати індивідуальне повідомлення (тематика повідомлень пропонується до практичних занять).

2. Вивчити читацькі інтереси дошкільників (проведення тестування, анкетування, бесід з дітьми). Дослідження результатів таких спостережень може бути використане в педагогічних експериментах дипломної роботи, оформлене у вигляді реферату, повідомлення, курсової роботи, під час проходження педагогічної практики.

3. Прочитати та підготувати аналіз монографії, присвяченої творчості дитячого письменника.

4. Підготувати огляд одного із збірників літературно-критичних статей про дитячу літературу “Література. Діти. Час”.

5. Творчі завдання для груп:

- зібрати і записати (оформити) зразки сучасного дитячого фольклору (пісні, загадки, анекдоти, страшилки тощо);

- інсценізувати фрагменти художніх творів, популярних у дитячому та юнацькому читанні;

- підготувати виставку книг сучасних дитячих письменників України;

- підготувати виставку книг “Волинські письменники – дітям”;

- розробити і провести бесіду (диспут) за твором сучасного дитячого письменника;

- розробити сценарій літературного вечора (Літературної вітальні), присвяченого життю і творчості дитячого письменника;

- організувати і провести творчу зустріч з місцевими письменниками, які пишуть для дітей і про дітей тощо.

Форми контролю самостійної роботи: участь в обговоренні теоретичних питань на практичних заняттях, контрольна робота, участь у конференціях, написання тез до збірника, представлення результатів творчо-пошукової діяльності (доповідь), тестування.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:

Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Контрольні заходи, які проводяться в університеті, визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти і забезпечують своєчасне коригування навчального процесу.

Використовуються такі види контролю: вхідний (нульовий); поточний; підсумковий (різновидом якого є семестровий та підсумкова атестація).

Вхідний (нульовий) контроль – це діагностика рівня знань студента, що застосовується як передумова успішної організації вивчення навчальної дисципліни. Вибір та проведення цього виду контролю є прерогативою кафедри. Вхідний контроль, як правило, проводиться у письмовій формі. Викладач, який викладає споріднену навчальну дисципліну, розробляє відповідний методичний супровід для проведення вхідного контролю, проводить контрольний замір, оцінює виконані результати та доводить до відома кафедри.

Поточний контроль – це контроль, який здійснюється у процесі вивчення навчальної дисципліни з метою виявлення ступеня розуміння студентом засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній роботі.

Поточний контроль, як правило, здійснюється на семінарських, практичних та лабораторних заняттях. За його організацію, методичне забезпечення та ефективність проведення відповідає викладач.

Одержані результати поточного контролю використовуються викладачем для коригування методів і засобів навчання студентів, організації їх самостійної роботи та при підсумковому контролі й оцінюванні знань студентів.

Види поточного контролю: усний, письмовий (різновидом є тестовий).

Форми поточного контролю: фронтальне та індивідуальне опитування, проведення термінологічних диктантів, розв'язання письмових завдань, практичних ситуацій тощо.

Семестровий контроль – це вид підсумкового контролю, який виявляє рівень засвоєння студентом навчальної дисципліни або її окремої логічної завершеної частини з урахуванням результатів поточного контролю.

Форми семестрового контролю: залік та іспит – визначаються робочим навчальним планом фахової підготовки та зазначаються у програмі навчальної дисципліни.

Залік як форма підсумкового контролю проводиться за результатами виконаних студентом завдань, визначених програмою навчальної дисципліни під час її засвоєння, програмою виробничої практики, курсової роботи, проекту тощо.

Результати складання заліків оцінюються за 100-балльною шкалою університету та ЕКТС й фіксуються у відомості обліку успішності, заліковій книжці (індивідуальному навчальному плані студента). Наявність у студента залікової книжки (індивідуального плану студента

Самоконтроль призначений для самооцінки студентами якості засвоєння навчального матеріалу з дисципліни «Дитяча література» (змістового модуля, теми (навчального елементу). З цією метою передбачаються питання для самоконтролю.

Контрольна робота
з дисципліни «Дитяча література»
для студентів заочної форми навчання

Варіант 1

1. Дитяча література – складова частина художньої літератури. Джерела художньої літератури.
2. Пізнавальне, виховне й естетичне значення спадщини Л. Глібова. Художня майстерність його байок.

Варіант 2

1. Особливості дитячої літератури. Жанр анімалістики. Роль її у формуванні національної самосвідомості і характеру дітей. Педагогічна функція дитячої літератури.
2. Мелодійність і **образність**, музикальність поезій П. Тичини.

Варіант 3

1. Народні дитячі пісні: колискові, пестушки, потішки, лічилки, пісні-ігри. Призначення і характерні особливості кожного з видів пісень.
2. Щасливе дитинство, картини осені – основні теми поезій Максима Рильського.

Варіант 4

1. Малі фольклорні жанри в складі дитячої літератури; їх зміст, значення у вихованні дітей.
2. Сувора правда життя в поезії Т.Г. Шевченка. Розкриття теми украденого дитинства.

Варіант 5

1. Казки – один з найбагатших і найяскравіших жанрів фольклору для дітей, їх виховне значення, тематичне багатство.
2. Показ соціальної нерівності, злиднів і темряви в оповіданнях Володимира Винниченка. Глибоке проникнення автора в психологію своїх геройв.

Варіант 6

1. Пейзажна лірика Т.Г. Шевченка. Її роль у вихованні в дітей поетичного сприйняття світу й розуміння краси рідної природи.
2. Елементи народнопоетичної творчості, мотиви радості і бадьорості у поезіях А. Малишка («Дощ», «Перепілка», «Колискова»);

Варіант 7

1. Художня неповторність творів О. Вишні. Засоби гумору в оповіданнях «Федько-зошит», «Перший диктант»).
2. Тематика та ідейна спрямованість казок В.А. Жуковського («Спляча царівна», «Казка про царя Берендея», «Казка про Івана- царя і сірого вовка»).

Варіант 8

1. Твори про колишнє та сучасне навчання школярів у гуморесках О. Вишні.
2. Зв'язок казок О.С. Пушкіна з народною творчістю. Особливості пейзажної лірики поета («Зимова дорога», «Зимовий вечір», «Зимовий ранок»).

Варіант 9

1. Проблема виховання в оповіданнях О. Копиленка.
2. Історико-біографічні твори О. Іваненко для дітей. Образ малого Тараса за повістю О. Іваненко «Тарасові шляхи».

Варіант 10

1. Виховання в дітей поваги до праці і до людей праці в оповіданнях О. Донченка «Голубий гвинтик», «Скрипка», «Золоте яєчко».

2. Образи дітей в творчості М.О. Некрасова.

Варіант 11

1. Виховне значення байок І.А. Крилова («Лебідь, Рак і Щука», «Квартет», «Зозуля та півень», «Лисиця», «Бідний і багатий»).
2. Основна тематика дитячих поезій П. Вороњка.

Варіант 12

1. Природничі казки О. Іваненко («Кисличка»). Поетичність у змалюванні птахів, тварин, своєрідність композиції цих творів (збірка «Лісові казки»).
2. Виховне значення, художня своєрідність казок для дітей М. Коцюбинського («Дві кізочки», «Казка про двох цапів»).

Варіант 13

1. Правдиве змалювання умов життя дітей в оповіданнях «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник» М. Коцюбинського.
2. Пізнавальне значення казки В. Одоєвського «Містечко в табакерці».

Варіант 14

1. Мудрий і казковий дивосвіт поезії М. Вінграновського.
2. Багатство тематики, виховне значення творів К.Д. Ушинського («Чотири бажання», «Діти в гаю», «Умій зачекати», «Історія однієї яблуньки»).

Варіант 15

1. Антикріпосницький характер гуморесок С.Руданського.
2. Жанрова різноманітність, пізнавальне та виховне значення оповідань Л.М. ТОЛСТОГО («Пилипко», «Анна», «Кісточка», «Корова», «Лев та собака», «Три ведмеді», «Два товариши»).

Варіант 16

1. Характеристика героїв М. Трублаїні за повістю «Шхуна «Колумб». Розкриття основного конфлікту твору.
2. К.І. Чуковський. Новаторство автора в жанрі казки. «Крокодил», «Мойдодир», «Муха-цикотуха».

Варіант 17

1. Аналітична гілка в повістях та оповіданнях М. Вінграновського («Сіроманець», «Бинь-бинь», «Первінка»).
2. Показ людського гуманізму і споживацького ставлення до природи в оповіданнях Є. Гуцала.

Варіант 18

1. Оповідання про Велику Вітчизняну війну Ю. Збанацького («Дике козеня», «Сини», «Щедрий їжаочок»).
2. Книга «Диво калинове» Дмитра Білоуса – мудрий батьківський заповіт шанувати мову.

Варіант 19

1. Світ дитячих мрій у творах М. Стельмаха для дітей. Художні особливості поезій.
2. С.Я. Маршак. Аналіз збірок «Круглий рік», «Різномальорова книга».

Варіант 20

1. Змістове і художнє багатство казок В. Симоненка.
2. М.М. Пришвін. Ідейно-художній аналіз повісті-казки «Комора сонця».

Варіант 21

1. Ш. Перро – автор літературної казки. Аналіз казок за вибором.
2. Книга «Що я бачив» Б. Житкова – енциклопедія для дітей. Своєрідність твору.

Варіант 22

1. Г.Х. Андерсен – талановитий автор казок. Художній аналіз казок за вибором.
2. В.В. Біанкі. Науково-пізнавальний характер творів автора («Хто чим співає», «Чий ніс кращий», «Лісові хатинки»).

Варіант 23

1. Р. Крузо – людина невичерпної енергії, міцної волі, наполегливості (за романом Д. Дефо «Робінзон Крузо»). Майстерність у побудові пригодницького сюжету.

2. Гумористичний характер творів М.М. Носова («Мишкова каша», «Телефон», «Пригоди Незнайки»),

Варіант 24

1. Р. Кіплінг, наукова точність у зображені характерів, поведінки різних представників екзотичного тваринного світу («Манглі»),
2. Секрети художньої майстерності Л. Глібова.

Варіант 25

1. Фантастичне і реальне в кни�ах Г.Х.Андерсена. Виховне і естетичне значення казок.

2. Педагогічні ідеї К.Д. Ушинського. Втілення їх у творах видатного педагога і письменника.

Варіант 26

1. «Свій обов'язок пам'ятаю» – основний лейтмотив повісті «Шхуна Колумб» М. Трублаїні.

2. Сатиричні мотиви в творах Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно».

Варіант 27

1. Гармонійне поєднання ніжності колискових пісень з мудростю і духовною висотою народної філософії у вірші «Лебеді материнства» В. Симоненка.

2. Образ Мауглі. Єдність людини і природи. Зв'язок творів Кіплінга з традиційним для Індії жанром казок про тварин.

Варіант 28

1. М. Твен. Повість «Пригоди Тома Сойера і Гекльберрі Фінна». Образ Тома. Гумор у творі.

2. Казки братів Грімм. Аналіз казок за вибором.

Варіант 29

1. Художнє вираження правди людських переживань у поезіях В. Симоненка. Новела «Кривда».
2. Тематична різноманітність творів В. Сухомлинського для дітей. Огляд творів, що вивчаються в початкових класах..

Варіант 30

1. А. Мілн – відомий письменник-мораліст у кращих традиціях англійської літератури. Оптимізм його казки-гри «Вінні-Пух і всі-всі-всі».
2. Бадьорий тон, зображення картин природи, дитячих розваг у поезіях Л. Глібова.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра дошкільної освіти

**ІНШІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:

Доцент Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2018 р.

Миколаїв 2018 – 2019

Конспекти етичних бесід для дітей за художніми творами К. Ушинського

1. Конспект заняття для дітей дошкільного віку за казкою К. Д. Ушинського «Лисиця і Журавель»

Мета: Навчання зв'язного, послідовного **переказу з наочною опорою.**

Завдання:

Корекційно-освітнє:

- навчати дітей **переказувати текст** (*урички тексту*)

Корекційно-розвиваючі:

- активізувати словник прикметників;
- вчити підбирати синоніми до прикметників;
- вчити підбирати антоніми до прикметників;
- вчити погодженням прикметників з іменниками чоловічого і жіночого роду;
- збільшувати обсяг слухомовної пам'яті.

Виховна:

- виховувати у **дітей розуміння того**, що скупість і жадібність завжди призводить до поганих відносин з людьми, а також завжди бути гостинним і добрим по відношенню до своїх друзів.

Методичні прийоми:

Читання, бесіда, розглядання, картинок, читання віршів.

Устаткування і матеріали: комп'ютерні засоби навчання, аудіозапис, показ слайдів.

Попередня робота:

- Читання **казки**, знайомство з К. Д. Ушинського.
- Вивчення лексичної теми «*Птахи*», «*Тварини*».
- Розгляд картинок і слайдів із зображенням птахів і тварин.

Хід заняття

1. Орг. момент: Сьогодні ми будемо вчитися виразно, **переказувати текст** (*урички тексту*) **казки До. Д. Ушинського «Лисиця і Журавель».**

2. Підготовка до сприйняття тексту - вірші про тварин.

1. Журавлі

Струмочки біжать з пагорба-

До побачення, зима!

Чуєш чийсь клич далеко?

До нас повернулися **журавлі!**

2. Лисиця.

Кажуть, я руда,

Кажуть, безсоромна,

Ем курчат,

кажуть,

Ем каченят,

Кажуть.

Та це ж півні

Набовтали нісенітниці!

3. Дятел

Дятла є в лісі робота:

Заглушаючи пташиний свист,

Він вистукує щось,

Як лихий телеграфіст.

Ставить точки і тире

На березовій корі.

4. Вовк

Ходить-бродить сірий вовк.

І зубами клац так клац.

3. Вихователь або логопед пропонує дітям послухати **казку**

К. Д. Ушинського «Лисиця і Журавель».

Подружилася **лисиця з журавлем** і кличе його до себе в гості: «*Приходь, куме, приходь, дорогий! От уже як тебе пригощу!*» **Прийшов журавель на званий обід**, а **лисиця наварила каші**, розмазала по тарілці і пригощає **журавля**: «*Їж, куме, їж, голубчику! Сама готувала*». **Журавель** хлоп-хлоп носом по тарілці! Стукав-стукав - нічого не вхопив. А **лисиця** лиже собі так лиже кашу, так всю сама і з'їла. З'їла **лисиця кашу і каже**: «*Не вибачай, куме, більше пригощати нічим*». «Спасибі, кума, і на цьому, - відповідає **журавель**, - приходь завтра до мене». На другий день приходить **лисиця до журавлю**, а **журавель** наробив окрошки в високому глечику з вузькою шийкою і пригощає: «*Їж, кумушка, їж, мила! Право, більше пригощати нічим*».

Крутиться **лисиця навколо глечика**: і так зайде, і сяк, і лізне глечик, і понюхає - все нічого не дістане. А **журавель** стоїть на своїх високих ногах та довгим носом з глечика окрошку тягає: клював так клював, поки все з'їв. «*Ну, вибачай, кумушка, більше пригощати нічим*». Прийшла **лисиця** додому піймавши облизня. На цьому у них з **журавлем і дружба скінчилася**.

4. Бесіда за змістом: Назвіть герой **казки**.

5. Виділення дійових осіб **казки**.

Дітям показуються картинки:

лісиці, **журавля**, вовка і дятла.

Питання до дітей:

Назвіть, кого вибачите ?;

Назвіть, хто зайвий (кого не було в **казці**)?

Дітям пропонується, відібрати картинки, що не підходять до нашої **казки**.

6. Рухливагра «КАРУСЕЛЬ»

Діти стоять у колі. На підлозі лежить обруч. Діти беруть обруч, тримаючись за нього правою (*аболівої*) рукою, йдуть по колу зі словами:

Ледве, ледве, ледве, ледве

Закрутилися каруселі,

А потім колом, колом

Все біgom, біgom, біgom.

Діти рухаються спочатку повільно, а після слова «*біgom*» біжать.

За командою «*Поворот!*» вони беруть обруч іншою рукою і біжать в протилежну сторону.

Зі словами:

Тихіше, тихіше, не поспішайте,

Карусель зупиніть,

Раз і два, раз і два,

Ось і скінчилася гра, -

Рух каруселі поступово сповільнюється, а з останніми словами зупиняється.

За бажанням можна повторити гру.

7. Вихователь або логопед пропонує дітям пограти в ігри на розвиток дихання: «*Філін*»

Діти сидять півколом. За сигналом логопеда «*День!*» Діти-«пугачі» повільно повертають голови вправо і вліво. За сигналом «*Ніч!*» діти дивляться вперед і змахують руками - «*крилами*», опускаючи їх вниз, протяжно, без напруги, вимовляють «*у.у.ф фф*». Повторюють 2-4 рази.

Кулька

Діти сидять півколом. «*Надувають кулі*»: широко розводячи руки в сторони і глибоко зітхнувши, видувають повітря в кульку - «*ф фф*», повільно з'єднуючи долоні під кулькою. Раптом кулька «*лопається*». Діти плескають в долоні. З кульки виходить повітря. «*Шиши*» - вимовляють діти, складаючи руки на колінах. Повторюють 2-3 рази.

8. Гра «*Підбери слово-ознака*» До слів: - **журавель, лисиця, дятел, вовк.** (прикметники). Згадуючи перед виконанням завдання, на яке питання відповідають слова-ознаки.

Журавель який? (*Діти відповідають*: високий, добрий, красивий, і т. ін.)

Лиса яка? (*Діти відповідають*: руда, хитра, смілива, красива, і т. ін.)

Дятел який (*Діти відповідають*: гучний, розумний, і т. ін.)

Вовк який (*Діти відповідають*: злий, сірий, і е. ін.)

9. Повторне читання **казки і її переказ** дітьми за ролями (діти вибирають собі геройів, і **переказує кожен свою частину**). Логопед **переказує слова автора**.

10. Підсумок заняття. Оцінка діяльності дітей.

2. Конспект заняття для дітей дошкільного віку за казкою

К. Д. Ушинського «Допоможемо Півнику».

Мета:

- Зв'язне мовлення: формувати навички культури мовлення: слухати не перебиваючи, ставити запитання, вживати слова ввічливості, говорити спокійним, лагідним тоном. Відтворювати діалоги дійових осіб під час розповідання казки, близько до тексту. Розвивати діалогічне мовлення, вміння передавати емоції.

- Граматика : вправляти дітей у словотворенні (добір слів-прикметників до іменника).

- Звукова культура мовлення: удосконалювати вміння дітей чути окремі, найчастіше повторювані звуки. Тренувати вимову та диференціацію мовних звуків «ж», «ш», розвивати мовне дихання й артикуляцію, удосконалювати фонематичний слух.

- Виховувати допитливість.

- Вчити висловлювати своє ставлення до героїв, оцінювати їхні вчинки, робити висновки щодо поведінки в небезпечній ситуації. Продовжувати збагачувати досвід дітей знаннями про взаємини людей на прикладі казок.

Матеріали: ляльковий театр (курочка), кошик, ілюстрації до казки «Умій почекати», іграшка-півник, лисиця, лікувальний чай, торбинки з травами, баночки з калино, малиною, смородиною, лимоном, тканина, пеньочки,

Попередня робота: Читання оповідання Ушинського «Умій почекати», розгляд ілюстрацій до оповідання К.Д.Ушинського «Умій почекати», заучування скромовок.

Хід заняття

«Десь у полі, біля лісу,

Хатка гарна стойть.
Біля хатки, зовсім поруч
Там струмок собі біжить.
Хто в цій хатці ми не знаєм,
Але ж хочеться дізнатись
Тож дивіться всі уважно –
Казка буде починатись»

1. *Заходить дівчинка з курочкою на руці, та корзинкою з ліками.*
(співає пісню).

« У півника горечко, заболіло горлечко,
Він холодну воду пив, на морозі походив.
А курочка кудкудаче біля півника аж плаче:
« Не пий, півнику води, на морозі не ходи!».

А ми з малятами теж знаємо казочку про півника, який не хотів почекати і з ним трапилося лихоманка.

(Діти пригадують за малюнками та навідними питаннями казку К.Ушинського «Умій почекати»)

Питання:

- Хто жив у будиночку? (курочка та півник)
- Що зробив півник спочатку? (наївся зеленої смородини)
- Щозробила курочка? (лікувала півника)
- Що потім зробив півник? (напився холодної води)
- Як цього разу лікувала курочка півника? (гарячим чаєм)
- Що після цього сталося з півником? (пішов на тонкий лід і провалився)
 - А що з твоїм Півником сталося? (Курочка розповідає, що півник захворів і не хоче лікуватися)

Вихователь: Малята, давайте поглянемо, що є в корзині? (таблетки, уколи, гірчицник, спрей).

- Діти де курочка все це купила?
- Чим можна лікувати хворого, щоб ліки були смачні? (чай із трав, з лимоном, з медом, можна додати в чай калину, мяту)
- Подивіться, у мене є смородина, якщо її додати в чай, як він буде називатися?
 - Смородина – смородиновий;
 - Малина – малиновий;
 - Калина – калиновий;
 - Липа – липовий чай;

Ще показую дві торбинки з травами мяти та липи, діти за за пахом впізнають їх (дихальна вправа), називають назви.

2. *Я пропоную все це скласти в кошик та допомогти Курочці лікувати Півника.* (Складаємо все це в кошик та виrushaємо до хатинки Курочки).

3. *На шляху річка без місточка.*

- Що будемо робити?
- Чи можна мочити ноги? Чому?
- Як же нам перейти? (Помічаємо лисичку).

Дидактична гра « Лисичка яка?».

Настюша, попроси будь ласка лисичку, щоб вона допомогла нам перейти річку!!!

Ігнатик попроси ти!

І Анютка попросить! (Діти запитують).

Лисичка. Розкажіть мені швидкі віршики, тоді допоможу!

Вихователь: Що це за швидківі ршки? Не знаю. Та це ж скоромовки!!! Малята давайте швидше пригадаємо скоромовки, які ми знаємо. (діти роблять розминку, а потім розповідають скоромовки):

Артикуляційна розминка

- «Летить жук»
- « Комарик»
- «Вітерець – пустунець»
- Є у Шурочки в шухлядці шість молочних шоколадок;
- Для жука пошила муха шапку, штанці і кожух;

Міряє щасливий жук шапку, штанці і кожух;

(за це лисичка дає нам пеньочки і ми переходимо через річку)

4. ***Підійшли до хатиночки Курочки.*** Півник лежить в ліжку, на кухні чашки, чайник. Ми з корзинки дістаємо трави, ягоди. Вихователь разом з курочкою готує чай для Півника. Курочка вкладає Півника у ліжко. Малята, що потрібно зробити, щоб Півник скоріше заснув? (заспівати колискову).

5. ***Підсумок.***

- Хто до нас приходив?
- Що сталося з Півником?
- Як ми йому допомогли?
- Кого ми зустрічали? Яка лисичка?

А тепер нам час повернутися, адже на нас чекає Ірина Юрівна та смачнийм'ятний чай.

Костянтин Ушинський

УМІЙ ПОЧЕКАТИ

(казка)

Жили собі брат і сестра – півник та курочка.

Побіг півник у садок та й почав клювати зеленісіньку смородину, а курочка й каже йому

– Не їж, півнику! Почекай, поки смородина достигне.

Півник не послухався, клював та й клював і наклювався так, що насилу додому дійшов.

– Ох! – кричить півник. – Лишенко моє! Боляче мені, сестричко, боляче!

Напоїла курочка півника м'ятою, приклала гірчицник, – і пройшло.

Видужав півник і пішов у поле; бігав, стрибав, зогрівся, спітнів і побіг до ручаю пити холодну воду; а курочка йому гукає:

– Не пий, братику, почекай, поки прохолонеш!

Не послухався півник, напився холодної води, – і тут почала його трусити лихоманка; насилу курочка додому його довела.

Побігла курочка до лікаря, прописав лікар півникові гірких ліків, і довго пролежав півник у ліжкові.

Поки хворів півник, вже й зима настала. Видужав півник і бачить, що річка льодом укрилася.

Схотілося півникові на ковзанах поковзатись; а курочка й каже йому:

– Ой, почекай, півнику! Дай річці зовсім замерзнути, тепер ще лід дуже тонкий, втопишся.

Не послухався півник сестри: покотився по льоду; лід проломився, а півник – шубовсть у воду! Тільки того півника й бачили.